IN MEMORIAM: TATJANA TAGIROV (1961–2017)

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

9 770353 802002 01305

VREME

broj 1384

13. jul 2017.

ODLAZI LI FIJAT

STROGO KONTROLISANI ŠTRAJK

100% DURUM

Najbolje od pšenice!

VREME
BROJ 1384
13. jul 2017.

04 In memoriam:
Tatjana Tagirov (1961-2017)

06 Podsećanje: Previše istorije i histerije

08 **Srbija između EU i Rusije:**
Ana Brnabić u zemlji čuda

11 Nuspojave: Mali oglas vojne prirode

12 Slučaj Anđus:
Prijatelju, prijatelju...

16 Odlazi li Fijat:
Strogo kontrolisani štrajk

20 Smederevska Palanka:
Zamalo smena vlasti

22 Sukobi na desnici:
Za napredniji Čačak

24 **Intervju:**
Nedim Sejdinović

28 Renoviranje toaleta:
Gordijev mokri čvor

32 Lični stav:
Tršćanski preokret ili zaokret

33 Reagovanje: Niste Kejns

34 Kultura sećanja: Apis posle Apisa

39 Lisica i ždral: Canossa 2017.

KULTURA

40 Baština i mi:
Da li i kome nasleđe vredi

43 **Intervju: Jurij Hudolin**

46 Povezivanje: Srča i Izohipse

48 TV serija: Kako je Holivud proždrao sopstvenu decu

51 TV Manijak: Happy iljadarka

SVET

52 Samit G20 u Hamburgu:
Ujedinjeni u nejedinstvu

MOZAIK

54 Komunikacije:
Koliko je efektivna jedna kampanja

58 Najezda smrdibuba:
Ne bojte se, neće vam ništa

61 Navigator:
Digitalni štrajk i net neutralnost

62 Vreme uživanja: Kinoteka

Zaista je sasvim neuobičajeno da se šefica vlade jedne zemlje koja sebe smatra suverenom pravda ambasadoru druge zemlje zbog nečega što je objavila novinska agencija iz treće zemlje, pa još to dokazuje stenogramom. Zašto Brnabić, ako je već pogrešno citirana, nije odmah poslala demant Blumbergu i zatražila ispravku

PIŠE: DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Vučićević je simbol našeg moralnog sunovrata, a on je i slika u ogledalu Aleksandra Vučića. Način na koji on vodi medij isti je kao i način na koji Vučić vodi državu. Zapravo, kroz njih dvojicu i Željka Mitrovića možemo da vidimo šta je logičan kraj dugogodišnje negativne selekcije

RAZGOVARALA: IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

"Znate, to vam je ona priča o jogurtu: ako u trgovini vidite srpski i američki jogurt, vi ćete kupiti američki iako je skuplji i neko je pljunuo u njega. Tako je i sa literaturom. Kao da je knjiga iz Čakovca ili Valjeva lošija od one iz Bruklina"

RAZGOVARALA: SONJA ĆIRIĆ

Na naslovnoj strani: Štrajk radnika Fijata, jun 2017.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

Ljudskost i hrabrost, na sav glas

Otišla je iz života u tipično svom stilu: furiozno, na bum-tras. Takva je bila i kad nešto odluči, bilo da je u pitanju tema o kojoj želi da piše ili bakalar koji sprema za pola redakcije

Nema više naše Tanje. Gubili smo mi u "Vremenu" ljude i ranije, ali, uvek smo imali vremena da se, makar i nesvesno, pripremimo za neizbežno. Tog petka, 7. jula, niko nije bio spreman. Kakva ironija, da najborbenija žena koju smo znali ode na Dan borca. Tanja je otišla iz života u tipično svom stilu: furiozno, na bum-tras. Takva je bila i kad nešto odluči, bilo da je u pitanju tema o kojoj želi da piše ili bakalar koji se "toćka" i svi imamo doći tad i tad kod Miše i nje na Zvezdaru.

Prvi put sam je videla tek što sam stigla u redakciju "Vremena". Ušla je u nekom dugačkom crnom kaputu i onim svojim prodornim glasom rekla da više nikada neće kupiti Ce kafu jer je reklamira Ceca. Ne, nije Tanja tako rešila zbog prezira prema turbo-folku, Ceca je za nju bila Arkanova udovica, a Arkan, kao i svaki drugi zločinac na ovoj planeti, za Tanju je bio crvena linija preko koje se ne prelazi. Možda je fraza, ali kada je o Tanji reč, uvek je bila na strani slabijih, na strani žrtava. Od samog početka ovog našeg nikad dovršenog i, verovatno, nedovršivog raspada Jugoslavije, bila je uvek i samo na strani žrtava, bilo koje nacionalnosti. Za nju su to bili ljudi. Njihovi dželati bili su prosto – neljudi. Kad god bih došla u njen zagrebački stan, pričala mi je koliko je ljudi kroz taj stan prošlo bežeći od rata, kako ih je tu znalo prespavati i po trideset, u tom dvosobnom, nevelikom stanu.

Na vest o Tanjinoj smrti, koleginica iz NIN-a Tanja Nikolić Đaković, ostavila je na mom Fejsbuku komentar: "Nisam je poznavala lično. Neko mi je jednom, pred put u Hrvatsku, sugerisao da joj se obratim za kontakte. Spojila me je sa inače nespojivim, od vlasti, ratnih veterana, civilnog sektora do Bed Blu Bojsa. I zvala da se pobrinu da tamo budem bezbedna i da me dočekaju kao njenog najboljeg prijatelja. I tako je bilo." E, to vam je bila naša Tanja. Dok pišem ovo, plačem što ne mogu da se setim kako se rodilo i raslo naše prijateljstvo. Znajući je, mogu samo da nagađam: verovatno mi je, kao početnici u novinarstvu, bila potrebna neka pomoć oko teksta, a ona se polomila da mi da kontakte, da me najavi, da zapreti tamo nekom "budži" kako mora da mi da izjavu. Mora da je bilo tako. Sa Tanjom je uvek bilo tako.

Biografski podaci su od slabe pomoći da bi se dočarala sva veličina ljudskosti Tanje Tagirov. Rođena u Zagrebu, provela je detinjstvo po mnogim hrvatskim varošima gde je njen otac, ginekolog, službovao. Pravni fakultet završila je u Zagrebu, sa 29 godina položila pravosudni ispit. U advokaturi se zadržala kratko, jer je brzo shvatila da joj je pravda draža nego pravo. Ali, nije joj taj pravosudni bio beskoristan. Potezala ga je kad god bi Miša hteo ranije kući sa neke redakcijske žurke, da pojača argument zašto njena mora da bude zadnja. Novinarsku karijeru počela je još kao studentkinja, pišući za "Polet", zagrebački "Danas", "Večernji list"... Odmakla se od novinarstva 1991. kako bi radila kao pripravnica u jednoj advokatskoj kancelariji, a onda je počelo ono... Tada je u Zagrebu nastala Antiratna kampanja (ARK), mirovna organizacija koja je imala svoj list – "Arkzin". Ni na šta nije bila tako ponosna kao na rad u "Arkzinu". I zaista, pisati onako oštro, onako beskompromisno i pošteno, u onom Zagrebu, trebalo je za to imati hrabrosti, da ne kažem – muda, jer Tanja bi, da je sad ovde, sigurno rekla "muda". Bila sam balava i sve me je o tom vremenu zanimalo, a nju nije mrzelo da se jednom, u tom zagrebačkom stanu, uspentra na tavan, ili je to ipak bio podrum, i donese mi sve brojeve "Arkzina". Negde do četiri ujutru sam čitala, zapitkivala i gnjavila, nisam joj dala da spava, no, ništa to njoj nije smetalo, do svitanja mi je objašnjavala ko je ko u tim tekstovima i popunjavala praznine anegdotama iz tog vremena.

Od tih njenih zagrebačkih ratnih anegdota najdraža mi je ona iz jedne novogodišnje noći, kad je Tanja okupila prijatelje, izvukla svoj novinarski imenik, pa su razne hadezeovske njuške zvali, predstavljali se kao službenici Predsjedničkih dvora na Pantovčaku i tvrdili kako Franjo Tuđman lično pita što ih nema na svečanom prijemu. Za to vreme, Tuđman se uredno obraćao naciji na Trgu Bana Jelačića, ali neki su se prevarili, na brzinu navukli odela, naterali žene da se utegnu u večernje toalete i štikle i po lapavici i ledu sjurili se na Pantovčak. Ovo znamo jer tu nije kraj. Ko god se "primio" iza ponoći je dobio još jedan telefonski poziv sa pitanjem kako je bilo na tulumu. Kanonada psovki bila je zvanična potvrda da je navlakuša uspela. "Glupe ustaše", završila je priču valjajući

Foto: A. Anđić

se od smeha. Nije to bila sprdnja obesne omladine, već otpor. I poruka: možda vi nama možete sve, ali nije baš da mi vama ne možemo ništa. Borbena, antifašistkinja, beskompromisno hrabra, reči su kojima mediji ovih dana opisuju Tanju. I sve su tačne, zato smo je ispratili uz pesmu "Bella ciao", uz koju su italijanski partizani ispraćali svoje, pale u borbi.

Za "Vreme" je pisala praktično od prvog broja. Živeći na relaciji Beograd–Zagreb, radila je i kao dopisnica Hine iz Srbije. Pisala je za Peščanik, za "Novosti", zagrebačke, ne ove beogradske u koje Tanjina noga nikada ne bi kročila. Od 2000. rešila je da se sa svojim Vasićem trajno nastani u Beogradu i tad je i formalno postala novinarka "Vremena".

Ko je Tanju površno poznavao, rekao bi da viče i mnogo psuje. Ne, nije naša Tanja vikala jer nije umela da priča tiho. Vikala je kad god bi je pogodila neka nepravda, za koje je imala nepogrešiv radar, a nepravdi je oko nas mnogo, pa je vikala često. I koliko god da je psovala, njene psovke nisu bile puko prostačenje. Jer kad Tanja vikne: "Niko mene ne bu jebal", to nije psovka, to je motivaciona poruka. Ni pred kim se nije povlačila, naročito ne pred moćnicima. Nije joj bio problem da jednog državnog funkcionera ispreslišava šta to on tačno radi za svoju platu od 104.000 dinara. Naterala ga je da joj izdeklamuje ceo svoj raspored za sutrašnji dan. Nesrećnik je uglavnom imao sastanke, na šta mu je odbrusila: "Sastanci nisu posao. Šta ti radiš?"

Onako drčna kakvom ju je bog dao, svađala se sa svima nama. Često je ponavljala kako se njene zagrebačke kolege šokiraju što u "Vremenu" možeš urednika poslati u tri lepe, bez »

ikakvih posledica. No, to je ipak mogla samo Tanja, nikom drugom ne bi ni palo na pamet. Svađe sa Tanjom izgledale su kao uragan. Jednom, bog te pita zašto, posvađale smo se nasred redakcijske kafane. Vrištale smo jedna na drugu dok nismo promukle. Sutradan je došla u redakciju, izljubile smo se kao i obično, a jedan od svedoka prethodne večeri zblanuto je upitao: "Zar vas dve niste u svađi?" "Juče smo bile, danas nismo", rekla je, okrenula se ka meni i pitala: "Beba, šta ćeš piti?"

Snabdevala nas je knjigama, tačno je znala šta bi se kome od nas svidelo, nepogrešivo nam je pogađala ukus i znala interesovanja. Hektolitre "juhica" i čorbi naspremala je kad god se prehladi neko od nas što živimo sami. "To vam je zato što jedete govna iz pekare", rekla bi dok nam je uvaljivala cegere pune plastičnih posuda. Davala je i davala se drugima, a za druge je i živela. Samo jednom za sve ove godine rekla mi je da je zabrinuta za sebe. Naglo je otišla i dugo će mi trebati da se naviknem da kad mi u 11 uveče zazvoni mobilni to nije Tanja. Ali bar sam tog dana kad se požalila, stigla da joj kažem koliko je volim i koliko mi je važna.

Mnoge su njene uzrečice ušle u redakcijski žargon, od šaljivog "kak da ti velim", preko ozbiljnog "vidi, mila", do ljutitog "kaj kurac". Jedna je, pak, apsolutno legendarna. Sedeli smo u redakcijskoj kafani, bio je četvrtak, dan kad izlazi "Vreme", i bilo nas je mnogo. Naleteo je jedan od onih trenutaka kad, bez posebnog razloga, svi zaćute. Sa kafanskog zvučnika je cele večeri gruvala neka simforok kompilacija, a u momentu naše tišine, krenuo je nekakav beskonačno dug intro na orguljama. "Kaj, smo umrli?", zagrmela je Tanja.

E, pa dobra moja, sad je trenutak da ja tebe upitam: kaj, smo umrli? Neće biti. Možda si se preselila u urnu i misliš da više nisi ovde. Zajebi, mila. Tu foru možeš da prodaješ nekom ko te ne zna. Mi u "Vremenu" znamo da si besmrtna i da ćeš biti s nama dokle god ponavljamo tvoje "niko mene ne bu jebal" i dok ga se budemo pridržavali. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Previše istorije i histerije

Tatjana Tagirov dobro je poznavala brojne teme. Ipak, njena uska specijalnost bile su dve – srpsko-hrvatski odnosi i pravosuđe. U znak sećanja na njen novinarski rad prenosimo Tatjanin tekst o "ovim prostorima" iz "Vremena" br. 1286, od 17. avgusta 2015.

Godinama su nas sve, pogotovo "radnike u kulturi", a još više one "vlasnike u ekonomiji" uvjeravali da su hrvatsko-srpski odnosi u usponu, osim usputne kuknjave o tome što mogu hrvatski privrednici u Srbiji, a što ne mogu srpski u Hrvatskoj. Za razliku od Slovenije, u čijoj čelnoj Ljubljani dužnost gradonačelnika obavlja Srbin: tko je i što je taj sposobni ekonomist, nije bilo mnogo važno.

Ova 2015. godina je sve izmijenila, od marta do novembra sve je prepuno godišnjica: od lani Prvi svjetski, Drugi svjetski rat, oslobođenje Zagreba i Hrvatske, oslobođenje Jugoslavije – njenih republika – od fašističkog terora, godišnjice Blajburga i likvidacije ustaškog logora smrti Jasenovca, godišnjice antirestitucija... Pa onda nove godišnjice: Srebrenica sa 20 godina, Ovčara sa 24 godine, Dejtonski sporazum sa 20 godina, akcija "Oluja" s isto toliko...

Izgleda da je točna ona opaska da mi "na ovim prostorima" imamo previše historije... U svim tim godinama, pak, imamo previše i – histerije, o čemu svjedoči sve ono što smo ovog vrućeg ljeta 2015. čuli sa sviju strana. Razmijenili su politički Srbi i Hrvati ljetos svu raspoloživu tešku verbalnu artiljeriju: Hrvatska je slavila "Oluju", ne misleći na to da je više od 200.000 njenih građana srpske nacionalnosti moralo napustiti svoje domove (vjekovna ognjišta, kako se to tih godina zvalo), Srbija je tek nakon 20 godina tim izbjeglim ljudima poželjela dobrodošlicu. Strašno je svakome od tih unesrećenih izbjeglica zvučalo kad je Aleksandar Vučić, danas premijer, a donedavno radikal, svima njima koji su u nesreći u Srbiji već dva desetljeća, napokon objavio dobrodošlicu. Samo je 20 godina zakasnio, a i danas nema što da im ponudi. Naprotiv.

SVAĐA POLITIČKIH LJUBAVNIKA

U ovim ljetnim mjesecima naslušali smo se, svi zajedno, Srbi i Hrvati (i Bosanci sviju fela) o tome da je vrijeme za pomirenje. Srpski premijer prednjači u tome, ostali odbijaju. Ostali nisu u skladu s vremenom, hoće da ostanu zarobljeni u mitovima. Istodobno, vlast predvođena premijerom Vučićem govori da u Srebrenici genocida nije bilo, o Ovčari ni slova, o Prijedoru i hladnjačama također. Oni bi samo o pomirenju, bez suočavanja za što je Srbija – njeni lideri, među kojima su Slobodan Milošević, Vojislav Šešelj i Aleksandar Vučić – barem politički, ako ne i haški, kriva.

Kako oni, tako i hrvatska vlast.

Tamo se pripremaju izbori (možda i ovdje, ali ovdje izbori ovise tek o volji jednog čovjeka, premijera) i treba voditi računa o tome što se govori. Govore svi: navodna ljevica, socijaldemokrati Zorana Milanovića pokušavaju se "uvući" i svojim glasačima i onima koji bi ponovo da se zaklinju u lik i djelo Franje Tuđmana, pa tako i aerodrom Pleso hoće imenovati imenom "prvog hrvatskog predsjednika". Nema više sprdnje, čak ni kod njih (javno) zbog toga što su mu u Velikom Trgovištu onomad u rodnoj prizemnoj i jadnoj kući u Zagorju postavili zlatne kvake, niti se spominje "200 obitelji" koje će se obogatiti u hrvatskom kapitalizmu, nema više – što je valjda najvažnije – ni one "Feralove" naslovnice sa u bračnom krevetu zagrljenim političkim ljubavnicima Franjom i Slobom...

Ima, međutim, miksanja kostiju. To je priča u kojoj je Tuđmanov režim tužio tada glavnog urednika "Ferala" Viktora

Ivančića i kolumnistu Marinka Čulića, koji su se argumentirano usprotivili Tuđmanovoj ideji – od Franka i Španjolske naslijeđenoj – miksanja kostiju žrtava Jasenovca i inih logora i njihovih ustaških dželata. Tih 90-ih, ipak se pokazalo, čak ni devastirano hrvatsko sudstvo nije moglo preći tu "crtu", pa su novinari oslobođeni odgovornosti, usprkos velikom pritisku "državotvornih" faktora.

Miksanje kostiju nam se, međutim, ponovo događa. Silne rehabilitacije fašista i kolaboracionista u Srbiji, skrivanje svega za što su rehabilitirani "zaslužni" na beogradskom Sajmištu, izjednačavanje partizanskog i četničkog pokreta (kao, i jedni i drugi su antifašisti).

Srpsko-hrvatski odnosi

RUKA RUKU MIJE: Jakovci Ili Isbel osmeol Aleksandra Vučića i Kolinde Grabar Kitarović

Fotografije Frontalni

Previše istorije i histerije

Hrvatska slavi "Oluju", ne misleći na to da je više od 200.000 njenih građana srpske nacionalnosti moralo napustiti svoje domove. Istovremeno, vlast predvođena premijerom Vučićem govori da u Srebrenici genocida nije bilo, o Ovčari ni slova, o Prijedoru i hladnjačama takođe. Oni bi samo o pomirenju, bez suočavanja

Godinama su nas sve, pogotovo "radnike u kulturi", a još više one "vlasnike u ekonomiji" uvjeravali da su hrvatsko-srpski odnosi u usponu, osim usputne kuknjave o tome što mogu hrvatski privrednici u Srbiji, a što ne mogu srpski u Hrvatskoj. Za razliku od Slovenije, u čijoj četvrtoj Ljubljani dužnost građanočalnika obavlja Srbin: tko je i što je taj sposobni ekonomist, nije bilo mnogo važno.

Ova 2015. godina je sve izmijenila, od marta do novembra sve je prepuno godišnjica od lani Prvi svjetski, Drugi svjetski rat, oslobođenje Zagreba i Hrvatske, oslobođenje Jugoslavije – njenih republika – od fašističkog terora, godišnjice Blajburga i likvidacije ustaškog logora smrti Jasenovca, godišnjice antirestitucija... Pa onda nove godišnjice: Srebrenica sa 20 godina, Ovčara sa 24 godine, Dejtonski sporazum sa 20 godina, akcija "Oluja" s isto toliko...

Izgleda da je točna ona opaska da mi "na ovim prostorima" imamo previše historije... U svim tim godinama, pak, imamo previše i – histerije, o čemu svjedoči sve ono što smo ovog vrućeg ljeta 2015. čuli sa sviju strana. Razmijenili su politički Srbi i Hrvati ljetos svu raspoloživu tešku verbalnu artiljeriju: Hrvatska je slavila "Oluju", ne misleći na to da je više od 200.000 njenih građana srpske nacionalnosti moralo napustiti svoje domove (vjekovna ognjišta, kako se to tih godina zvalo), Srbija je tek nakon 20 godina tim izbjeglim ljudima počjela dobrodolicu. Strašno je svakome od tih unesrećenih izbjeglica zvučalo kad je Aleksandar Vučić, danas premijer, a donedavno radikal, svima njima koji su u nesreći u Srbiji već dva desetljeća, napokon objavio dobrodolicu. Samo je 20 godina zakasnio, a i danas nema što da im ponudi. Naprotiv.

SVADA POLITIČKIM LIJEKARNIKA

U ovim ljetnim mjesecima nasluhnuli smo se, svi zajedno, Srbi i Hrvati (i Bosanci sviju fela) o tome da je vrijeme za pomirenje. Srpski premijer prednjači u tome, ostali odbijaju. Ostali nisu u skladu s vremenom, hoće da ostanu zarobljeni u mitovima. Istodobno, vlast predvođena premijerom Vučićem govori da u Srebrenici genocida nije bilo, o Ovčari ni slova, o Prijedoru i hladnjačama također. Oni bi samo o pomirenju, bez suočavanja za što je Srbija – njeni lideri, među kojima su Slobodan Milošević, Vojislav Šešelj i Aleksandar Vučić – barem politički, ako ne i pravno, krivi.

Kako ono, tako i hrvatska vlast.

Tamo se pripremaju izbori (možda i ovdje, ali ovdje izbori ovise tek o volji jednog čovjeka, premijera) i treba vodiri računa o tome što se govori. Govore svi: navodna ljevica, socijaldemokrati Zorana Milanovića pokušavaju se "uvući" i svojim glasačima i onima koji bi ponovo da se zaklinju u lik i djelo Franje Tuđmana, pa tako i aerodrom Pleso hoće imenovati imenom "prvog hrvatskog predsjednika". Nema više sprdnje, čak ni kod njih (javno) zbog toga što su mu u Velikom Trgovišću onomad u rodnoj prizemnoj i jadnoj kući u Zagorju postavili slatne kuske, niti se spominje "zov očinstvi" koje će se obogatiti u hrvatskom kapitalizmu, nema više – što je valjda najvažnije – ni one "Feralove" naslovnice sa u bračnom krevetu zagrljenim političkim ljubavnicima Franjom i Slobom...

Ima, međutim, miksanja kostiju. To je priča u kojoj je Tuđmanov režim tužio tada glavnog urednika "Ferala" Viktora Ivančića i kolumnistu Marinka Čulića, koji su se argumentirano usprotivili Tuđmanovoj ideji – od Franka i Španjolske naslijeđenoj – miksanja kostiju žrtava Jasenovca i inih logora i njihovih ustaških dželata. Tih 90-ih, ipak se pokazalo, čak ni devastirano hrvatsko sudstvo nije moglo preći tu "crtu", pa su novinari oslobođeni odgovornosti, usprkos velikom pritisku "državotvornih" faktora.

Miksanje kostiju nam se, međutim, ponovo događa. Silne rehabilitacije fašista i kolaboracionista u Srbiji, skrivanje svega za što su rehabilitirani "zaslužni" na beogradskom Sajmištu, izjednačavanje partizanskog i četničkog pokreta (kao, i jedni i drugi su antifašisti).

DVA TOMISLAVA I JEDNA KOLINDA

Govori o tome i haranga protiv Milorada Pupovca, Srbina i hrvatskog političara; tek se nedavno on susreo sa srpskim premijerom, ali realne domete nismo vidjeli. Ama, godinama su bili na suprotstavljenim stranama: jedan na nacionalističkim i ratničkim jaslama, drugi na antiratnoj i ljudskoj priči, bilo čijoj.

Ima dosta godina od kad je Zvonimir Berković, hrvatski dramaturg i redatelj, rođen 1928. u Beogradu, umro u Zagrebu 2009, napisao da kad Srbin dosegne savršenstvo u svom poslu, postane toliko nalik na Hrvata, da ga više ne razlikuješ.

Tada je novinar Boris Rašeta – ako se dobro sjećam, u pokojnom "Arkzinu" – napisao tekst u kojem je sarkastično usporedio razne sudbine i berkovićevsko poimanje hrvatstva, koje se u startu odnosilo na Radeta Šerbedžiju, koji je dosegao savršenstvo u svom poslu i postao nalik na Hrvata. Tu se onda našao i Milorad Pupovac: i on je tada postao nalik na Hrvata, tako fin i pristojan i obrazovan, dobar govornik i hrabar toliko da preuzme i neku političku, osim samo deklarativne, odgovornost za sudbinu svoju i svojih sunarodnjaka.

ZA SVE SPREMNI: Specijalci hrvatske vojske na paradi povodom godišnjice "Oluje"

BROJKE I SLOVA

Sve se ove priče lome preko ćirilice i latinice, naročito preko vukovarske priče. Pritom, Vukovar nije samo grad-stradalnik samo Hrvata, on je i grad u kojem su prije opsade i likvidacije na Ovčari, od ruku "ekipe" Tomislava Merčepa i sličnih njemu, stradali i Srbi. Danas razni ne žele ćirilicu u tom gradu i to je začetak one šatoraško-sramne priče koju gledamo u centru Zagreba, pa je gradsko vijeće Vukovara zaključilo da u ovom trenutku ne treba ćirilica Vukovaru. Ispada da će jedan grad, njegova administracija, odlučivati od godine do godine koliko prava treba dati nekom narodu koji u tom gradu živi, a došlo se čak i do argumenta da Talijani u Istri i nemaju dovoljan postotak stanovništva, a da ipak imaju pravo na talijanski jezik, natpise i medije...

Na kraju, Berković je bio u pravu: ove naše vlasti i vlastodršci se više ne razlikuju, nisu dosegli savršenstvo u svom poslu, ali jesu u propagandi jednih protiv drugih. Isti su: svejedno jesu li Srbi ili Hrvati ili drugi neki.

Treba otići na zagrebački Mirogoj, tamo će se jednima i drugima pokazati tko su. Davno mi je moj otac, porijeklom Rus, to rekao: "Sva povijest koju propagiraju pada ovdje u arkadama." A tamo i ćirilica, i čudna imena, hrvatska i srpska i židovska. Ima toga valjda i na drugim grobljima, beogradskim, novosadskim, pančevačkim...

Kad bismo, po Berkoviću, dosegli savršenstvo u svom poslu i postali nalik na nekoga bliskog nama, bez obzira na naciju, sve bi bilo drukčije u svim državama na "našim prostorima".

Nismo i nećemo doseći; ovdje ćirilica i latinica, tamo Srbi, Hrvati i Bošnjaci, pa vučići, karamarci i dodici i njihovi prirepci, pa svi sluđeni narodi koji za njih glasaju, od kojih većina zgađena ostaje kod kuće i ne glasa uopće.

Kad bismo bar našli nekog našeg ili susjeda koji je dosegao savršenstvo u svom poslu i postao nalik na – poštenog čovjeka. Malo bi bilo... ¶

TATJANA TAGIROV

ANA BRNABIĆ U ZEMLJI ČUDA

Zaista je sasvim neuobičajeno da se šefica vlade jedne zemlje koja sebe smatra suverenom pravda ambasadoru druge zemlje zbog nečega što je objavila novinska agencija iz treće zemlje, pa još to dokazuje stenogramom (da li je Čepurin dobio i zvučni snimak?). Odmah se postavilo pitanje zašto Brnabićeva, ako je već pogrešno citirana, nije odmah poslala demant Blumbergu i zatražila ispravku, koju bi ta agencija svakako morala da uvaži, a ako to već nije htela da uradi, zašto se nije prvo obratila srpskoj javnosti, nego ruskom ambasadoru. I konačno, zašto je, kad je mačka već puštena iz džaka, punih pet dana ćutala

Novouspostavljena premijerka Srbije Ana Brnabić nije sastavila ni dve nedelje na funkciji, a već je stala na minu čija detonacija ne prestaje da odjekuje preko celog političkog spektra. Reč je, naravno, o sad već čuvenom intervjuu za američku agenciju Blumberg i potonjem odlasku na raport kod ruskog ambasadora Aleksandra Čepurina, a kao u mnogim političkim skandalima, vađenje je napravilo više štete od prvobitnog greha.

Krenimo od početka: Brnabićeva je, nekoliko dana nakon što je postavljena na funkciju, dala intervju za Blumberg, jednu od najozbiljnijih zapadnih agencija čiji je većinski vlasnik (88 odsto) milijarder i bivši gradonačelnik Njujorka Majkl Blumberg. Intervju je objavljen 4. jula, pod naslovom: "Ako bude prisiljena da bira, Srbija će se opredeliti za EU umesto Rusije, kaže predsednica vlade", i odmah su ga preneli svi domaći i brojni svetski mediji. U samom tekstu, međutim, ove rečenice nema (na to ćemo se vratiti kasnije), ali to opredeljenje proizilazi iz praktično svega što je rečeno. Nešto pre toga Brnabićeva je dala poduži intervju ruskoj agenciji Sputnjik, u kome je govorila o strateškom partnerstvu i dubokim kulturnim vezama Srbije i Rusije.

KLIK I BUM

U prvi mah, reakcije su bile očekivane i nimalo žestoke. Proevropski deo Srbije pozdravio je izjavu kao potvrdu zvanično proklamovanog strateškog cilja Srbije da se učlani u Evropsku uniju; antievropska desnica je, takođe očekivano, zarežala, a predsednik Srpske radikalne stranke Vojislav Šešelj je od svog bivšeg štićenika, a sada naprednog predsednika Srbije Aleksandra Vučića, zatražio da se izjasni da li se slaže; on je, naravno, taj zahtev ignorisao. Usledila je i prva reakcija Moskve koja je, nasuprot nekim očekivanjima, bila prilično pomirljiva. "Izbor između EU i Rusije je suvereno pravo Srbije, ali Rusija iskreno želi da Beograd ne bude pred tim izborom", prenela je agencija Beta izjavu portparolke ruskog Ministarstva spoljnih poslova Marije Zaharove. "Optimalno je biti i sa jednima i sa drugima. To je i korisno i bezbedno sa tačke gledišta sopstvenih interesa", rekla je ona i dodala da su "savremeni svet i različite države prošli nemalo sličnih iskušenja". "I zaključak je jedan, ne podele, već harmonizacija procesa", kazala je Zaharova.

I taman kada je izgledalo da će na tome ostati, iz Kremlja je stiglo, što bi rekli u "Monti Pajtonu", nešto sasvim drugačije. Zaharova je preko zvanične ruske agencije Tas poručila da Brnabićeva uopšte nije rekla to što je Blumberg naveo, da ju je američka agencija pogrešno interpretirala i – da ne bi bilo dileme – da je premijerka Srbije to dokazala ambasadoru Čepurinu putem transkripta intervjua koji mu je lično uručila. Izjava je, kako bi se otklonio i poslednji trag sumnje, bila ilustrovana fotografijom primopredaje stenograma u kabinetu predsednice vlade.

U stvari, nastavljajući analogiju sa nagaznom minom, moglo bi se reći da je prva reakcija Zaharove bilo ono "klik" koje se čuje kada noga stane na detonator, koji se aktivira tek kad se noga podigne. Zaista je sasvim neuobičajeno da se šefica vlade jedne zemlje koja sebe smatra suverenom pravda ambasadoru druge zemlje zbog nečega što je objavila novinska agencija iz treće zemlje, pa još

PREDAJA ILI PRAVDANJE:
Ambasador Čepurin i premijer Brnabić
Foto: Tanjug

Kad je nakon izbora 2014. godine Vučić tajno otputovao u Moskvu, kobajagi na lekarski pregled, a u stvari da se vidi sa Vladimirom Putinom, građani Srbije su o tome bili obavešteni preko Putinove zvanične internet stranice na kojoj je, da stvar bude gora, objavljen ceo transkript razgovora sa ruskim predsednikom

to dokazuje stenogramom (da li je Čepurin dobio i zvučni snimak?). Odmah se postavilo pitanje zašto Brnabićeva, ako je već pogrešno citirana, nije odmah poslala demant Blumbergu i zatražila ispravku, koju bi ta agencija svakako morala da uvaži, a ako to već nije htela da uradi, zašto se nije prvo obratila srpskoj javnosti, nego ruskom ambasadoru. I konačno zašto je, kad je mačka već puštena iz džaka, punih pet dana ćutala. Ona je tek u nedelju, 9. jula, izjavila da je stenograme predala "zato što je važno zadržati kontinuitet da predsednik Vlade bude otvoren i iskren prema svakom partneru. Nisam se pravdala." Ovde već ulazimo u paradoks, jer izlazi da se premijerka pravda da se nije pravdala jer... Dovoljno da, i bez julskih vrućina, čoveku prokuva mozak.

NA VETROMETINI

Vađenje nije pomoglo – Brnabićeva se našla na meti žestokih kritika sleva i zdesna. Vesna Pešić, bivša poslanica i ambasadorka Srbije u Meksiku, a danas kolumnistkinja, izjavila je da "niko nije toliko ponizio Srbiju kao premijerka... Da ona ide da se pravda nekakvom ambasadorčiću tamo – a i sama sam bila ambasador – to je apsolutno nezamislivo i moram da vam kažem da sam se prvi put nacionalno uvredila." Lider Demokratske stranke Dragan Šutanovac ocenio je da je Brnabićeva "javno dovela u pitanje kako svoj tako i nacionalni kredibilitet", dok su Dveri optužile premijerku da je predaja stenograma "poniženje i za Rusiju i za Srbiju". "Zašto bi se predsednik Vlade pravdao za svoje reči bilo kom ambasadoru, pa i ruskom?", zapitao se šef te stranke Boško Obradović, dok je Šešelj, dosledan sebi, ponovo tražio od Vučića da se izjasni stoji li iza premijerkinih reči.

Za sve to vreme, čelnici vladajuće koalicije su uglavnom ćutali, ili mlako pokušavali da umanje značaj ove epizode, ostavljajući Brnabić samu na vetrometini. Lider socijalista i ministar spoljnih poslova Ivica Dačić, u čiji resor bi trebalo da spadaju komunikacije sa stranim državama i njihovim predstavnicima, nije našao potrebu da se oglasi, odbijajući demonstrativno da kusa čorbu koju su drugi zakuvali. Potpredsednica Vlade iz Vučićeve stranke Zorana Mihajlović rekla je da je cela afera "naduvana", ali je pozvala Barnabićevu da stenogram podeli sa kolegama. "Mislim, ako je neko i trebalo da dobije taj transkript, to bi možda mogli da budu članovi vlade", kazala je ona.

Ni predsedniku Vučiću kao da se nije žurilo da stane u odbranu svoje štićenice. Sačekao je da prođe nekoliko dana, pa je tek onda, sasvim netipično za njega, izjavio da nema pojma o čemu je reč. "Niti znam, niti sam ulazio u to šta ko razgovara sa bilo kim, a ne znam da li je bilo ko davao transkripte, niti me to zanima",

»

rekao je Vučić, s tim da je dodao da ima puno poverenje u Brnabićevu. "Znam šta ona misli, šta želi, znam na kakvom se putu Srbija nalazi i uveren sam da će takvu politiku vlada voditi", kazao je on. Nakon još nekoliko dana ponovio je (u ponedeljak, 10. jula) da ga ta priča uopšte ne zanima. "Šta me briga šta pišu novine? Ana Brnabić je predsednik vlade, ona ima pravo na svoj stav, predstavlja vladu i mora da bude usklađena sa politikom vlade. Ono što je ona stvarno izgovorila bilo je usklađeno sa politikom vlade i ne vidim tu nikakav problem", rekao je Vučić gostujući na TV Hepiju.

ISPOD STOLA

Nakon svega izloženog, teško je oteti se utisku da u celoj priči niko nije igrao otvorenih karata – ni Brnabić, ni Vučić, ni Moskva – i da se mnogo toga dešavalo van domašaja javnosti. Strategija je očigledno bila da novoustoličena premijerka simbolički potvrdi kontinuitet Vučićeve politike sedenja na dve stolice tako što će, dajući svoj prvi zvanični intervju Sputnjiku, iskazati privrženost Moskvi, a zatim preko Blumberga istaći značaj evropskih integracija. U intervjuu za Blumberg, kao što rekosmo, ona zaista nije izgovorila rečenicu iz naslova, ali je između ostalog rekla da je "potpuno jasno da idemo u EU", te da je Srbija vezana za Rusiju pre svega preko tradicije, kulture i vere, ali da je strateško opredeljenje Brisel. Ono što se najverovatnije dogodilo je da je urednik Blumberga, opremajući tekst, malo "napumpao" naslov, što je uobičajena praksa u mnogim medijskim kućama. S obzirom na to da rečenica nije stavljena u navodnike, već predstavlja uredničku interpretaciju, premijerka nije imala osnovu da traži ispravku, pa je stoga razumljivo što to nije ni pokušala.

Rusiji se, međutim, sve to nije svidelo, pa je iz Kremlja zatraženo razjašnjenje. U normalnim okolnostima to se moglo učiniti putem obraćanja Dačiću, ili odgovarajućem službeniku MSP-a, ali je poruka očigledno stigla nekim drugim kanalima. Prilično je sigurno da Čepurin nije na svoju ruku zatražio transkript, kao što je izvesno da Brnabićeva nije sama došla na ideju da mu ga uruči. Jako je teško poverovati u Vučićeve reči da o svemu tome nije ništa znao i da ga baš briga šta pišu novine, pogotovo kad se ima u vidu da je u istoj emisiji u kojoj je to izgovorio izneo detaljnu statistiku o tome koliko je puta kritikovan preko medija.

Taj ruski ugao, to jest potreba Moskve da se direktno obrati građanima Srbije i saopšti im šta njihova premijerka nije rekla Blumbergu, najzanimljiviji je deo priče i svedoči o izvesnom nepoverenju u iskrenost prijateljstva zvaničnog Beograda prema bratskoj Rusiji. O tome, najzad, svedoče i sve brojnije kritike na račun Vučića od strane komentatora zvaničnih ruskih medija. Rusija je, u stvari, prozrela Vučićevu igru tokom koje on lupa šakom o sto i breca se na zapadne ambasadore,

KAD GA PESMA PONESE: Ivica Dačić
Foto: TV B92/Fonet

dok ih drugom rukom ispod stola nežno miluje po kolenima. Javnim razotkrivanjem manevra sa transkriptima Moskva jasno poručuje: "Vidimo da muljate i to nam se nimalo ne sviđa."

Ovo, najzad, nije prvi put da se takva poruka šalje. Kad je nakon izbora 2014. godine Vučić tajno otputovao u Moskvu, kobajagi na lekarski pregled, a u stvari da se vidi sa Vladimirom Putinom, građani Srbije su o tome bili obavešteni preko Putinove zvanične internet stranice na kojoj je, da stvar bude gora, objavljen ceo transkript razgovora sa ruskim predsednikom. Najvažniji deo tog transkripta je bila Putinova neuvijena poruka da očekuje da se u vladi koju je Vučić tek trebalo da formira "nađu osobe posvećene unapređenju odnosa sa Rusijom". Tako je i bilo.

KULA OD KARATA

U svemu ovome Ani Brnabić je pripala uloga gromobrana: na nju se sručio sav gnev koji bi, da nije nje, bio usmeren na Vučića, koji je sada u prilici da se pravi neobavešten. Biće, sasvim sigurno, još takvih situacija, a od premijerke se očekuje da i ubuduće herojski prima munje. Vidi se to i po tome što ju je Vučić gurnuo u prvi plan u vezi sa štrajkom u fabrici Fijat u Kragujevcu, koji može da bude povod za povlačenje Italijana iz Srbije. Ako se to desi, Brnabićeva će biti kriva, a ako Fijat ipak odluči da produži ugovor (koji ističe iduće godine) sve zasluge će pripasti Vučiću. Ono malo autoriteta koji je imala istopilo se pre nego što je sastavila prvi mesec na poslu.

Pokazalo se, zatim, da je Brnabićeva ne samo privlačna meta za opoziciju, nego i za stranke vladajuće koalicije, koje su kivne što premijersko mesto nije dobio neko iz njihovih redova. Pa ako su već prisiljeni da je trpe, dumaju oni, niko ih ne može naterati da je brane kad krene kamenovanje, a poneki među njima, kao Zorana Mihajlović, spremni su da i sami bace koji kamenčić.

Tu leži i glavna razlika između nje i Mirka Cvetkovića, koji je figurirao kao premijer u vreme Borisa Tadića, s kojim je često porede. Cvetković nikom nije ozbiljno smetao i, između ostalog, nije se petljao u spoljnu politiku, niti je iko to od njega tražio. Brnabićeva je za mnoge trn u oku, i premda činjenica da je žensko, pa još i lezbejka, ne igra presudnu ulogu, to je ipak nekakav faktor u današnjoj Srbiji, u kojoj ni žene ni LGBT osobe nisu ni blizu stvarne ravnopravnosti. Ona je, prosto rečeno, strano telo ne samo u vladi, nego u političkom sistemu, u kome je u najboljem slučaju doživljavaju kao nekog ko je nepozvan dospeo u njihov svet, kao Alisa u Zemlju čuda.

U toj zemlji vladaju posebni zakoni pa, kao što Kraljica Herc u jednom trenutku objašnjava zbunjenoj Alisi, "moraš da trčiš iz sve snage samo da bi ostala u mestu". Posle ta ista kraljica naredi da Alisi odrube glavu, a na kraju se ceo dvor, sastavljen od karata, ruši, a Alisa se budi iz sna.

Pitanje za kraj: koliko će dugo Ana moći da trči u mestu pre nego što ostane bez daha? ¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Mali oglas vojne prirode

Pogledajte elitu ološa koji je zajahao ovu zemlju, studirajte ih jednog po jednog: nigde čoveka, nigde autentične egzistencije

"Prodajem VES, malo korišćen, savršeno očuvan, legalan, svi papiri u redu, prvi vlasnik, samo ozbiljni kupci, bez cimanja, prednost onima s inicijalima A. V., a da se ne prezivaju Vučić."

Mali oglas ove sadržine objavljujem, evo, u mom omiljenom nedeljniku u nadi da ću sklopiti posao s ozbiljnom mušterijom, ili makar s Aleksandrom Vulinom. VES je, za one koji ne znaju, "vojno-evidenciona specijalnost", a moja je veziste-telefonca, pošteno (i besmisleno) stečena u JNA vojnoj pošti 5140, od 3. avgusta 1985. do 11. septembra 1986. Umereno sam nagrađivan (jedared, za Dan veze, zarad učešća u pobedničkom timu u kvizu "Tito-revolucija-mir") i nešto manje umereno kažnjavan, mahom zbog ilegalnih napuštanja vojnog objekta u neodobrene civilne svrhe. Celokupno svoje vojničko i izvanvojničko iskustvo i sva neprocenjivo dragocena saznanja (uključujući i ona o sebi) koja sam u tom periodu stekao povoljno ću ustupiti najozbiljnijem kupcu, naročito ako se ovaj zove Vulin Aleksandar. Imam, doduše, i jedan mali uslov: da mi se prilikom kupoprodaje život vrati u tačku na kojoj je bio 3. avgusta 1985. ujutru, pošto sam svih ovih 32 godine veoma tvrdo ubeđen da ni na koji način ne bih bio oštećen i uskraćen ako bi svaki sekund mog vojnikovanja, i sve što uz to ide, bio trajno anihiliran. Može li neki solidan kupac, ili bar Vulin, Aleksandar Vulin, da mi to obezbedi? Ako može – evo ruke.

Znam, ne biva to, svet nije tako uređen. Nisam baš srećan zbog toga, ali meni je još i dobro kako je Aleksandru Vulinu, koji, po sopstvenom priznanju, ne može da se s dušom sastavi zato što mu je ispunjavajuće i ozarujuće iskustvo vojnikovanja bilo uskraćeno, a sve zarad kletih problema dioptrijske naravi. I za to s vidom ga razumem: meni zbog nekog problema s bojama vojni lekari zabraniše da odem na tzv. doobuku za C kategoriju, sprečivši tako u korenu moju izglednu karijeru kamiondžije, kralja balkanskih drumova. Zbog čega, nagađam, do dan-danas više od mene žale oni koji nešto manje (nego što je to normalno) uživaju u mom pisanju.

Stvar se – s Vulinom, ne sa mnom – dodatno usložnila kad je otkriveno da je čegevarista-hobista svojevremeno nešto muljao i petljao kako je tokom famoznog Bombardovanja pošto-poto hteo u dobrovoljce, ama su ga u vojsci odbili jer, kaže, nije više bilo potražnje za njegovim VES-om, pešadijskim. Preduhitrili ga neki mangupi, valjda je zbog slabog vida poduže tražio vrata vojnog odseka. Samo, jebiga, ne možete imati nikakav validan VES, pa ni pešadijski, ako ništa služili vojni rok, jer niste imali gde da ga steknete. Mislim, taj fucking VES. Pa sam zato rešio da Vulinu vrlo povoljno prodam svoj besprekorno legalno stečeni VES, meni baš ni za šta nije potreban niti je ikada bio, a njemu bi mogao valjati, makar u smislu prevazilaženja krize identiteta.

E sad, ko je Aleksandar Vulin u svom životu, to možda i zanima još nekoga osim samog Vulina, ali budimo pošteni, takvih je jednocifren broj, i to prilično *nisko* jednocifren. A što se nas ostalih tiče, ko je Vulin Aleksandar u našim životima? Svašta beskorisno i besmisleno, a u najnovijoj od svojih beziznimno apsurdnih inkarnacija – ministar odbrane. A ne, recimo, blesavog hoda. E, onda je Vulina isprozivalo da "kakav je on to ministar odbrane kad je eskivirao vojsku", a onda je, evo, usledila njegova patetična, srcedrapajuća tirada o tome kako, na svoju ogromnu žalost, nije mogao služiti vojsku zarad više zdravstvene (okulističke, ne okultističke) sile, zbog čega trajno duboko žali, jer je, veli, proveo detinjstvo i ranu mladost maštajući o tome da služi domovini, otadžbini, ili čemu god već trenutno važećem, s oružjem i pod punom ratnom opremom, svakog jutra žvalaveći zastavu, opet koju god aktuelnu, može s petokrakom, može i s ocilima, važno samo da je "naša". A ko smo to "mi"? Hajde sad, bez filozofiranja: "mi" smo bilo šta što u sebi uključuje i Vulin Aleksandra, njim samim. I tako je Vulin, siromah, umesto da ratnih devedesetih posluži najnovijoj Otadžbini, a možebitno i slavno pogine za nju, morao da u tom smislu ohrabruje druge, lično ostajući izvan opas... pardon, izazova, nasukan na hridi mrskog mu civilnog života. Isto kao onaj Hasanbegović u Hrvatskoj: i taj je vrlo brižljivo propustio da položi život Za Dom, pa su kojekakvi drugi to učinili umesto njega, mahom nedobrovoljno. Kao što sam i ja, srećom u mirnodopska vremena, vojnikovao četiristotinak dana svog života, a baš bi mi ti dani bili dobro došli za nešto sasvim drugo. Eto, tako je ustrojen svet: nije kome je rečeno, no kome je suđeno.

Lične sudbine na stranu, neće biti da smo baš nedužni glede našeg kolektivnog fatuma, čim smo dopustili, i to višestruko, tj. u povratu, da našim životima komanduju gulanferi koji se – stvarno ili hinjeno, u suštini je svejedno – lože na uniforme, vojske, države i zastave, pa onda još i oni najjadniji među njima: oni koji čak ni svoj mizerni, nedostojni ideal nisu bili u stanju da potkrepe sopstvenim životom, pod ovim ili onim izgovorom. Nego je njihove živote morao da odživi neko drugi, iako je taj drugi imao pametnija posla – a sva posla su ionako pametnija.

Pogledajte elitu ološa koji je zajahao ovu zemlju, studirajte ih jednog po jednog: nigde čoveka, nigde autentične egzistencije, pa neka je nošena i energijom zablude; sve lažnjaci i mućkovi. Samo su šteta i sramota od njih garantovano prave. ¶

Prijatelju, prijatelju...

Hapšenjem novinara Dejana Anđusa, njegovom tabloidnom interpretacijom i zloupotrebom, počeo je oštar obračun unutar grupacije koja je u velikoj meri pomogla SNS-u da dođe na vlast. Ko je verovao da je prijateljstvo sa Aleksandrom Vučićem garant za poslove u Srbiji, sada mora da se zapita šta će mu se dogoditi ako kao Anđus krenu da javno govore o lošim stranama Vučićeve vladavine

Najpre se pojavilo šturo i rutinsko saopštenje MUP-a Srbije 30. juna 2017. godine: "Pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova u Beogradu uhapsili su D. A. (1969) zbog postojanja osnova sumnje da je izvršio krivično delo iznuda, odmah nakon što je od oštećenog građanina preuzeo kovertu u kojoj je bilo 30.000 evra.

Policijski službenici su kod D. A., osim koverte sa novcem, pronašli i mobilni telefon sa kojeg je oštećenom slao preteće sms poruke. On je u više navrata od oštećenog zahtevao veće sume novca.

Osumnjičenom D. A. određeno je zadržavanje do 48 časova, nakon čega će, uz odgovarajuću krivičnu prijavu, biti priveden nadležnom tužilaštvu."

Iza inicijala krilo se ime Dejana Anđusa, novinara iz Beograda, koga mnogi i ne uključuju u red "novinara" jer je u svojoj karijeri imao više situacija koje su narušavale novinarski etički kodeks čime se sam isključivao iz "branše". Uprkos tome, Anđus je bio autor i voditelj veoma gledanog programa na Kopernikus televiziji, ali je i sam pred kamerama često znao da kaže kako ne živi od novinarskog posla, te da je u ozbiljnom "biznisu" i hrani na stotine radnika i njihovih porodica.

Njegov program s vremenom je dobijao na značaju: u trenutku kada na drugim televizijama nije moglo čuti "drugačije mišljenje" on se na neki način odmetnuo i počeo da govori kritički o vlasti Aleksandra Vučića. Pritom je "ceo grad" znao da je on stari drug braće Vučić i da je bio veoma važan u danima kada je SNS bio u opoziciji i kada se borio da dođe na vlast u Srbiji.

Vest o Anđusovom hapšenju proširila se po celoj zemlji i regionu jer je TV Pink besomučno nekoliko dana na svakih sat vremena emitovao snimke koji je napravila ili BIA ili pripadnici MUP-a Srbije. Na njima se vidi da Anđus na nekom parkingu na Novom Beogradu kako preuzima od nekog čoveka koji izlazi iz crnog automobila beli koverat, a potom i kako mu prilaze policajci u civilu, on njima pokazuje šta se nalazi u koverti i na njegovom mobilnom telefonu.

Od trenutka kada su ga odveli dogodile su se dve stvari: počelo je formalno procesuiranje Anđusa za delo iznude, rečeno je da se radi o sumi od 30.000 evra, i počela je rasprava u javnosti o tome kako se uopšte to dogodilo, odnosno šta znači hapšenje čoveka koji nema status kriminalca i za koga je teško reći da je mogao da preti bilo kome. Dalje, zbog toga što je javno emitovan snimak praćenja i privođenja Anđusa, ponovo je aktuelizovana tema curenja informacija iz istraga i njihova javna zloupotreba. Pored toga, bočne priče koje su pratile ovo hapšenje otvorile su važnu temu odnosa vrha vlasti sa ljudima iz privrede i načina na koji se dobijaju poslovi od države.

Pošto je saslušan u policiji, Anđusu je određeno zadržavanje od 48 sati koje je potom odlukom suda produženo u pritvor od 30 dana. Pošto je saopšteno da se "brani ćutanjem", u javnost više nije procurila nijedna informacija o daljem toku istrage. Slučaj je u rukama tužiteljke Višeg javnog tužilaštva u Beogradu Jelene Katić i, kao i u drugim slučajevima, nisu spremni da kažu bilo šta o samom postupku osim da je sve rađeno po zakonu.

Međutim, ono što je javno i iza scene prethodilo hapšenju Anđusa dovodi u sumnju postupak policije i budi sumnju da je on zapravo žrtva nameštene akcije između vlasti – kojoj nije odgovaralo ono što on javno govori – i ucenjenog privrednika iz putarske industrije koji je na taj način, "otkačivanjem" Anđusa, hteo da se spasi i da za svoje firme obezbedi nove poslove. Tako je dotad nevidljivi Milojica Marković, ili Miki Europark, zakoračio u javnost od koje se godinama veštro skriva i u kojoj se dosad pojavljivao samo kao čovek koga Aleksandar Vučić navodi kao deo putarske mafije u Srbiji (transkript konferencije za novinare SNS-a iz 2010. godine) ili čoveka bliskog Tomislavu Nikoliću a koji će biti uhapšen u velikoj akciji koju Vučić sprema za decembar 2013. godine.

Dakle, u zbiru, Anđus, stari prijatelj Aleksandra i Andreja Vučića, uhapšen je jer je iznudio 30.000 evra od preduzetnika Milojice Markovića, čoveka koga je Vučić kvalifikovao kao člana "putarske mafije" u Srbiji. Razume se, o ovim pozadinskim Vučićevim vezama sa akterima ove policijske akcije i dalje tužilačke istrage, nije bilo reči u javnosti osim u prilozima N1 televizije i onome što je objavljivao tabloid "Kurir" – poslednjih mesec i po dana na novoj ratnoj stazi sa Vučićem.

Građani koji nisu gledali Anđusove emisije na TV KCN i ne čitaju "Kurir" mogli su da zaključe da se radi o nekom čudnom liku, dežmekastom bradonji, palom u neprestanoj borbi Vučićeve vlasti protiv kriminala i korupcije, što je još jedna pobeda i dokaz da je Srbija zemlja zakona a ne mafije.

Kako je nekoliko dana nakon toga rekao ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović novinarima: "Anđus je sitan reketaš, nemojte da od njega pravimo neku medijsku zvezdu."

VUČIĆ JE MOJ PRIJATELJ

Kao neko ko dolazi sa "strane SNS-a", Dejan Anđus je bio, u velikoj meri, potpuna nepoznanica u "glavnim medijskim krugovima" u Srbiji. Njegova biografija novinara koji je radio u "Sportu", "Politici Ekspres", "Velikoj Srbiji" (glasilu SRS-a) i docnije u "Sportskoj galaksiji" (nezavisnom TV projektu Milojka Pantića i Dobrivoja Jankovića – veterana sportskog

VEZE I POZNANSTVA: Dejan Anđus
Foto: Aleksandar Dimitrijević

novinarstva u Srbiji), a zatim na Fokus radiju, i bio neverovatno važan za SNS u vreme kada su išli ka vlasti, i kasnije na TV KCN-u, prožeta je jednom osobinom: beskompromisnom kritikom najpre sportskih, a docnije i političkih dešavanja u Srbiji.

Ta kritika je često prelazila granicu dobrog ukusa i zato je on uvek ostajao na potpunoj medijskoj margini, prepoznat kao neka vrsta čudaka, TV propovednika i začetnika svojevrsne antitelevizije. Zato, kada je bio pretučen pre tri godine "od strane" Nebojše Čovića, to nije bilo uzeto za ozbiljno, skoro da niko osim NUNS-a na to nije reagovao. Čak je izgledalo i da je on sve izmislio i da je iz mržnje prema Čoviću pretukao sam sebe da bi njemu napakostio.

Takav kakav je, Anđus je sa detaljnim znanjem iz fudbala i drugih sportova i sa temeljnim poznavanjem sadašnje srpske političko-privredno-bezbednosne scene privlačio publiku i postao u poslednjih nekoliko godina veoma gledan. Kao pravom političkom TV guruu, ljudi su mu se u isto vreme i smejali i pažljivo ga slušali. Jer, nekako su svi razumeli da on ima dobre izvore u ovoj "garnituri" i da ne govori samo "iz glave".

To što nije bio prepoznat među "uvaženim kolegama" nije ga mnogo opterećivalo i izgledao je kao neko ko je uspeo da se izbori za određeni status u društvu koji mu je omogućavao da konačno živi na malo "višoj nozi" i da ima tu slobodu »

da u svom terminu na TV KCN-u priča o čemu god želi i sa kim god želi.

Za razliku od perioda kada je čitao svoje sportske komentare na "Sportskoj galaksiji", koje je i danas moguće naći na Jutjubu i koji su neverovatno gledani, nastup na TV KCN-u bio je jednako oštar, ali mnogo više pomeren ka politici i raspravljanju svega što ima veze sa politikom uz neprestano isticanje da je Vučić njegov prijatelj i da on ne mora da strepi i brine jer su svi ostali nebitni, da on ima direktan kontakt sa "vrhom" i da na taj način završava sve što mu je u životu potrebno.

Da mu je Vučić prijatelj govori i u poslednjem javnom nastupu u intervjuu internet stanici Balkan Info, poznatoj po tome da daje prostor i Vučićevim neistomišljenicima i nekima od najbizarnijih likova koji se mogu zamisliti na srpskoj javnoj sceni ili u srpskom javnom blatu. Nekoliko dana pre nego što će biti uhapšen, on je tu naširoko govorio kako ga je saslušavala BIA i navodio loše strane Vučićeve vladavine. Ukratko – sve ono što je već govorio u svom programu i na Kurir TV i na drugim javnim pojavljivanjima.

Iz svega toga proizlazi da je Anđus razumeo da Vučić kao političar ne može da ima prijatelje, ali je sve vreme ponavljao da su oni ipak prijatelji i da će Anđus biti čovek koji će jedini hteti da pije kafu sa Vučićem kada ovaj jednom ode sa vlasti.

S druge strane, Vučić nikada nije sa takvim žarom govorio o svom odnosu sa Anđusom, štaviše, skoro da ga nikada javno nije ni pomenuo. I sada, kada je ovaj uhapšen, Vučić je potvrdio da je čovek koji je "prijavio" Anđusa za iznudu bio kod njega na razgovoru, ali je to nekako relativizovao rekavši da su mnogi bili, da su mnogi zvali, a da je on samo tražio da se radi po zakonu. Anđusa je pomenuo kao čoveka koji mu šalje mnogo SMS poruka i to je sve.

Anđus to nije razumeo, očevidno, jer inače teško da bi na onaj način i posle saslušavanja u BIA relaksirano pričao kako mu Milojica Marković duguje novac i kako će morati da plati to što je dužan i slično.

NARODNI TRIBUN ILI PAJAC

Anđus se kretao po celom gradu, po čitav dan se sastajao sa raznim ljudima, iz

ANĐUSOVI BIVŠI PRIJATELJI: N. Stefanović i A. Vučić
Foto: D Kujundžić /Tanjug

sporta, politike i privrede, te uživao u stepenu prepoznavanja kod običnih ljudi. Čak je u jednom intervjuu koji je objavljen na portalu "Mocart sport" u novembru 2013. godine na pitanje da li mu mnogo ljudi prilazi na ulici rekao:

"To je masovna pojava i do sada sam primao samo čestitke i pohvale. Pretpostavljam da će biti kao s Džonom Lenonom, jedna nezgodna situacija i biće kraj".

Poslednjih meseci je često zaoštravao retoriku u svojim nastupima prema Vučićevoj vlasti, često pominjući da više neće da ćuti, da on zna sve i da će reći sve, ali bi onda zaćutao, odložio program na dve nedelje pa se opet vraćao na samo sportske teme.

Sam je javno govorio o tome da ne živi od novinarstva jer od novinarstva i ne može da živi kao čovek, da je dugo godina zapravo "gladovao" i da će sada da iskoristi situaciju i mogućnost koja mu se ukazala. S druge strane, zaista je možda i jedini u javnosti na direktan način govorio o "osetljivim temama", o vezi između mafije i sporta, mafije i politike, mafije i bezbednosnih službi. Takav njegov nastup mu je donosio sve više publike koja je želela da čuje nekoga ko se ne plaši da glasno i slobodno govori, pa makar to bilo i preterano i ponekad na granici uvredljivog.

Anđus je taj "stil" izgradio radeći na Radio Fokusu u vreme dok su Nikoliću i Vučiću bili potrebni mediji koji ih podržavaju i, još više, koji govore o tome kakva je priroda vlasti Demokratske stranke u to vreme i uključivali građane da govore koliko žele i sve što žele. Ta publika je Anđusa počela da doživljava kao "svog", kao nekog ko zaista radi to što radi zbog njih, zbog njihovog glasa, kao nekog ko im daje šansu da govore o svojim mukama i da izgovore svoj stav makar on bio koješta ili neka vrsta uvrede.

Direktno uključivanje publike u program i otvoren razgovor a ne podsmevanje donelo je više glasova SNS-u nego svi bilbordi i kampanje na televizijama pred izbore 2012. Anđusa je dugo vremena, sa još nekim svojim kolegama sa TV KCN-a, bio glas naprednjaka a protiv svega što su demokrate predstavljale i on je to radio sa velikom strašću.

I on je, kao i mnogi u Srbiji, poverovao da je 2012. bila prekretnička godina i da će njemu lično krenuti mnogo bolje, da će u društvu zauzeti mesto koje je mislio da mu pripada: govorilo se da mu je bilo obećano mesto urednika u sportskoj redakciji RTS-a, da će biti važan u upravi FK Crvena zvezda, ali se ništa od toga nije desilo.

Ni TV KCN, koji je bio SNS televizija, za svoj "doprinos" nije nagrađen obećanom nacionalnom frekvencijom, pa je Anđus potražio posao na drugoj strani.

MIKI I PUTARI

U danima posle hapšenja Dejana Anđusa, vlast je na sve načine želela da izbegne da govori o čoveku od koga je An-

đus "iznuđivao" novac, a kada je u javnosti o tome progovorio estradni menadžer, nekadašnji političar iz vrha SNS-a Saša Mirković, to ime i dalje nije pominjano u neprestanim izveštajima o hapšenju, nego je ministar Stefanović čak rekao da je 30.000 vrh ledenog brega i da je taj čovek bio godinama reketiran.

A Milojica Marković, koji godinama uspešno izbegava novinare, dugogodišnji je preduzetnik u putarskim poslovima, povezan sa svima – od Ljubiše Buhe Čumeta do Mila Đuraškovića. Njega je Vučić u svojim opozicionim danima označavao kao deo "putarske mafije" sa kojom će se obračunati kada dođe na vlast:

"Evo na mapi oni što upravljaju, Mile Đurašković, zatim Milojica Marković, zatim Ljubiša Buha, ali nije on nego njegov advokat, izvesni Dule Vasović ako se ne varam, ovo je gospodin Omega. E, ima još jedan genije koji je veoma važan, to je genije koji kontroliše puteve na severu Kosova i Metohije, vidite ga, ova lila boja, reč je o gospodinu Branku Miljkoviću, za njega nije čak ni ministar za KiM gospodin Bogdanović. I on je protiv njega, ali ne sme ništa da kaže." Tako je Vučić govorio u vreme dok je bio u opoziciji, a kada je došao na vlast sredinom 2012. godine i krenuo u obračun sa raznim "mafijama", među ljudima čije se hapšenje najavljivalo bio je i Milojica Marković, o čemu je izvestio "Blic":

"Istraga je završena i u slučaju zloupotreba u preduzeću 'Vojvodinaput-Bačkaput'. Direktor ove firme Milojica Marković moraće da objasni kako je Milu Đuraškoviću, vlasniku 'Nibens grupe', omogućio sticanje preko milion i po evra koristi kroz privatizaciju 'Bačkaputa' koja je kasnije raskinuta", izveštava "Blic" u broju od 5. decembra 2013.

Dakle, Miki Europark, vlasnik firmi Europark, Sremput i poslovno povezan sa Batrićem Radunovićem Baćkom iz Srbijaautoputa (koga je Vučić takođe bio označio kao deo "putarske mafije"), bio je predmet istrage u vreme dok je Vučić bio prvi potpredsednik Vlade Srbije i lično rukovodio akcijom borbe protiv korupcije i kriminala.

Tog Mikija je Vučić, na kraju, primio i od tada je Mikiju čini se bolje krenulo. Prema onome što bi moglo da se nasluti iz Anđusovih javnih izjava, on je obezbedio "pomilovanje" kod Vučića i zauzvrat dobio neku vrstu partnerstva u poslovima koje je vodio Marković. Formalno, Anđus je bio zaposlen do pre mesec dana u preduzeću čiji je formalni vlasnik Marković i to na mestu šefa marketinga, ali se čini da je bio mnogo više od toga i da je njegovo prisustvo u preduzeću omogućilo tranziciju iz jednog režima u drugi bez hapšenja i proganjanja.

Pored toga, kako se vidi iz finansijskih izveštaja Markovićevih kompanija, on je u trenutku kada mu je FK Crvena zvezda dugovao preko 200 miliona dinara (po pozajmici iz perioda kada je klub formalno vodio Vladan Lukić, a svoju ulogu su imali Goran Vesić i Aleksandar Vučić) bio u blokadi, ali da je normalno radio i dobijao poslove izgradnje ili održavanja puteva. O toj pozajmici je Anđus uvijeno govorio godinama unazad, ljut na ponašanje raznih uprava Zvezde koji njegovom "prijatelju duguju milione".

Kada se na ovo doda i činjenica da je Anđus poslednja dva meseca više puta javno govorio o poslovima koje u putarstvu dobijaju firme povezane sa vođama ekstremnih navijačkih grupa FK Crvena zvezda – ukazujući na to kao na Vučićevu težnju da im se oduži (ili da se od njih zaštiti) tako što će im davati nameštene poslove – postaje još jasnije u šta se on upleo, te da je do kraja verovao da ga njegov stari prijatelj neće "izdati" i da će "naći zajednički jezik".

Ali, očevidno, Vučić ovoga puta ne da nije hteo da ga "primi" ili da mu odgovara na poruke, nego je svojim nemešanjem ohrabrio policiju da sa Markovićem pripremi stupicu za Anđusa. Hapšenju je prethodilo i izbacivanje Anđusa iz firme (poštom su mu dostavili radnu knjižicu), kao i njegovi uzaludni pokušaji da dođe do Markovića, koji se vešto krije, i da proba da "raspravi stvar".

TRGOVAC UTICAJEM ILI NARODNI TRIBUN

Dok ne istekne rok od 30 dana pritvora koji je Anđusu određen "da ne bi uticao na svedoke", što je izgleda komično, verovatno se neće ništa više saznati o ovom slučaju u kome se spajaju svi elementi Vučićeve vladavine: lažna obećanja prijateljima, velika sposobnost manipulacije, sport, kriminal, politika, nameštени poslovi i medijska zloupotreba svega toga.

Anđus je u svom novinarskom delovanju više puta prekršio novinarski kodeks čime je svoju poziciju slabio, ali to ne umanjuje značaj činjenicâ koje je javno izrekao. Činjenica da je svoj program koristio da bi "slao poruke" koje su izgledale kao da je trebalo da odmrznu neke poslove ili da ubrzaju druge poslove ne ide mu u prilog i zbog toga može da bude optužen da je trgovao uticajem.

Ali, ako bi se to dogodilo ili ako bi bio optužen za iznudu (a on sam kaže u snimku policije da mu je čovek vratio ono što mu duguje), to suđenje bi moglo da istera na videlo mnoge čudne radnje i odnose kojima je sklona vlast u Srbiji. Anđus povezuje suviše ljudi koji sede na važnim mestima da bi ga kvalifikovali kao "malog reketaša".

S druge strane, on je prvi iz "jezgra SNS-a" koji je pao na ovaj način, što zapravo pokazuje da on nema velikog uticaja i da nema moćne zaštitnike. Predstavljen je kao uličar koji reketira ljude, samo što nigde nismo videli i razumeli odakle mu ta snaga i zašto bi iko pristao na njegovu ucenu ili pretnju SMS-om.

On je, na neki način, kolateralna šteta u ratu Vučića sa "Kurirom" i opomena za sve koji se ubuduće usude da samo daju nagoveštaj da bi mogli da se politički organizuju na način koji bi mogao da ugrozi Vučića.

"Ako se naljutim, formiraću politički pokret, pa će videti šta će da im se dogodi", znao je Anđus da podvikne u svom programu. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

STROGO KONTRO

Ne miriše na dobro: radnici štrajkuju, uprava se ne oglašava pozivajući se na (ne)poznat princip da ne pregovora dok štrajk traje, Država d.o.o, manjinski suvlasnik fabrike, sve do pre neki dan pravila se nevešta, propuštena proizvodnja meri se u hiljadama komada automobila, kooperanti šalju svoje radnike na prinudne odmore...

Za razliku od svih dosadašnjih štrajkova, radnici Fijatove fabrike automobila u Kragujevcu ne traže da im se isplate zaostale plate i poveže višegodišnji prekid radnog staža, jer poslodavac je u tome uredan, već da se proizvodna norma uprilići broju radnika, da poslodavac nadoknadi troškove dolaska i odlaska sa posla u danima kad moraju da rade produženo, jer u to doba više nema javnog prevoza, da im se isplati obećani bonus za prethodnu godinu i tek na kraju – da se poveća osnovica za obračun pojedinačnih zarada.

Spolja gledano – ništa posebno: parking popunjen radničkim i službeničkim automobilima, popunjena su i za upravu rezervisana parking mesta, mostom preko Lepenice prema Šest topola – glavnoj fabričkoj kapiji, radnici u uniformnim i lepo dizajniranim radničkim odelima u manjim grupama ili pojedinačno, ali skoro u koloni hitaju ka ulazu iznad koga je moto: "Mi smo ono što stvaramo".

OLISANI ŠTRAJK

Foto: Zoran Žestić /Tanjug

KO ĆE IZVUĆI DEBLJI KRAJ: Radnici u štrajku; A. Vučić sa izvršnim direktorom Fijata, A. Altavilom

U suprotnom smeru takođe kolona uniformisanih radnika u manjim grupama ili pojedinačno, tu i tamo se u mimoilaženju pozdravljaju dodirom pesnice: prva smena je završila svoje i ide da odmara, nastupa druga da, poput prethodne, presedi radno vreme pored proizvodnih traka koje stoje. Tako danas, tako sutra, tako sve dok poslodavac ne ispuni uslove.

REDIZAJN

Kako je za "Vreme" objasnio Zoran Marković, predsednik štrajkačkog odbora, problemi za radnike u ovoj fabrici počeli su uvođenjem novog redizajniranog modela 500L, koji je, uzgred, trebalo da pospeši već usahlu tražnju ovog ne baš uspešnog modela. Naime, redizajniranje je povećalo broj pozicija, time i broj radnih operacija, a broj radnika je ostao isti, čak je nešto i manji, tako da u proseku svaki radnik obavlja 1,2 operacije umesto jedne, kako inače sleduje, što smanjuje efikasnost proizvodnje: norma se teško postiže, a o prebačaju, jedinom načinu da radnik zaradi više – ni govora. Otud onaj zahtev za upriličavanjem norme i broja radnika, odnosno zapošljavanjem dovoljnog broja radnika u skladu sa tehnologijom proizvodnje – brojem pozicija i radnih operacija.

Pored ove na kvarno povećane norme, zbog faktički otežanih uslova rada povećan je i broj bolovanja, što je dodatno smanjilo broj radnika i dodatno opteretilo one koji su na posao došli i rade. Jedna smenu, u regularnim uslovima oko 1000 njih, ima da proizvedu 220 automobila koliko god da ih je zaista prisutno, ako treba neka rade i prekovremeno što, istina, biva u regularnim zakonskim okvirima i za šta poslodavac uredno isplaćuje nadoknadu kako zakon nalaže. Na obračun i redovnost isplate radnici zamerke nemaju, ali imaju zamerke što ne mogu kući da se vrate redovnim prevozom koji u Kragujevcu prestaje u 10 uveče, pa im preostaje samo taksi. "Ima ovde dosta radnika koji žive u okolnim selima, pa ne mogu peške, ima ih koji putuju iz Batočine", kaže Marković. Otud drugi zahtev, da se prevoz nekako organizuje kad rade prekovremeno ili da se nadoknade troškovi.

Treći zahtev je isplata godišnjeg bonusa predviđenog kolektivnim ugovorom koji je poslodavac dosad uredno isplaćivao, sem za prošlu – 2016. godinu. Trebalo je da legne početkom ove, ali nije već će, kao, da bude isplaćen početkom sledeće, sa godinu dana docnje.

Tek poslednji zahtev je i podizanje bruto osnovice sa 38.000 na 45.000 dinara, što je posle podignuto na 50.000 dinara. Prema Zoranu Markoviću, poslodavca bi to koštalo svega 0,5 odsto profita.

Kad se bruto prevede u neto, osnovica za obračun plata je, u stvari, zakonom propisana najniža cena rada, što je, iako kod nas uobičajeno, u najmanju ruku uvredljivo. Istina, niko u toj fabrici ne prima minimalac, jer na platnom odseč- »

ku ima još nekih stavki koje same po sebi sleduju, tako da je početnička radnička plata negde oko 34.000, a radniku pred penziju oko 45.000, što je i dalje uvredljivo malo za najmoderniju fabriku automobila u Evropi, pride bogato subvencionisanu. Sve je kao vrhunski, a plate ispod republičkog proseka. Otud i taj poslednji zahtev.

AUTIZAM NA DELU

Poslodavac je uredno i na vreme obavešten o zahtevima svojih radnika, takođe uredno i na vreme upozoren da će, ako ne izađe u susret radnicima, biti obustave rada – prvo na po sat vremena u dva dana, koliko da demonstriraju svoju odlučnost, posle toga sledi štrajk do ispunjenja uslova. Uprava je ovo upozorenje ignorisala, kao da ga nije bilo, ignorisala je i jednosatne obustave rada. Ministar privrede Goran Knežević je uredno i na vreme ponudio da posreduje u pregovorima sa poslovodstvom, ali se oni ni na taj poziv nisu odazvali. Elem, 27. juna otpočeo je generalni štrajk, na koji uprava nije ni trepnula.

Petog dana štrajka na lice mesta izašla je Inspekcija rada i upozorila upravu fabrike da mora da pristupi pregovorima sa radničkim predstavnicima, napisana je i neka prekršajna prijava zbog kršenja odredbi Zakona o štrajku, ali ni to na upravu nije uticalo.

Štaviše, televizijama sa nacionalnom frekvencom i štampanim medijima koji se hvale visokim tiražom štrajk u najmodernijoj fabrici automobila u Evropi nije bio vest, a ni uprava Države doo, suvlasnika fabrike o kojoj je reč, nije našla za shodno da se oglasi. Tek devetog dana, kad je mentor aktuelne premijerke blagoizvoleo da taj štrajk onako uzgred pomene, nešto kao "svima je u interesu da se ovaj štrajk okonča jer šteti srpskoj privredi", da su, eto, pre neki dan bili tamo neki investitori, ali i utekoše jer videše da radnici hoće da štrajkuju, štrajk se pojavio u svim (javno i pritajeno) provladinim medijima.

Na ovaj mentorov mig prenula se i premijerka, te je naložila da se započne sa pregovorima na najvišem nivou "kako bi se našlo rešenje za probleme u toj fabrici", da će ona lično da posreduje, a da će u pregovorima da učestvuje menadžment Fijata iz Italije, poslovodstvo iz Srbije i predstavnici štrajkačkog odbora. Štrajkački odbor je posebno pozvan da hitno uđe u pregovore i tako pokaže odgovornost prema radnicima i celoj Srbiji. Na ovaj poziv/nalog niko od pomenutih se nije odazvao, ali je zvanično prozvan samo štrajkački odbor.

Dva dana posle, ploča je malo izmenjena – nije više nalog, nego apel: "Fijat sam nema više vremena ni minut da gubi, jako puno smo izgubili, radnici su izgubili plate za to vreme koje su u štrajku, Fijat je izgubio proizvodnju, kooperanti su izgubili svoj deo posla i svoje plate, Srbija svaki dan zbog štrajka Fijata gubi na izvozu. Znači, nemamo više vremena. Ja bih stvarno, iz srca, želela da apelujem na radnike Fijata i na štrajkački odbor, na sindikate, da budu danas odgovorni prema tome šta će se danas odlučiti, da se pozovu i odazovu na moj apel da sednemo nazad za pregovarački sto i počnemo pregovore sa Fijatom oko kolektivnih ugovora za naredne tri godine, što će njima obezbediti poslove u naredne tri godine. Ali Fijat je glasno i jasno rekao da ne razgovara sa radnicima dok traje štrajk! Apelujem da danas donesu odluku da prekinu štrajk i ja im garantujem, kao predsednik vlade Srbije, da ćemo u narednih sat vremena od kada donesu odluku, da ćemo sesti i na najvišem nivou, uz moju stalnu prisutnost – resornih ministara i celog tima, uz poslodavca, da razgovaramo o tome šta ćemo da uradimo u naredne tri godine", poručila je premijerka. U ovoj patetičnoj izjavi naročitu pažnju privlači ono "da sednemo nazad za pregovarački sto". Šta znači nazad, ako pregovora nije bilo, niti će da ih bude jer, zaboga, Fijat neće da pregovara dok štrajk traje.

I mentor je malo promenio ploču, ali na kontra: želja da se štrajk što pre okonča proširena je i pretnjom gubitka posla. "Moram da priznam i mogu da shvatim da neko kaže da sa dodacima i toplim obrokom plata od 42.000 nije dovoljna, ali alternativa je da možemo ostati i bez toga", izjavio je na srećnoj televiziji, upozorio "da nas ovaj štrajk već košta, a da bi nastavak mogao da nas košta možda i 0,1 odsto rasta BDP-a, jer je reč o 440 vozila dnevno" i upozorio štrajkujuće radnike da budu "odgovorni i prema državi i građanima Srbije, koji su kroz subvencije uložili u njihova radna mesta". Dodao je da se nada da neće doći do povlačenja Fijata iz Srbije, ali i da veruje da će se problem rešiti večeras ili sutra, uz poštovanje prava radnika.

Odgovor štrajkača, zasad, kratak je i nedvosmislen: *No pasaran*, neka se prvo poslodavac izjasni, pa da razgovaramo.

GENEZA

Ugovor o zajedničkom ulaganju između Fijat-Krajsler korporacije i Države doo, čiji sadržaj je nepoznat široj javnosti, utanačen je 2008. godine; po njemu se Fijat obavezuje da izgradi fabriku i uspostavi proizvodnju automobila, a Država doo da zalegne sa nepoznatom količinom para u vidu subvencija, jer kapital je plašljiva zverka pa mora da se navabi, a bolje vabilice od novca nema. Kao, briga njih da proizvode automobile u Srbiji kad to isto mogu da urade u Slovačkoj i/ili Poljskoj, ali ako im platimo za svakog ubuduće zaposlenog radnika po 10.000 evra, pa ako ih oslobodimo poreza i ako obećamo da ćemo mi radnicima da isplaćujemo plate, biće raspoloženi da razmišljaju o tome jer nas vole, jer proizvodnja automobila u Kragujevcu ima dugačku tradiciju, radna snaga je kvalifikovana, a nije zahtevna – radiće za male pare. I tako, plašljiva zverka nevoljko pristane, ali da se Država doo obaveže da će do uspostav-

MI SMO ONO ŠTO STVARAMO: Zaposleni ispred upravne zgrade FSA i Zoran Marković, predsednik štrajkačkog odbora radnika
Foto: N. Fifić; Z. Majdin

ljanja pune proizvodnje da izgradi brzu putnu vezu od fabrike do Koridora 10, da se napravi ranžirna stanica i obezbedi normalan železnički transport do Koridora 10, ovog puta železničkog, da se obavezno nešto učini sa barskom prugom i sve tako to. Plus pare. Svako odstupanje od dogovorenog, tako je dogovoreno, može da bude osnov za raskid ugovora na štetu onoga koji svoje nije ispunio.

Pristajanje na ove u najmanju ruku čudne uslove opisivano je kao posao veka – jeste da će da košta, ali kad Fijat dođe, za njima će da se sjati ceo svet, ima da procveta automobilska industrija, naročito jer imamo sporazum sa bratskom Rusijom o bescarinskom protoku robe. Ceo aranžman nailazio je na velike kritike – naročito su bili glasni ovi koji su sad izabrani da gazduju, ali uzalud: bez obzira na mnogobrojno podizanje obrva, naročito jer je ugovor proglašen tajnom, ne državnom, već poslovnom, što mu dođe kao tajna nulte kategorije, jer inače 'oće da se naljute pa da odu, posao je utanačen.

Što se novčanog dela tiče, država je sve velikodušno ispunila, ali ono sa infrastrukturom i nije baš: pet godina posle isteka dogovorenog roka, od brze putne veze ostalo je da se uradi "samo" još pet kilometara, ranžirna stanica nije ni započeta, pruga koja povezuje fabriku sa Koridorom 10 se može nazvati svakako samo ne normalnom, barska pruga takođe.

Ako je za utehu, mada nije, ni Fijat nije ispunio obećano: ugovorom je predviđeno, bar po onome kako je posao veka opisivan, da buduća fabrika ima kapacitet od 300.000 automobila godišnje, da će da se proizvodi više modela – najmanje jedan srednje i jedan više klase, moguće i mali terenac, da će broj radnika rasti u skladu sa neminovnim povećanjem proizvodnje. Međutim, kapacitet je jedva dobacio do 90.000, i dalje se proizvodi samo jedan tržišno ne baš uspešan model, noćna smena je ukinuta te je i broj radnika smanjen, ali je plan proizvodnje ostao isti – 85.000 komada godišnje.

Ugovoru o zajedničkom ulaganju između Republike Srbije i Fijat-Krajsler korporacije u proizvodnju automobila pesak iscuruje u septembru sledeće godine, kad Fijat može da pokupi pinkle i da ode, ali ne mora. Ako neće, nema obavezu da nastavi sa proizvodnjom, mada može ako hoće, ali bez subvencija.

OD STARTA KILAVO

U početku, dok su nova lakirnica i preseraj bili u izgradnji, sklapana je samo bajata verzija "punta", namenjenog isključivo domaćem tržištu, čiju je prodaju širokogrudo subvencionisala država na razne načine, e da i Srbin jedared umesto u buđavog socijalističkog keca/juga sedne u isto to samo italijanskog dizajna – kapitalističkog, a našeg.

Kasnije se ispostavilo da taj kapitalistički, a naš "punto" nije ispao mnogo bolji od juga/keca, da onaj socijalistički automobil i nije bio toliko loš koliko se loše o njemu govorilo: nizale su se reklamacije, od škripavog trapa do kočnica koje ne 'vataju, koje je Fijat uporno odbijao, o čemu je "Vreme" svojevremeno pisalo ("Punto Serbo classic", broj 987).

Ta mučna predigra prave proizvodnje pala je u zaborav kad je 2012. godine fabrika završena i kad je promovisan model 500L koji se pravi samo ovde, najbolji u svojoj klasi, lep i ne skup, a toliko je dobar da će kupci da se otimaju, pa još kad i infrastruktura bude završena, eto naše automobilske industrije na zelenoj grani.

Ništa od toga: uprava je svako malo slala radnike da se prinudno odmaraju jer narudžbi nije bilo dovoljno za redovnu proizvodnju u kontinuitetu, pa je ukinuta noćna smena, iz Fijata su slali signale da bi da dignu ruke od svega, država je drešila kesu da se to ne dogodi.

(NE)MOGUĆI EPILOG

Onom već pomenutom ugovoru čiju sadržinu i dalje ne znamo vreme ističe za nešto više od godinu dana, kada Fijat više nema obavezu da održava proizvodnju, ali ni država nema obavezu da tu proizvodnju subvencioniše, niti za to postoji mogućnost, ako je istina da je Srbija čvrsto na evropskom putu. Sad, proizvodnja tako malog tiraža automobila nikako ne može da bude isplativa i samoodrživa, ergo velika je verovatnoća da će Fijat da pokupi pinkle i da ode iz Srbije. Na to ukazuje ničim izazvana izjava Marka Čadeža, predsednika Privredne komore Srbije, da "ne postoji informacija da Fijat na nivou korporacije planira da ode iz Srbije", naročito ona mentorova "da se nada da neće doći do povlačenja Fijata iz Srbije".

Na tu vodenicu vodu navija i onaj premijerkin apel štrajkačima da sednu "nazad za pregovarački sto i počnemo pregovore sa Fijatom oko kolektivnih ugovora za naredne tri godine, što će njima obezbediti poslove u naredne tri godine", sa posebnim naglaskom da pregovora neće biti ako štrajk ne bude zamrznut.

Kad se sve to poređa u niz, od "nema informacija da nameravaju da odu", preko "može da se ostane i bez ovoga, ali se nadam da neće", do skinite gaće ako hoćete da imate posao, šta sledi? Potencijalni krivac za propast posla veka – alava radnička klasa koja hoće 'leba preko pogače, sam se namestio, a premijerkin mentor se nedavno hvalio kako je razgovarao sa jednim velikim investitorom iz Rusije koji je spreman da uloži 900 miliona nečega u srpsku automobilsku industriju. I divota.

¶

ZORAN MAJDIN

Zamalo smena vlasti

Pretnje, otmice, otkazivanje sednice Skupštine opštine i njeno ponovno zakazivanje, novi koalicioni sporazum, obeležili su prethodnu sedmicu na političkoj sceni u Smederevskoj Palanci, a opozicija za jedan glas nije smenila vlast Srpske napredne stranke

Vrele letnje temperature podgrejale su politički život u Smederevskoj Palanci. Krajem prethodne sedmice jedan glas je falio palanačkoj opoziciji da sa vlasti "skine" Srpsku naprednu stranku. Ipak, vanredna skupština na kojoj je to trebalo da se dogodi nije održana, upravo zbog nedostatka tog jednog glasa. Naime, na sednici koja je trebalo da se održi 6. jula, opozicioni blok, predvođen Demokratskom strankom, nameravao je da uz pomoć novoformirane većine preuzme vlast od vladajuće Srpske napredne stranke.

Socijalisti i demokrate, koje predvodi nekadašnji predsednik opštine Smederevska Palanka, a sada narodni poslanik u republičkom parlamentu, Radoslav Milojičić Kena, podneli su zahtev za sazivanje vanredne sednice, sa potpisima 28 od ukupno 49 odbornika, koliko ih je u ovom opštinskom parlamentu. Na sednici se, međutim, pojavilo 24 odbornika iz opozicije, dok je za većinu potrebno 25 glasova, te je ona otkazana. Članovi SNS-a nisu došli na zakazanu sednicu, a nije se pojavilo ni dvoje odbornika koji su iz SNS-a istupili i pridružili se opoziciji, nezadovoljni trenutnom situacijom, kako u redovima naprednjaka tako i u opštini.

ZATOČENICI U KOVAČICI

Prema rečima Radoslava Milojičića Kene, ti odbornici su dva dana ranije oteti i odvedeni u karantin u Kovačicu. "Mi smo skupili 28 potpisa za smenu aktuelne vlasti", kaže Milojičić za "Vreme". "Od tih ljudi, troje je kidnapovano i odvedeno u Kovačicu. U slučaju da je do glasanja došlo, SNS ne bi imao većinu, jer to troje ljudi ne bi glasalo za njih. Odveli su ih i držali tamo dok mi nismo završili sednicu. Da je sednica i održana, ni mi ne bismo imali većinu da ih smenimo, jer bi nam falio jedan glas", objašnjava Milojičić za "Vreme".

Prema njegovim rečima, sedmoro članova SNS-a odvojilo se od stranke i napravilo je grupu građana i samostalnu odborničku grupu u opštinskom parlamentu, ali je na njih vršen pritisak da ne ulaze u koaliciju sa demokratama. Jedan od koraka za to, objašnjava Milojičić, bilo je i odvođenje u Kovačicu. Tamo su, kako kaže, odvedeni odbornici SNS-a Miroljub Radovanović i Biljana Vasiljević.

Radovanović ipak za "Vreme" tvrdi da nigde nije odveden, već da su sve to spekulacije palanačke opozicije. "Niko nikog nije oteo. Zamislite kad bi neko mogao nekog da odvede tek tako, na silu, to je stvarno nenormalno. U Palanci se dešavaju gluposti, ali to je stvarno van mozga, neko nekog da odvede. Ja razumem nečije političke ambicije, ali baš toliko, ne", kaže za "Vreme" Radovanović, odbornik SNS-a u Smederevskoj Palanci.

Neposredno nakon informacija o navodnoj otmici, i Policijska uprava ove opštine izdala je saopštenje o tome da policiji nije prijavljena nikakva otmica odbornika. "Policijskoj stanici Smederevska Palanka, u periodu od 22. juna do 6. jula ove godine, niko nije prijavio nestanak osobe, niti je bilo ko podneo prijavu za otmicu, ugrožavanje sigurnosti, nasilničko ponašanje ili bilo koje drugo krivično delo, a u vezi sa održavanjem sednice Skupštine opštine. Ministarstvo unutrašnjih poslova podseća predstavnike Demokratske stranke da istražne radnje sprovode policija i tužilaštvo, a ne mediji, te da je stoga potrebno da krivično delo, ukoliko postoji sumnja da je počinjeno, u skladu sa zakonom, prijave nadležnim državnim organima", navedeno je, između ostalog, u saopštenju.

Odbornicima SNS-a koji su istupili iz vladajuće većine je, kako su preneli mediji, prećeno. Nakon što su dali potpise opoziciji, tvrde da se u Smederevskoj Palanci pojavilo tridesetak nepoznatih muškaraca, koji su ih pratili, pozivali ih telefonom, pretili im, čak ih i fizički maltretirali, preneli su mediji. Jedna od tih odbornika

ODBORNICI SU OTETI:
Radoslav Milojčić Kena
Fotografije: Marko Rupena

bila je spremna da stane pred kameru N1, dok su se ostali plašili jer, kako kažu, ne znaju šta još može da ih snađe.

"Ispred moje zgrade prvog dana je bio parkiran džip sa zatamnjenim staklima i posle toga neprestano kruže tuda. Svakog dana sam u strahu da izađem iz kuće, ne izlazim sama", kazala je za N1 bivša odbornica naprednjaka Snežana Petrović.

Zvanične izjave od predsednika opštine i predsednika Skupštine opštine Smederevska Palanka ovim povodom nismo uspeli da dobijemo, jer se do trenutka nastanka ovog teksta nisu javljali na telefon.

PRELETAČKI SPS

Opoziciju u Smederevskoj Palanci do pre nekoliko dana, uz demokrate, činili su i socijalisti. Međutim, u međuvremenu, opštinski odbor te stranke sklopio je koalicioni sporazum sa palanačkim naprednjacima, što je za "Vreme" potvrdio

POLITIČKA VRELINA: Smederevska Palanka

predsednik opštinskog odbora SPS-a u Smederevskoj Palanci Petar Jelić. "To je dogovoreno u vrhu SPS-a i SNS-a, na višem nivou, a ja sam ovde potpisao taj koalicioni sporazum kao predsednik opštinskog odbora", kaže Jelić za "Vreme". "Dogovorili smo se oko našeg učešća u vlasti, oko nekih kadrovskih rešenja i ta koalicija će se dogoditi. Ostaje samo da zvanično bude potvrđena u petak", objašnjava Jelić.

Među potpisnicima zahteva za smenu aktuelne vlasti u Smederevskoj Palanci, o kojoj je trebalo da se odlučuje 6. jula, bili su i odbornici SPS-a, kojih je u aktuelnom sazivu petoro. Ipak, kako objašnjava Jelić, sada su rešili da se priključe naprednjacima i sa njima formiraju vlast. "S obzirom na to da produbljujemo dobre odnose sa Srpskom naprednom strankom, kako u vrhu tako i na svim nivoima vlasti, strateški interes naše partije, pre svega u vrhu, je da u narednom periodu imamo što bolju saradnju, ali i da tu vertikalu povučemo i ovde, na lokalu. Zato je i sklopljen sporazum i upravo takva koalicija je nešto što daje nadu da u narednom periodu napravimo nešto dobro i da krenemo putem napretka", dodaje Jelić, koji nije želeo da govori o detaljima ovog sporazuma.

Kako su preneli pojedini lokalni mediji iz ove opštine, po tom sporazumu socijalisti dobijaju mesto zamenika i pomoćnika predsednika opštine kao i tri mesta u opštinskom veću. Sporazum između SPS-a i SNS-a trebalo bi da bude ozvaničen na sledećoj sednici Skupštine opštine, zakazanoj za petak, 14. jul.

Na dnevnom redu tog dana naći će se utvrđivanje prestanka mandata odbornika Skupštine opštine Smederevska Palanka, razrešenje predsednika i članova mandatsko-imunitetske komisije, imenovanje predsednika i članova mandatsko-imunitetske komisije, potvrđivanje mandata odbornika Skupštine opštine Smederevska Palanka, izbor zamenika predsednika Opštine Smederevska Palanka, zbog podnošenja ostavke dosadašnjeg zamenika predsednika Opštine Smederevska Palanka, razrešenje članova opštinskog veća i izbor novih članova veća, kao i donošenje rešenja o razrešenju i imenovanju opštinske izborne komisije.

Podsetimo, posle prošlogodišnjih lokalnih izbora većinu u ovoj opštini osvojila je Srpska napredna stranka, koja je tada formirala novu lokalnu vlast i smenila dotadašnju vlast Demokratske stranke. Početkom decembra 2016. godine došlo je do promena i novih koalicionih sporazuma, kada je smenjeno opštinsko rukovodstvo, postavljeno u maju te godine i izabrano novo.

Kakav će rasplet situacije biti sada, moglo bi da bude poznato u petak, nakon održavanja sednice Skupštine opštine. Za sada je sigurno da je Demokratska stranka ostala bez Socijalističke partije Srbije na strani opozicije. ¶

SOFIJA LAZIĆ

Sukobi na desnici u "najjačem demokratskom centru"

Za napredniji Čačak

Opozicija se javila za diskusiju u načelu, ali je, predsedatelj – koga u Čačku znaju kao tapetara koji metnut da bude stručnjak, pouzdano se ne zna da li u EPS ili Telekom – iz stava pognute glave, predsednički rek'o: Niko se ne javlja, zaključujem diskusiju, stavljam na glasanje. Većina digla ruke i izglasala Poslovnik u načelu. Onda su nastali rusvaj i ostale replike

Čačak se poslednjih dvadesetak godina poistovećuje sa mr Velimirom Ilićem, koliko je ovaj i bio na vlasti u ovom srbijanskom "centru demokratije". Veljina Nova Srbija je bila i u prethodnoj vlasti, zajedno sa SNS, SPS i DS, ali je posle prošlogodišnjih izbora ispala iz dobitnog bubnja. Tesnu većinu, 38 od 75 odbornika, uz SPS i pupsovi, ima SNS, dok su u opoziciji Dveri, kao najjača grupa, te Nova Srbija i GG "Za napredniji Čačak", bivšeg SNS poverenika Aleksandra Radojevića.

Kako u Skupštini grada ima nula predstavnika demokratskih partija i pokreta, dalo se očekivati da će desne partije u celini i celosti primeniti svoje programe i dati doprinos opštem ubrzanom razvoju. Tako i bilo, vele da se od sveg razvoja najbolje razvija obećanje o otvaranju industrijske zone u Preljini, pored Ibarske magistrale, tamo gde je Velja Ilić pre ihaha godina zabo temeljac za neizgrađenu fabriku duvana. Zato se ne oskudeva ni u "demokratiji", braća sa desnice biju teške i višednevne bitke, što je kulminiralo prošle nedelje, kada je sve prštalo od guranja, zamahivanja pesnicama i ostalim replikama.

LUBENIČAR PRISUTAN

Sednice Skupštine grada – na čijem čelu je gospodin Igor Trifunović, u Čačku poznat kao tapetar, u čijoj biografiji stoji da je "strukovni inženjer elektrotehnike" – vele, traju i po sedam dana. Pre svega i zato što opozicija maksimalno upotrebljava poslovnik. To mu se, između ostalog, svodi na to da i kad su uzdržani, po Poslovniku, imaju pravo da objasne zašto su uzdržani, tako da samo usvajanje dnevnog reda zna da traje i pretraje.

Kako SNS ima tesnu većinu, opozicija lovi kad nemaju kvorum, i čim primete da jedan otišo do toaleta, takav Poslovnik, izlaze napolje i traže glasanje o kvorumu. Takva demokratija, gde nisu mogli ni na pišanje, a da opozicija ne potegne pitanje kvoruma, presela je SNS većini, i odluče se za promenu Poslovnika.

Iako je inicijativa za promenu Poslovnika iz prošle godine, sve nedavno ubrzano, Nacrt opravljen za tri dana, glavna promena da se uvodi Dan za glasanje, to odbornicima podeljeno dva dana pred sednicu. Iako kratka sa vreme, opozicija podnela 1111 amandmana. Za sednicu, prošli utorak, 4. jul, Dan borca, pokazalo se, bili spremni i jedni i drugi. Opozicija se odmah javila po Poslovniku, ali, predsednik Skupštine je odmah i iskusno podelio nekoliko opomena i isključenja. Otvorio je diskusiju o Poslovniku, u načelu, i sageo glavu. Opozicija se javila za diskusiju u načelu, ali je, predsedatelj – koji kao tapetar sa diplomom metnut bude stručnjak, pouzdano se ne zna da li u EPS ili Telekom – iz stava pognute glave, predsednički rek'o: Niko se ne javlja, zaključujem diskusiju, stavljam na glasanje. Većina digla ruke i izglasala Poslovnik u načelu. Prisutni SNS narodni poslanik, koji i SNS poverenik, gospodin Marko Perezanović, koji je, vele, pre aktivnog bavljenja politikom aktivno prodavao lubenice, klimnuo je glavom.

Na to je opozicija u punom sastavu krenula ka stolu predsedavajućeg, nastalo je guranje uz podrazumevajuće psovanje, Šef odborničke grupe Dveri, Aleksandar Tanasković, bacio je skupštinski materijal, sa svi amandmani, prema predsedatelju. Predsednik se digao, bez naočara, koje spale, objavio pauzu, stigla je Hitna pomoć, Gospodin Trifunović, bez vidljivih povreda, u prisustvu kamera, isprаćen je u bolnicu. Javljeno da ima povredu oka, da povrede nisu opasne po život.

DVE GOVORNICE I POSLEDICE: Skupština grada Čačka, tuča, navodno povređeni SNS predsednik skupštine grada Trifunović i suočavanje sa Dveri Boškom Obradovićem

Fotografije: Čačanske novine

Akteri odmah demokratski reagovali, šef SNS odbornika javio da je većina izglasala Poslovnik u načelu, i to je to. Dveri saopštile da je uprkos javno izraženoj želji za normalizacijom rada Skupštine, čačanska vlast odbila sve predloge opozicije, nastavili su sa kažnjavanjem i isključenjima, predsednik Trifunović je zabranio odbornicima opozicije da govore, to je bila kap koja je prelila čašu, krenuli su na opoziciju i fizičkim napadima, vlast je od početka želela incidente kako bi optužila Dveri i bacila u drugi plan pravno nasilje... Javila se i Nova Srbija, Ovo ne priliči našem gradu koji je poznat po demokratiji, nismo mogli da dobijemo reč ni po jednom osnovu, ne plašimo se nikoga, neka krenu batinaši iz Beograda, branićemo grad, zbog naše dece... Nova Srbija još poručila, gde su vam obećane investicije, ništa od toga, samo lopovluk i zapošljavanje stranačkih botova, treba vam novi poslovnik da onemogućite opoziciju u postavljanju pitanja...

ŠLJAM I BRLOG

Onda se na lice mesta vratio gospodin i predsednik Trifunović, živ, i sa belim flasterom iznad desnog oka. Sednica nastavljena, reč dobio odbornik Dveri, isključenje, kako se nije hteo makne sa govornice, u salu doneta još jedna govornica. Za nju je stao odbornik Nove Srbije, i on isključen, ni on nije hteo napusti položaj, predsednik dao pauzu. Posle pauze predsedavajući astal zauzele odbornice opozicije. Predsednik objavio nemogućnost rada. Svi prešli u malu salu Doma kulture, tamo bilo neuslovno i zagušljivo, opet prekid i odlaganje.

U međuvremenu, pred kamere stali gradonačelnik Milun Todorović i predsednik Skupštine, sa flaster iznad desno oko, Trifunović. Todorović, diplomac Veljinog Tehničkog fakulteta, koji pre funkcije bio direktor u "Auto Čačak", kod čuveni Bata Kole, osudio napad na predsednika Trifunovića, ponašanje opozicije ocenio kao siledžijsko, puno mržnje i banditizma. Boška Obradovića, Dveri, optužio da za deset godina nije doneo Čačku ništa sem ružne reklame, "da dođu na vlast, vešali bi nas na bandere", ali, sila i divljaštvo u Čačku neće proći, nema uzmicanja, sa svojim saradnicima i dalje će raditi na boljitku. Gospodin Trifunović, sa beli flaster iznad desno oko, sve je vreme bio presamićen i na ivici velike tuge i bola. Tek uspeo da kaže, Možemo oprostiti, ali zaboraviti ne možemo... Izlaz je da se Skupština vrati u normalu, poštuju izrečene mere...

Pre nego što se Skupština vratila u normalu, u Gradsku kuću stig'o i izdominir'o Velja Ilić lično, Mi smo se za demokratiju borili 20 godina, da Čačak postane najjači demokratski centar. Poručujem da ćemo stečeno braniti, imao sam stotine poziva građana koji hoće na ulice, poručio sam im da sačekaju, valjda će se SNS urazumiti, shvatiti da nemaju kadrove, da ne znaju da se organizuju, da imaju predsednika Skupštine koji ne zaslužuje da vodi mesnu zajednicu... Ne može tapetar da izbaci sa sednice profesora univerziteta, na vlast su došli najgori, i žele da sakriju to što rade... Na vlasti su lubeničari, limari, tapetari, konobari i ostali. Svaka čast svakom zanimanju, ali zna se gde treba oni da rade. Elita se tera iz Čačka, a ostaju šljam i brlog, Trifunović nije dostojan da uđe na vrata Parlamenta...

Trećeg dana zasedanja, u četvrtak, 6. jul, predsednik Trifunović je, još sa belim flasterom iznad desnog oka, nastavio sa predsedavanjem. Na vratima sale je bilo obezbeđenje koje nije dozvolilo ulaz prethodno isključenim odbornicima. Sednicu su, iz protesta, napustili svi odbornici opozicije. SNS većina je, bez diskusije, izglasala novi Poslovnik. Boško Obradović saopštio da je vlast prostom većinom, na silu, uz isključenja opozicije, donela novi Poslovnik, koji ograničava prava opozicije. Pride izrazio nadu da su događaji u Čačku vesnici bunta u Srbiji!

Novinar, zbog ta pravila službe, okrene telefon gospodina Igora Trifunovića, čuje, jali sve 'vako bilo. S druge strane stiže g. Trifunovića glas: Trenutno nisam dostupan, ostavite poruku. Novinar se legitimiše, ostavi poruku, no, ne bilo avaza od Trifunović gospodina. Tako su novinar, i ta javnost, ostali uskraćeni i za podatak da li je Trifunović gospodin, koji predsednik Skupštine i SNS poverenik, u Čačku poznat kao tapetar – kome u biografiji ima da "strukovni inženjer elektrotehnike", da "bio član Tima za izradu lokalnog akcionog plana za mlade" – kao što se po Čačak priča, metnut da bude stručnjak u EPS-u, ili je, pak, odlučeno da razvija Telekom. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Politika šibicarenja

Vučićević je simbol našeg moralnog sunovrata, a on je i slika u ogledalu Aleksandra Vučića. Način na koji on vodi medij isti je kao i način na koji Vučić vodi državu. Zapravo, kroz njih dvojicu i Željka Mitrovića možemo da vidimo šta je logičan kraj dugogodišnje negativne selekcije

"Kad pogledamo sve te vlasti", kaže za "Vreme" predsednik Nezavisnog društva novinara Vojvodine Nedim Sejdinović, "Orbanovu, Gruevskog, Erdoganovu, zaista deluje kao da neko sa strane prodaje franšize za ovakvu vrstu vladavine. Veoma su slične, zasnivaju se na gušenju medija, upravljanju ekstremnom desnicom, koja se stavlja u službu vlasti i koristi za određene potrebe, i upravljanju korumpiranim delom građanske, leve elite." O novinarstvu u vreme rađanja diktature, slobodi mišljenja i izražavanja, ali i o posledicama časnog novinarskog angažmana danas, razgovaramo sa novinarom i piscem Sejdinovićem, ujedno urednikom informativnog portala Autonomija, kao i redovnim učesnikom protesta "Podrži RTV".

"VREME": Čistke, kadrovske promene, u skladu sa tim i nova uređivačka politika RTV-a, flagrantan su primer urušavanja kredibiliteta jednog medija, i to javnog servisa. Može li se reći da je to tipična slika današnjih medija u Srbiji ili primer RTV-a ipak treba gledati kroz prizmu pokrajinskog, vojvođanskog pitanja?

NEDIM SEJDINOVIĆ: To jeste svojevrsna paradigma naše medijske scene i jeste najbolji pokazatelj kuda se ona kreće. RTV, međutim, ima dve specifičnosti u odnosu na druge medije. Prva je ta što je u pitanju javni servis, koji je u savremenim demokratskim državama stub medijske realnosti oko koje se svi drugi mediji manje-više okreću i bivaju neka vrsta satelita. Stanje u javnim servisima najbolji je pokazatelj šta vlast želi da napravi od medija i medijske scene.

Svakako ne treba zanemariti ni vojvođanski aspekt. Činjenica da su na čelo tog medija dovedeni ljudi sa izuzetno niskim profesionalnim kapacitetima, od kojih su neki devedesetih smenjeni sa položaja jer su i za to vreme bili previše radikalni nacionalisti – dovela je do toga da prilozi RTV-a imaju neverovatne amaterske propuste. Kada pogledate njihov sajt, vidite apsolutnu, takoreći "severnokorejsku" dominaciju vlasti, vidite da ti ljudi u svojoj propagandnoj mašineriji seku sekirom, da ni za to nemaju ni znanja ni iskustva već samo izvršavaju određenu volju i to na način kako oni misle da treba. U pojedinim trenucima, kada odete na sajt, videćete da su od šest nosećih fotografija pet Vučićevih ili SNS-a, tako da taj medij liči na stranačko glasilo. Sve to vodi padu kredibiliteta, smanjenoj gledanosti, ljudi se uveliko šale sa sadržajima na RTV-u, ali sve to u konačnom vodi i ka tome da se RTV zapravo obesmisli kao javni servis. Jer, kao takav, da li je on uopšte potreban, osim ako izuzmemo program na manjinskim jezicima – postaviće neko pitanje. A svoditi RTV na manjinske programe je isto kao i svoditi Vojvodinu na manjinsko pitanje, što je duboko pogrešno. Sve to može i da se čita u kontekstu gušenja i gašenja drugih vojvođanskih institucija.

Odavno nije bilo skandaloznijih odluka unutar jednog medija od onih koje je izneo VOICE u svom istraživanju o plaćanju botova na portalu RTV-a i izmeštanju moderiranja komentara čitalaca van te kuće.

Čitava ta priča je skandalozna, ali je samo jedna od desetina raznih afera na RTV-u koje se dešavaju u proteklom periodu. Ranije je VOICE pisao i o tome da se ljudi koji rade za Tanjug zapošljavaju na RTV-u, i novinari i fotografi. Plašimo se da je to neka vrsta parainstitucionalnog rešavanja pitanja Tanjuga, i zbog toga je važno to spomenuti. Da li će ljudi koji rade za Tanjug biti zapošljavani u druge javne servise ili druge institucije, a nastaviti da rade za Tanjug? To dalje govori o nizu drugih problema, pre svega o nelojalnoj konkurenciji, a i sami znamo da se Tanjug pretvorio u PR agenciju vladajuće partije.

Koje su mogućnosti pravne borbe protiv afere "botovi" pogotovo što su isplaćivani novcem poreskih obveznika?

U svakom civilizovanom svetu posle ovakve afere, čak i da zaboravimo sve ostale, generalni direktor bi morao da podnese ostavku. Kod nas se to naravno neće desiti, on će verovatno u nekoj "njihovoj" hijererarhiji samo da napreduje. Međutim, to je samo jedan mali segment problema. U proteklom periodu, šest naših kolega, koji su članovi sindikata Nezavisnost – ili su ostali bez posla ili su potpuno marginalizovani, stavljeni na neke veoma niske, ponižavajuće pozicije, što je samo nastavak one političke čistke koja u RTV-u traje više od godinu dana. Koliko znam, kolege će da preduzmu određene pravne poteze, a mi ćemo naravno biti sa njima.

Čitanost portala RTV-a za godinu dana pala je 44 odsto. Šta time javnost poručuje RTV-u: da neće tako brutalne rezove, da ne prihvata novu uređivačku politiku, da je sadržaj loš?

Mislim da je sve zajedno. Na RTV-u je od 2011. bila primetna jedna vrsta postepenog napretka u svim segmentima programa, pa i na samom portalu, koji je počeo da funkcioniše kao poseban medij i bio jedan od referentnih sajtova. Tadašnja publika, stvorena na kvalitetnijem sadržaju, posle smena odustala je od RTV-a. Nova publika nije došla jer je RTV sa ovom uređivačkom politikom postao neka vrsta pokrajinske replike RTS-a ili čak Pinka. U procentualnoj zastupljenosti vladajućih političara, oni su čak mnogo bliži Pinku nego RTS-u, tako da u njima imaju jaku i oštru konkurenciju s kojom ne mogu da se izbore. I nije to samo slučaj RTV-a, isto je i sa manjim, lokalnim medijima koji su takođe lokalne replike Pinka, kao što je RTV Pančevo, recimo.

Fotografije: Marija Janković

"Da li smo mi koji zadržavamo pravo da slobodno mislimo i slobodno se izražavamo neka vrsta žrtve visokih političkih ciljeva? Da li smo odbačeni ne samo od vlasti nego i od onih zemalja koje se diče ljudskim pravima"

Ako izuzmemo desničare, kako je šira javnost reagovala na film *Albanke su naše sestre*, u čijoj realizaciji je NDNV učestvovao? Koliko smo kao zajednica sazreli za ovaj film?

Očigledno nismo. Mi smo kroz filmove u projektu "Stvarni ljudi – stvarna rešenja" hteli da kroz pozitivne primere osvetlimo taj rat, naravno nimalo ne minimalizujući sve te užase. Naprotiv, kada se progovori kroz svetle primere, taj mrak postaje još gušći. Ono što nam sve to što se desilo pokazuje jeste da ovo društvo prema kosovskom problemu zapravo nikad nije izgradilo alternativu. Kao metaforu spomenuo bih kako je na samom početku dvehiljaditih jedan list iz Srbije objavio reportažu iz Prištine beogradskog novinara u kojoj je bila najobičnija skica svakodnevnog života. Tadašnji koordinator za Kosovo zvao je tu redakciju i rekao joj kako se tim tekstom ruši njihova politika prema Kosovu. To je jako dobra metafora, jer se ovdašnja politika zasniva na tome da se Kosovo neprestano prikazuje kao problem, kao žarište koje je neprestano potrebno, Kosovo na kojem nema života.

Da li je film prikazan i na Kosovu?

U filmu su prisutne i antiratne aktivistkinje sa Kosova koje veoma kritički govore o stvarnosti na Kosovu. Smatrajući da je ovo tema za javni servis, ponudili smo filmove iz projekta prvo RTV-u, ali posle političkih smena nije došlo do saradnje. Potom smo ponudili RTS-u, ali oni su bili nezainteresovani, posle čega je filmove emitovao N1, na čemu smo jako zahvalni, kao i nekoliko regionalnih i lokalnih televizija. Filmovi su emitovani i na RT Kosovo 2.

Jeste li bili iznenađeni burnom reakcijom desničara, sprečavanjem projekcije u Kraljevu i Nišu?

Kada smo pripremali filmove, verovao sam da neće izazvati tako jaku reakciju ekstremnih desničara iz prostog razloga što su ti filmovi, koliko god bili kritični, u nekoj vrsti korelacije sa oficijelnom državnom politikom, sa briselskim sporazumom. Pokazalo se da nije tako. Međutim, čini se da ta reakcija ultradesničara nije vezana samo za pitanje Kosova. Organizacije koje stoje iza toga prepoznajemo kao one bliske vlasti. Uveren sam da je to i poruka vlasti koja koristi činjenicu da je Kosovo nacionalistima neka vrsta crvene marame, da plaši svoje političke protivnike. Mislim da ćemo u budućem periodu sve više prisustvovati aktiviranju ekstremnih desničara u zastrašivanju političkih protivnika, kao i devedesetih.

Jedan od pi-arova, čovek koji kreira ovu raspamećujuću medijsku stvarnost u Srbiji, jednom našem kolegi rekao je otprilike ovako: "To što vas neko napada, preti smrću i što neprestano proizvodi neprijatelje od onih koji hoće da sruše Vučića sa vlasti u stvari je naša potreba da održavamo tenziju, jer naši glasači nisu glasači nego navijači. I ukoliko mi prestanemo da proizvodimo tu tenziju, tu utakmicu u kojoj se borimo protiv nečeg, naši navijači će otići na drugi stadion. A vi niste bitni." I onda je dodao: "Kao što vidiš, psi su vezani." To je bilo pre godinu dana, mislim da se sad psi puštaju sa »

lanca, i dešavaju se ovi događaji i na "Merdita festivalu" i u Novom Sadu, i u Nišu, i mnoštvo sličnih stvari, i zaista se plašim šta će dalje da se događa, koji će sledeći korak da bude.

Kada pomislite na novinarstvo u Srbiji danas, koji je po vama onaj prvi i suštinski problem koji uočavate?

Problem medija u Srbiji nije ekonomski problem, nije ni sindikalni, on je par ekselans politički problem. Pokazuje da je novinarstvo u Srbiji za jedan broj kolega veoma unosan posao i da oni jako dobro žive od medijskog posla. Sa druge strane, pokazuje se da je za druge kolege situacija potpuno obrnuta. Ko odlučuje o tome koji će medij opstati, a koji neće? Odlučuje isključivo politika. Izdvajanjem samo jednog segmenta medijskog problema iz političkog konteksta gube se smisao i sadržaj.

Kao urednik ili novinar u Srbiji imate dve varijante. Prvu, da budete deo sistema vlasti, da u tom korumpiranom sistemu učestvujete u kreiranju mitskog, velikog vladara i njegove uspešne politike, odnosno u kreiranju bajke za građane. Ukoliko na to pristanete, dobijaćete od države novac po raznim osnovama, ne samo putem konkursa, putem javnih preduzeća, specijalnih ugovora, nego i reklama kompanija, bilo domaćih ili stranih. Osim toga, postoje institucije koje sa poslušnim novinarima sklapaju i direktne ugovore. Od vas se traži da se oslobodite "mita o novinarskoj profesiji" i da radite neku vrstu pi-ara. Mnoge naše kolege su pristale na to i mnoge naše kolege se time bave ceo život. Ukoliko ne pristajete na to, vi od države ne dobijate novac, zatvaraju vam se putevi na konkursima, gubite reklame, ne možete da opstanete na tržištu, pri čemu vam se šalju raznorazne inspekcije, vode se sudski sporovi, izloženi ste pretnjama, napadima, ucenama, šalju vam se telali da vam kažu da se smirite, da spustite loptu. Kao medij, veoma često ste izloženi pitanju da li ćete uopšte opstati. Dakle, birate ili lagodan, konformistički put na kojem se odričete novinarstva ili ovaj drugi put. A o svemu tome odlučuje politika. I koliko god se mi borili da država izađe iz medija, država je u potpunosti u medijima, nikada nije bila više nego sada. Iz prostog razloga što, moglo bi se reći, nijedan medij u ovoj zemlji ne počiva na tržištu.

Ne samo što država kontroliše novac domaćih preduzetnika u medijskoj sferi, nego i velike multinacionalne kompanije procenjuju da im je važno da u jednom deregulisanom sistemu imaju dobre odnose sa vladom, pa će davati reklame i pomagati na svaki način one medije na koje im marketinške agencije, bliske vlasti, ukažu da treba. Nadam se da će se ovde pojaviti, ali to ne bi trebalo da rade novinarska nego građanska udruženja, pritisci na te kompanije. Jer ako se te kompanije reklamiraju u medijima koji svakodnevno krše etička, medijska pravila, koji uništavaju živote ljudima vodeći kampanje protiv njih, onda se to tiče društvene odgovornosti tih kompanija. Da su u nekoj drugoj zemlji, ne bi im palo na pamet da se reklamiraju u takvim medijima – bez obzira na tiraž, to bi za njih bila negativna reklama. Ne znam da li bi ovde bilo efekta kada bi se organizovao građanski protest usmeren u tom pravcu, na kojem bi se tim kompanijama reklo: ljudi, vi podržavate ono što je najgore, vi učestvujete u razaranju ovog društva. Ne znam da li bi bilo efekta, ali bi bilo dobro da se to izgovori.

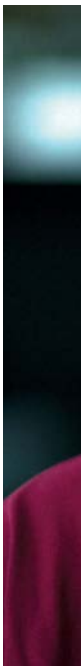
Pošto ste se odlučili za ovaj drugi put, slobodno novinarstvo, dobili ste niz pretnji smrću. Prijavljivali ste ih policiji i tužilaštvu, a da li se do sada uopšte zna ko stoji iza njih?

Te pretnje dolaze u talasima. Recimo, meni su počele pristizati u velikom obimu kada su predstavnici SNS-a mahali mojom slikom, ili posle napada u "Informeru". Mi smo, kao novinarska udruženja, potpisali sporazum o zajedničkom radu na bezbednosti novinara sa Republičkim javnim tužilaštvom i MUP-om. Sporazum je potpisan krajem prošle godine i deo je Akcionog plana za poglavlje 23, čiji je smisao da se poveća bezbednost novinara, ali još nema nikakvog efekta, oni koji ugrožavaju našu bezbednost nisu sankcionisani. Od potpisivanja sporazuma, u poslednjih šest meseci imamo drastično goru situaciju, a ona se i inače proteklih godina pogoršavala. Obično su na meti novinari prepoznati zbog svog kritičkog stava kao "neprijatelji države", a napadi su i proizvod atmosfere mržnje i nasilja koju stvara vlast, a u kojoj se blate ljudi i njihove porodice, preti im se smrću bez ikakvih konsekvenci. Sada imamo i slučaj novinarke Krika – kada vam neko upadne u kuću, ispretumba stvari, veliko je pitanje šta je sledeće? U ovom kontekstu imamo apsolutno pravo da sumnjamo da je to povezano s njenim novinarskim radom.

Šta povodom toga rade Tužilaštvo i MUP?

U novinarskim i medijskim udruženjima mislili smo da će taj sporazum, kroz našu direktnu komunikaciju sa Tužilaštvom i MUP-om, da pospeši da se ti slučajevi sankcionišu, ali ništa se u stvarnosti od toga ne dešava. Ispostavlja se da državne institucije hoće nas da obuče kako oni zapravo ne mogu ništa da urade za našu zaštitu. Suštinski, to je poruka koju nam šalju. Ispada da je sistem tako komplikovan da oni ne mogu da sankcionišu ugrožavanje bezbednosti novinara. Tu postoji bezbroj problema. Na primer, vi dobijete 20 pretnji smrću, oni odmah odbace 18 pretnji. Onda se postavlja pitanje da li će ili neće otkriti počinioce i koliko im vremena za to treba. Onda to ide na sud, pa sud odlučuje da li je to pretnja ili pravo na slobodu mišljenja, a imamo katastrofalnu sudsku praksu. Slučajevi od proteklih šest meseci svi su u procesu, a pošto sam bio meta pretnji znam da, recimo, još nisam ni dao iskaz povodom užasne serije pretnji koje sam dobio tokom aprila ove godine. Za sličnu seriju pretnji kojima sam bio izložen u avgustu i septembru prošle godine, za koju sam davao iskaze, niko nije odgovarao.

Iako se nisam bavio dubljom istragom, veliki broj tih pretnji očigledno dolazi od ljudi koji čak i ne kriju svoj identitet. To su ljudi koji sa svojih Fejsbuk profila šalju zastrašujuće pretnje smrću, a na profilnoj slici vidite ih nasmejane sa svojom maloletnom decom. Po strukturi tog profila vidi se da je on autentičan, da nije lažan. Hoću da kažem, ako imate serije pretnji i napada, a sa druge strane neefikasnost državnih organa, ako imate sudsku praksu koju imate – vi se onda s pravom pitate da li ovi koji bi trebalo da nas štite u najmanju ruku sa odobravanjem gledaju na to što se dešava. I to je takođe političko pitanje. Plašim se da ovde vlast pušta pse sa lanca da bismo mi živeli u atmosferi straha i da ne bismo mogli da radimo svoj posao. Vrlo dobro znaju, pošto vladaju strahom i mržnjom,

ne samo sada nego decenijama, da u takvoj atmosferi nema ni slobode medija ni slobode mišljenja.

I ono što mene jako brine, a što je možda ključno pitanje: da li smo mi koji zadržavamo pravo da slobodno mislimo i slobodno se izražavamo neka vrsta žrtve visokih političkih ciljeva? Da li smo nekako

■ "Mislim da je ova vlast spremna da napravi ogroman problem ukoliko bude procenila da gubi vlast i možda se baš u tome i krije uspeh Vučića u određenim međunarodnim krugovima"

odbačeni ne samo od ovog društva, nego i od onih zemalja koje se diče ljudskim pravima? Da li je procenjeno, na nekom višem nivou, da ova i ovakve zemlje nemaju pravo na medijske slobode, slobodu mišljenja i izražavanja, da još nismo dorasli tome?

Čini li vam se uopšte ostvarivom ideja koju je najavio urednik "Informera" o osnivanju novog novinarskog udruženja koje će braniti Aleksandra Vučića od napada tabloida?

Sve je moguće, a s obzirom na broj novinara u takvim i sličnim medijima, ne bih se začudio da to bude i brojno udruženje. Ali, to bi bila karikatura, jer je ideju izneo čovek koji je svojevremeno rekao da je etički kodeks novinarstva prevaziđena stvar. Vučićević je simbol našeg moralnog sunovrata, a on je i slika u ogledalu Aleksandra Vučića. Način na koji on vodi medij isti je kao i način na koji Vučić vodi državu. Zapravo, kroz njih dvojicu i Željka Mitrovića možemo da vidimo šta je logičan kraj dugogodišnje negativne selekcije. Kada imate društvo u kojem su sve vrednosti izvrnute, kada je neko ko je prevarant u našem društvu predstavljen kao snalažljiv čovek, kada vidite da je neko ko je *de facto* zločinac postao heroj, vi onda imate na vrhu države ili na vrhu uticajnog medija, ili na vrhu institucija – ljude koji su tragična karikatura onoga čime se bave. Kada birate najboljeg šibicara, izabraćete onog koji je najveći prevarant, koji je najpokvareniji i najmanje drži do bilo kakvih moralnih skrupula. Problem u Srbiji nije ideološke prirode, on je postideološki. Mislim da je proizvod svih silnica, svih naših neuspeha, i nesposobnosti, nemogućnosti ovog društva, nepostojanja kapaciteta da se promeni i modernizuje – Vučić. I svi ljudi oko njega.

Samo mala digresija, hteo bih da ukažem na lukavost ovog režima za koju ne znam da li je i u kolikoj meri prepoznaju ljudi sa Zapada. Uzmimo slučaj NIN-a, gde je presuda poništena u korist medija; to je bilo samo jedno odvlačenje pažnje od velikog broja sudskih presuda koje su donete protiv medija i novinara, a koji su u potpunoj suprotnosti sa praksom Evropskog suda za ljudska prava. Kada se požalimo na takve presude protiv medija, sa Zapada nam kažu – pa imate presudu protiv NIN-a. Kada se požalimo na ugrožena ljudska prava, oni nam kažu – imate Anu Brnabić. To je to vrhunsko šibicarenje u koje smo uvučeni, a čitava moć Aleksandra Vučića krije se u toj veštini.

Što se tiče tog udruženja, ako se osnuje, biće verovatno kratkog daha, jer je suštinski suprotno onome što bi jedno udruženje novinara trebalo da bude.

Šta potkrepljuje vašu nadu da će, metaforički gledano, sve trajati kratko?

Ako ćemo na kraju da budemo makar malo pozitivni, moramo reći da je činjenica da ovo društvo još uvek ima energiju otpora. Plašim se da je cilj svega ovoga što se dešava u poslednje vreme da se ta energija slomi, da se svako ponaosob slomi, da bismo još dugo godina živeli u ovoj karikaturi od države. To je ključno pitanje, da li će ovo društvo biti slomljeno ili neće. A što se tiče udruženja, ono će svakako biti napravljeno za jednokratnu upotrebu.

Energija otpora, koliko se na nju može računati?

Sve ovo što se dešava jeste neka vrsta osvete vlasti za proteste posle izbora, koje su upravo oni – mora se priznati, vešto – iznutra izbušili. Protesti su bili fascinantan događaj kao reakcija na ono što živimo, na potpuno raspamećivanje i razaranje svih moralnih vrednosti, a režim ih je doživeo kao veliki i opasan pritisak.

S jedne strane, iznutra su ga urušili, a sa druge strane uzvraćaju udarac onim ljudima i organizacijama za koje smatraju ili da su povezani sa protestom, ili su ga inspirisali ili imaju potencijal da inspirišu neke sledeće proteste.

Bez obzira na to što smatram da su izbori bili neregularni po svim osnovama, jer je pobednik u trci na 100 metara trčao sa 90 metara prednosti, dok su drugi bili sa vezanim nogama i rukama, dakle bez obzira na to, činjenica je da je popularnost Vučića još uvek velika. Plašim se šta će se desiti kada ta popularnost bude padala. Mislim da je ova vlast spremna da napravi ogroman problem ukoliko bude procenila da gubi vlast i možda se baš u tome i krije uspeh Vučića u određenim međunarodnim krugovima. Možda ne zato što ga oni doživljavaju kao faktor stabilnosti, nego upravo obrnuto, zato što ga doživljavaju kao faktor potencijalne, velike nestabilnosti u regionu. Međutim, prvi put se poslednjih meseci u ozbiljnim stranim medijima prepoznaje suština ove užasne, pogubne politike Aleksandra Vučića i pojavljuju se veoma kritički tekstovi u važnim medijima. To je ohrabrujuće, jer će možda takvi tekstovi i analize uticati da njihove vlade promene politiku prema Srbiji. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

KO ĆE OVO DA POPRAVI: A. Vučić u obilasku školskih toaleta marta 2016.
Foto: Sava Radovanović /Tanjug

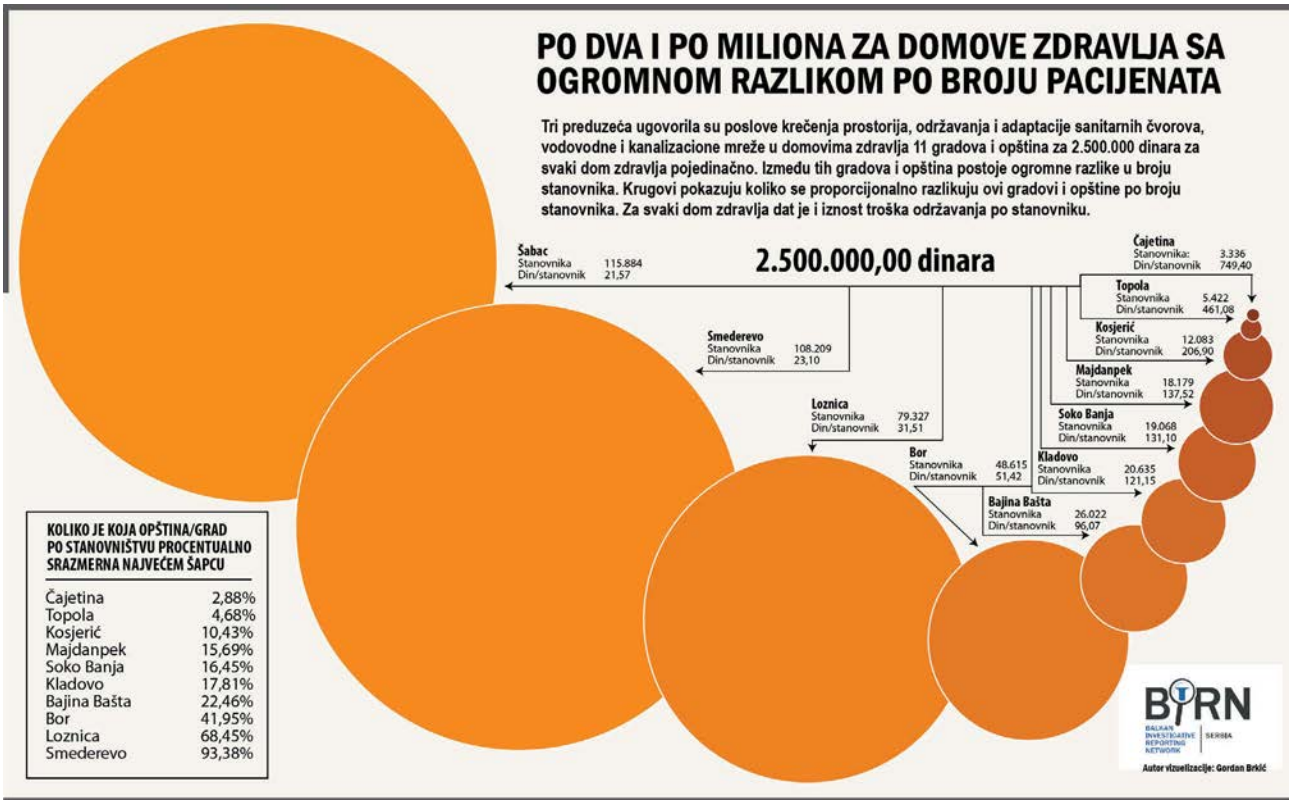
Gordijev mokri čvor

Vlada Srbije je u 2016. godini potrošila skoro 700 miliona dinara da bi se renovirali pojedini toaleti u 142 zdravstvene ustanove na teritoriji Srbije. Logika kojom je novac trošen, međutim, nije jasna

Prema podacima koje je sakupio BIRN, Ministarstvo zdravlja Republike Srbije dodelilo je preko tendera, u decembru 2015. godine, posao adaptacije "mokrih čvorova" preduzećima Jadran AD, Roofs, Tončev gradnja i Noveco. Kompanija Jadran je u leto 2016. godine promenila pravni status i iz akcionarskog postala deoničarsko društvo i ima dugogodišnju tradiciju u oblasti završnih radova u građevinarstvu. Kompanija Tončev gradnja je poznata po tome da je njen vlasnik Novica Tončev, visoki funkcioner SPS-a i poznati preduzetnik iz Surdulice.

Javna nabavka sprovedena je u decembru 2015. godine u pregovaračkom postupku bez objavljivanja poziva za podnošenje ponuda. Ovakav postupak sprovodi se u hitnim i neplaniranim situacijama, a podrazumeva pozivanje potencijalnih ponuđača da podnesu ponude i objavljivanje "obaveštenja o pokretanju postupka" (umesto "javnog poziva") na Portalu za javne nabavke. Glavni nedostatak pregovaračkog postupka jesu kratki rokovi.

U organizaciji Transparentnost Srbija (TS) veruju da bi mogao biti sporan osnov po kome je ova nabavka uopšte sprovedena po pregovaračkom postupku. "Ministarstvo je od Uprave za javne nabavke

dobilo saglasnost da primeni ovu vrstu postupka "zbog izuzetne hitnosti prouzrokovane vanrednim okolnostima ili nepredviđenim događajima". U ovom slučaju reč je o, kako su objasnili premijer i resorni ministar, činjenici da su se pojavila sredstva u budžetskoj rezervi koja hitno treba iskoristiti", navodi se u analizi koju je TS ranije objavio. Takođe, Transparentnost u komentaru objavljenom na svom sajtu ističe da je pored izrazito male konkurencije, jer je za 9 od 18 partija je samo jedna ponuda, ovaj posao obeležila činjenica da su u nekoliko slučajeva, gde je naizgled postojala konkurencija, konkurenti veoma lako "ispadali" iz posla. "Naime, u pregovaračkom postupku nudili su veću cenu nego u inicijalnoj ponudi, što je bio osnov da naručilac odbije ponudu. Takođe, u nekoliko slučajeva 'vidoviti' ponuđači su nudili cenu koja se u dinar poklapala ili je bila simbolično niža od procenjene vrednosti, iako procenjena vrednost nije bila objavljena. Za jednu partiju posao je dobila firma čija je ponuda odbijena, a u nekoliko slučajeva ponuđači su u pregovaračkom postupku spuštali prvobitnu ponudu za 60, pa čak i 75 odsto."

U izveštaju koji je BIRN dobio od Ministarstva zdravlja popisano je koje su tačno objekte dobile izabrane firme i koliko je novca bilo namenjeno za obnovu po svakom zdravstvenom objektu.

MALI KLOZET, VEĆA CENA

S druge strane, nema podataka o obimu radova koji je bio predviđen, pa je nejasno zbog čega uređenje manjih zdravstvenih ustanova košta više ili isto kao renoviranje većih. Nema podataka ni o tome koliko je tačno toaleta renovirano jer ova nabavka nije predviđala obnovu svih toaleta i mokrih čvorova u svim nabrojanim zdravstvenim ustanovama. Ministarstvo nije dostavilo podatke o tome da li su i u kojoj meri ovakvi radovi izvođeni na teritoriji AP Vojvodine.

Pre više od godinu i po dana počele su najave Vlade Srbije o obnovama javnih ustanova, preciznije toaleta u zdravstvenim i obrazovnim objektima širom zemlje. Tadašnji premijer, a sadašnji predsednik Srbije Aleksandar Vučić često je najavljivao obnovu toaleta i obilaske radova. Tako je u novembru 2015. godine Vučić u emisiji "Upitnik" na RTS-u rekao da "nijednu školu nećemo da zaboravimo i ja ću da odem u svaku školu, u svaki vrtić i u svaku bolnicu i dom zdravlja u celoj Srbiji. Dakle, u svaku. Je l' možete da verujete? Ima tamo neki lud premijer, kako god da ga zovu. U svaku školu, u svaku bolnicu, u svaki dom zdravlja, svaki vrtić ću da odem. I lično ću da proverim kako izgledaju ti toaleti. To je moj posao. Meni to nije teško, zadovoljstvo mi je. Ja mislim da je to istorijska stvar." Cilj vlade bio je da se zaključno sa 2017. godinom obnovi 2000 objekata, kako je Vučić medijima izjavio tokom obilaska renoviranih ženskih toaleta u Medicinskoj školi u Valjevu, u martu 2016. godine. Tada je kazao i da se, u tom trenutku, radi na sanaciji 324 objekta. Podaci do kojih je BIRN došao pokazuju da se radilo u 142 zdravstvene ustanove. Osim mnogobrojnih najava, nekoliko puta su građani Srbije mogli da vide fotografije toaleta "pre i posle" štampane na masnom papiru velikog formata što tokom studijskih intervjua, što tokom konferencija za medije.

BIRN je podatke o sanaciji toaleta u zdravstvenim ustanovama tražio od Ministarstva zdravlja na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Uređenje i adaptacija toaleta spada u domen investicionog održavanja a sredstva iz budžeta za ove poslove odobrava Komisija za procenu prioriteta za nabavku opreme, investicije i investiciono održavanje zdravstvenih ustanova ovog ministarstva.

Dobijene informacije govore da su firme Jadran, Roofs i Tončev gradnja bile angažovane za posao sanacije, dok je za »

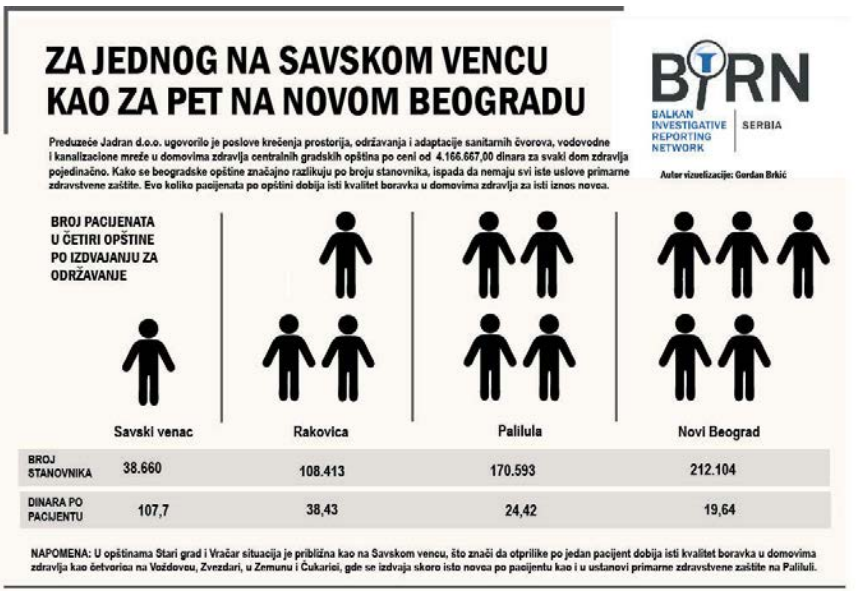

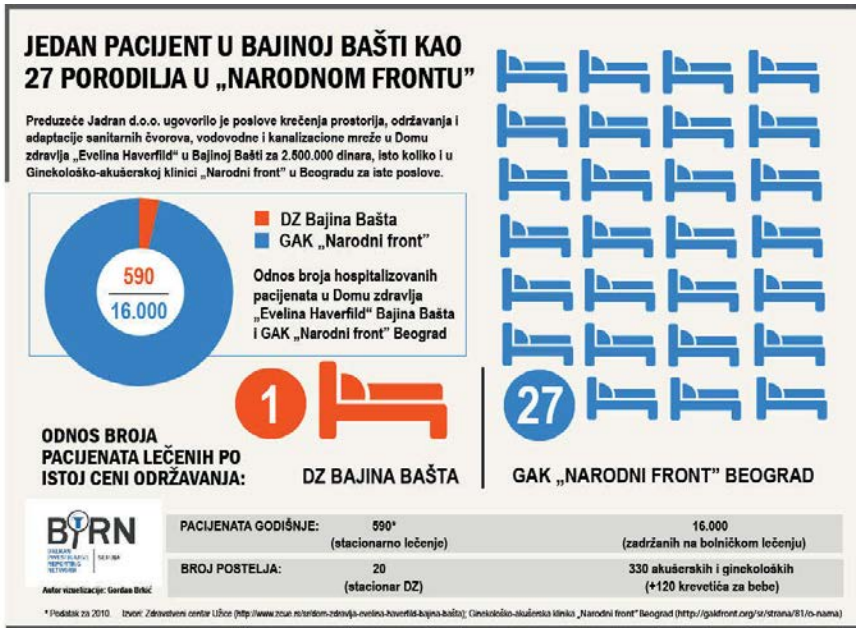
SVI ZA JEDNOG: Koliko košta održavanje zdravstvene ustanove
Foto: Tanja Valič /Tanjug

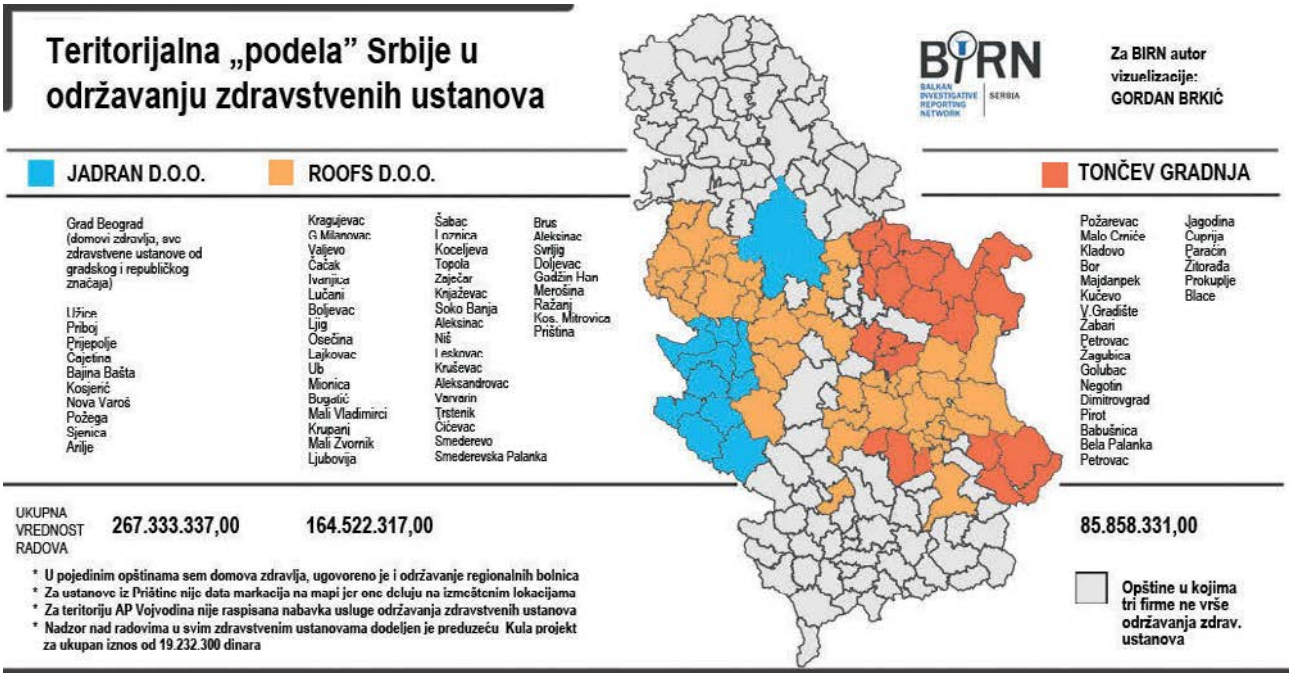
nadzor nad ovim poslovima bila zadužena kompanija Kula projekt. Međutim, u odgovoru koji je Ministarstvo dostavilo BIRN-u, nema podataka o troškovima za poslove firme Noveco, koja je pored ove tri kompanije takođe bila angažovana na poslovima krečenja prostorija i sanacije toaleta u zdravstvenim ustanovama. Ti podaci mogu se videti i iz ugovora o javnoj nabavci koji je Ministarstvo zdravlja sklopilo i iz izveštaja o izvedenim radovima koje je objavilo na svom sajtu. Javna nabavka, u vrednosti od skoro 700 miliona dinara (ovo je cena sa uračunatim PDV-om), za ove poslove ugovorena je u decembru 2015, a Ministarstvo je ovo platilo tokom 2016. godine. Ovaj novac je potrošen za krečenje prostorija, sanaciju mokrih čvorova i vodovodnu i kanalizacionu mrežu zdravstvenih ustanova, kao i za nadzor nad izvođenjem ovih radova.

LEPOTE JADRANA

Od četiri firme koje su angažovane za poslove uređenja toaleta najviše je prihodovala firma Jadran (zajedno sa još dve firme sa kojima je dala ponude – Dijagonala i Bohor), zatim Roofs, pa Tončev gradnja i na kraju Noveco. Sa Jadranom, kome je poveren najveći posao sanacije toaleta, Ministarstvo zdravlja ugovorilo je posao ukupne vrednosti od 267,3 miliona (bez PDV-a). Kompanija Jadran bila je u najvećoj meri zadužena za uređenje i popravke

toaleta u 51 zdravstvenoj ustanovi, većinom u beogradskim domovima zdravlja i republičkim klinikama i institutima.

Sa firmom Roofs Ministarstvo je ugovorilo radove na sanaciji toaleta u ukupnoj vrednosti od 164,5 miliona u 54 zdravstvene ustanove, dok je Tončev gradnja posao u 30 objekata naplatila 85,5 miliona dinara. Kompanija Noveco je angažovana za krečenje i rekonstrukciju toaleta u 7 gradova i opština na samom jugu Srbije. Posao je odrađen u 83 grada i opštine u Srbiji i može se reći da su one podeljene trima pomenutim firmama po regionima. U Beogradu i Zapadnoj Srbiji uređenje zdravstvenih ustanova radio je Jadran, zatim u Šumadiji i Južnoj Srbiji firma Roofs, za sanaciju zdravstvenih objekata u Istočnoj Srbiji bila je zadužena Tončev gradnja, a na krajnjem jugu Srbije Noveco.

Na prvi pogled može se zaključiti da cena izvođenja ovih poslova nije formirana sa jasnom logikom. Osim što je, sa jedne strane, u velikom broju slučajeva "pogođene" u dinar, cena nije ni srazmerno proporcionalna obimu posla, te su ove firme naplaćivale posao sanacije za manje zdravstvene ustanove u manjim opštinama u identičnom iznosu kao za one u znatno većim, kada se kao merilo uzme odnos uloženog novca sa brojem stanovnika kojima je potrebno poboljšati uslove lečenja u zdravstvenoj ustanovi. Na primer, preduzeću Roofs Ministarstvo zdravlja je platilo 2,5 miliona dinara za saniranje toaleta u Domu zdravlja opštine Žagubica, koja ima 2590 stanovnika. Isti posao u Domu zdravlja opštine Jagodina, koja broji 15 puta više stanovnika, Roofs je naplatio 2,1 milion dinara.

Sa druge strane, preduzeće Jadran je adaptaciju toaleta u DZ Čajetina, DZ Kosjerić, DZ Bajina Bašta, KBC Dragiša Mišović, GAK Narodni front i Institutu za neonatologiju naplatilo po 2,5 miliona dinara u svakoj ustanovi pojedinačno, a očigledno je da se u njima leči drastično različit broj pacijenata. Za uređenje više od polovine svih zdravstvenih objekata Ministarstvo je plaćalo u rasponu od po dva do tri miliona dinara. U slučaju sanacije toaleta 16 zdravstvenih ustanova u Srbiji, od čega je 11 domova zdravlja, izdvojeno je tačno po 2,5 miliona dinara.

VELIČINA NIJE BITNA

Između gradova i opština, u kojima su Jadran, Roofs i Tončev gradnja krečili prostorije i adaptirali mokre čvorove zdravstvenih ustanova, postoje velike razlike u broju stanovnika, a samim tim i u broju pacijenata koji se leče u tim domovima zdravlja. To se najjasnije vidi iz poređenja opštine Novi Beograd, koja ima više od 200 hiljada, i opštine Savski venac, koja ima pet puta manje stanovnika. Imajući u vidu da je u održavanje prostorija i toaleta domova zdravlja u ove dve opštine uložen isti novac, može da se razume da stanovnici na teritoriji Savskog venca imaju kvalitetnije uslove nego oni sa Novog Beograda.

Izraženo u novcu, za uređenje doma zdravlja po glavi stanovnika Savskog venca, to jest po pacijentu, izdvojeno je 107,7 dinara, a po stanovniku Novog Beograda 19,6 dinara. Jadran je, u istoj vrednosti, po 4.166.667 dinara, naplatio posao sanacije toaleta u domovima zdravlja devet beogradskih opština. S obzirom na to da se beogradske opštine značajno razlikuju po broju stanovnika, nameće se pitanje da li svi građani imaju iste uslove primarne zdravstvene zaštite.

Za nadzor poslova sanacije i adaptacije toaleta Ministarstvo zdravlja je angažovalo firmu Kula projekt, kojoj je ukupno isplaćeno nešto više od 19 miliona dinara. Cene stručnog nadzora ovih radova kretale su se od 27 hiljada dinara koliko je Kula projekt naplatio u slučaju DZ Žitorađa, pa do 440 hiljada dinara koliko je koštao nadzor radova u Kliničkom centru Niš.

Prema izveštaju, objavljenom na sajtu Ministarstva zdravlja krajem oktobra 2016. godine, skoro svi poslovi obnove bili su završeni u tom trenutku. Ostala je neodrađena većina radova u šest zdravstvenih ustanova u Kosovskoj Mitrovici, Gračanici, Petrovcu, Požarevcu i Boru. ¶

ANA NOVAKOVIĆ, BIRN SRBIJA

Ovaj tekst je nastao u okviru projekta koji finansira fondacija The Balkan Trust for Democracy (BTD). Stavovi izrečeni u tekstu predstavljaju stavove autora i ne izražavaju stavove donatora. Tekst je objavljen i na internet portalu *javno.rs*

Balkan i EU

Tršćanski preokret ili zaokret

Pariski samit, održan u godini brojnih neočekivanih izbornih rezultata na tlu Evropske unije, nije doneo vidljivije pomake na polju regionalne saradnje, što ovogodišnjem susretu u Trstu daje obeležje popravnog ispita

Piše: **Aleksandar Simurdić**

Istorijski, Trst je savršena metafora za odnos Zapadnog Balkana prema Evropi jer je od sredine 18. veka do pada Berlinskog zida, zavisno od položaja posmatrača, Evropa počinjala ili završavala u Trstu. Virtualni mitološki srpski leksikon od 18. do 20. veka pod odrednicom "Trst" objedinjuje sve što aktuelni politički trenutak nosi u odrednicama "Brisel", "Unija", "Evropa"...

Pariski samit, održan u godini brojnih neočekivanih izbornih rezultata na tlu Evropske unije, nije doneo vidljivije pomake na polju regionalne saradnje, što ovogodišnjem susretu u Trstu daje obeležje popravnog ispita. Pre svega uvažavajući činjenicu da je Italija, sa tendencijom rasta, investiciono veoma aktivna u regionu Zapadnog Balkana, što je čini zainteresovanijom za političke prilike u regiji (u Srbiji trenutno posluje oko 600 italijanskih kompanija koje zapošljavaju preko 20.000 ljudi; prvi je spoljnotrgovinski partner Srbije – 17 odsto ukupnog srpskog izvoza odlazi u Italiju). Politička kriza u kojoj se Italija nalazi, prouzrokovana, između ostalog, čestim smenama vlada (trenutna vlada Italije je 64. u periodu od Drugog svetskog rata) uz izuzetno loše ekonomske parametre (prema podacima Blumberga, javni dug Italije predstavlja 133 procenta njenog BDP-a uz prateći rast nezaposlenosti koja trenutno iznosi oko 12 odsto) i veliki pritisak usled migrantske krize (porast broja izbeglica za 19 odsto od početka godine, u odnosu na isti period prošle godine), provocirala je pitanje u kojoj meri je tršćanski samit bio u fokusu Rima.

NOVE OKOLNOSTI

Od održavanja prve konferencije o Zapadnom Balkanu u okviru Berlinskog procesa, u leto 2014. godine, okolnosti u kojima se Evropa nalazi znatno su promenjene. Godine za nama pokazale su da su izvesnosti koje su decenijama važile za apsolutne, iznenada dovedene u pitanje. "Večni mir na evropskom tlu", "Evropa bez alternativa" – više ne važi. Nesumnjivo, Zapadni Balkan trenutno nije u vrhu liste prioriteta EU. Očekivano, ne i opravdano. Selektivno pristupanje problemima uz konstantno gašenje požara, kao posledica odsustva mehanizama pravovremenog odlučivanja, Uniju su doveli u situaciju da postojeće socioekonomske i političke razlike (uvećane u vremenima krize) teško i održava a kamoli smanjuje. Dodatno, ostavljanje Zapadnog Balkana na evropskoj periferiji na duži vremenski period, pod izgovorom prethodne stabilizacije prilika na evropskom tlu, može biti i opasno i kontraproduktivno. Jer, ideja Evropske unije adresirana, nakon 1989. godine, zemljama Istočne Evrope i Zapadnog Balkana bila je "samo jedna opcija, bez alternative" (parola originalno korišćena u Britaniji Margaret Tačer) sa uverenjem da su nacionalizam i real-politika poraženi i da je došlo vreme da Evropa preuzme odgovornost za sebe u političkom, vrednosnom, bezbednosnom i ekonomskom smislu.

Iako gromoglasna, ideja nailazi na izazove od samog početka. Bezidejnost Evropske unije, koja je slovila za nezamenljivog medijatora u rešavanju problema država regiona, ostavlja slobodan prostor za druge zainteresovane strane, Rusiju, ali i Tursku, Kinu i Arapske Emirate. Njihov uticaj poslednjih godina raste, na polju investicija i trgovine, ali i posredstvom medija, kulturne razmene, podrške organizacijama građanskog društva i političkim partijama bliske orijentacije. Međutim, kriza je i prilika za nove ideje i rešenja postojećih problema. Proširenje Unije na prostor Zapadnog Balkana može predstavljati važan prvi korak u obnovi njene urušene funkcionalnosti i uspostavljanja nove, osnažene, demokratske i liberalne zajednice.

Dok sve zemlje regiona karakterišu istovetni unutrašnji problemi (odsustvo političkog pluralizma, nedostatak ili nedovoljan nivo vladavine prava, pogoršanje stanja u oblasti izražavanja i nezavisnosti medija, pad demokratskih pokazatelja), u procesu regionalne saradnje uočava se nepostojanje volje za rešavanje otvorenih pitanja u bilateralnim odnosima. Isključivati drugoga, ne videti perspektivu drugoga, obrazac je ponašanja političkih elita na Zapadnom Balkanu. Na tom polju, skoro tri decenije, pomaka gotovo i da nema.

VELIKA OČEKIVANJA

Očekivalo se da Berlinska deklaracija usvojena na Samitu 2014. godine dâ jak novi impuls procesu regionalne saradnje na Zapadnom Balkanu. Osamnaest tačaka deklaracije određuju politički okvir i smernice sa ciljem "jačanja regionalne ekonomske saradnje i uspostavljanja osnove za održivi ekonomski rast", izgradnje bolje povezanosti u regionu i poboljšanja poslovnog okruženja u cilju brže i funkcionalnije integracije Zapadnog Balkana u EU. Uprkos glasno izraženim željama, konkretniji rezultati su izostali. Berlinski proces podseća na druženja prijatelja "od rođendana do rođendana". Na do sada održanim godišnjim susretima (Berlin, Beč, Pariz) pokrenuti su brojni programi i inicijative. Sprovođenje teče izuzetno sporo.

Berlinski samit iz 2014. godine predviđao je "četiri godine do realnog napretka". Rok ističe za tek nešto više od godine. Napredak je skroman, gotovo nevidljiv. Sa željom da region dodatno ekonomski osnaži, "Berlinski proces" obogati novim sadržajima, a u strahu od jačanja uticaja drugih aktera na prostoru Zapadnog Balkana, Rusije na prvom mestu, Nemačka je krajem maja ove godine, u susret Samitu u Trstu, izložila plan – "Berlinski proces plus" koji predviđa, između ostalog, osnivanje fonda za infrastrukturu i tehnologiju; fonda za "start-up" projekte, stručno osposobljavanje i razvoj IT infrastrukture. Sredstva bi trebalo da obezbede članice Evropske unije, Evropskog udruženja za slobodnu trgovinu (EFTA) i Evropskog ekonomskog prostora (EEA). Dodatno, najavljeno je tada usvajanje višegodišnjeg akcionog plana za stvaranje regionalnog ekonomskog područja koje ima za cilj "bolju ekonomsku povezanost regiona". S obzirom na skromne dosadašnje pomake, očekivanja nisu velika.

Proširenje EU, nekada veoma moćna i bez sumnje najuspešnija politika, danas je "između pokojnika i uspavanog princa". U nedostatku jasne političke vizije za balkansku periferiju, pokušavaju se pronaći mehanizmi održavanja evropske ideje živom. Neretko, stručna javnost doživljava ih kao svojevrsnu zamenu za punu dinamiku procesa priključenja Evropskoj uniji. Ne bez osnova. Nesumnjivo, "Berlin plus" je važna i potrebna karika u lancu normalizacije prilika u regionu. Ipak, on ne bi smeo postati politički izgovor Evropske unije kada je reč o integraciji Zapadnog Balkana u punopravno članstvo! Dakle, "Berlin plus" uz prateći "Solun plus" i podrazumevajuće temeljne reforme u zemljama ZB. Regionu se mora odrediti jasan rok, u suprotnom je pregovarački proces osuđen na put bez tačne kilometraže, kvaliteta i brzine putovanja.

A šta region želi i ima li bar približno usaglašene stavove? Iz ugla Srbije ostaje nejasno da li se teži sveobuhvatnom bescarinskom sporazumu sa članicama Evroazijske ekonomske unije – EEU (najavljena mogućnost da Beograd na leto/jesen bude domaćin Samita šefova država i vlada zemalja EEU na kojem bi se, ako je moguće najvažnije, razmatralo ukidanje carina na izvoz proizvoda iz Srbije), regionalnoj carinskoj uniji (koja bi, između ostalog, bilataralne sporazume suspendovala) ili brzoj integraciji Srbije i regiona u EU (u tom slučaju zaključeni bilateralni sporazumi / carinska unija bili bi kratkog daha).

Stiče se utisak da su predlozi do sada uglavnom bili u službi prikupljanja dnevnih političkih poena u nacionalnim okvirima, pa ne čudi odsustvo zajedničkog pristupa zapadnobalkanske šestorke u dijalogu sa evropskim partnerima nasuprot očekivanjima građana u samo naizgled oveštaloj paroli o "miru i standardu". To nas zadržava u začaranom krugu u kojem se region pretvara da se integriše, a EU da se širi.

U 18. veku u Trst se odlazilo na školovanje i učenje jezika (Dositej Obradović, Joakim Vujić, Vuk Karadžić...). U drugoj polovini 20. veka, po najpotrošniji oblik simulacije evropeizacije (farmerke, najlon košulje, žvakaće gume). Kada se 1806. vratio u Srbiju i postao prvi ministar prosvete, Dositej je imao samo dva cilja: školstvo i pismenost. Brzo će biti vidljivo da li se lideri Zapadnog Balkana iz Trsta vraćaju sa novim političko-kozmetičkim autfitom ili sa EU imperativom i dominirajućim akcentom iz inauguracionog obraćanja srpske premijerke: evropsko obrazovanje i digitalna pismenost. ¶

*Autor je generalni sekretar lokalnog veća Evropskog pokreta u Novom Sadu

REAGOVANJE

Niste Kejns

Podgrevanje problematičnih teza, "Vreme" br. 1382

"I Kejns je studirao matematiku", kaže matematičar Kovačević. Ali, g. Kovačeviću, to ne znači da ste vi Kejns. Uzeo sam podatke iz Vašeg "naučnog rada", izračunao korelaciju (što je trebalo Vi da uradite) i pokazao da debelo grešite. Ako to sad shvatate, ispravite to u Vašem "naučnom radu".

Kovačević još uvek ne razume nalaz Svetske banke da je za pokretanje rasta zaposlenosti u zemljama Zapadnog Balkana, gde je i Srbija, potreban visok rast proizvodnje od 4 odsto. Koristi ovaj rezultat da "dokaže" sasvim suprotno: da je u Srbiji moguć visok rast zaposlenosti uz minimalan rast proizvodnje. Na kraju se čak i sam čudi sumnjivim podacima za Srbiju i pita se odakle ih uzimam – iz Republičkog zavoda za statistiku, čiji je on direktor.

Dosta je od mene, neka sad neko drugi nastavi da podučava Kovačevića ekonomiji, možda će postati Kejns, mada sumnjam.

PAVLE PETROVIĆ,
Profesor emeritus Ekonomskog fakulteta u Beogradu

APIS POS

"Apis nije mogao biti pomilovan, ne zbog atentata na Aleksandra, za koji je bio osuđen, nego za atentat na Franca Ferdinanda, za koji nije bio ni suđen", piše Slobodan Jovanović. Međutim, to je samo olakšalo njegovo sudsko ubistvo. Vođa Crne ruke streljan je isključivo zato da bi Aleksandar prigrabio njegovo mesto u društvu i državi – samo daleko moćnije, još opasnije, lišeno svih obzira, ali ne i ideologije

Ja neću milosti, ne treba mi ona.
Za dela, ja tražim samo pravdu golu.
Pravdu Gospodaru, pa reci nek zvona
Kraj objave mom čemeru i bolu.

Ali tada, čuj me, i upamti Kruno
Ne vlada se zemljom gde ljubavi nije
I gde je Gospodar mržnjom se ogrno,
Pa iz nje zla čini i nepravdu sije.

Ovo su dvije strofe iz pjesme *Jednom kralju* koju je major Ljubomir Vulović napisao u zatvoru čekajući izvršenje smrtne kazne. Ratni invalid, na stratište u Mikri izišao je ćopajući, uz pomoć štapa, u zoru 26. juna 1917. zajedno sa pukovnikom Dragutinom Dimitrijevićem Apisom i dobrovoljcem Radom Malobabićem.

Vezani za kolčeve u plitkim grobovima i povezima preko očiju, sva trojica su čekala da, po Pravilu službe, kapetan Milan Stojković podigne sablju i tako dâ znak za paljbu streljačkom stroju. Kako nije imao svoju, Stojković je uzeo sablju generala Damnjana Popovića, osuđenog na Solunskom procesu zajedno sa Apisom i drugovima na dvadeset godina robije.

Nema boljeg simbola za tadašnju pometnju u Srpskoj vojsci.

TAMO DALEKO

Neutraliziranje žive sile, dejstva po boku, linije komunikacije i drugi vojni eufemizmi daju borbi, na papiru, izgled nečeg racionalnog. U stvarnosti, to je kaos u kome se ljušti sloj po sloj čovječnosti. Ljudi su u trajnom magnovenju dok odrvenjelim rukama pritišću obarač, povlače zatvarač i guraju metke u magacin. Jedva da je itko svjestan krvavih uboja po licu i tijelu nastalih bezglavim bacanjem u zaklon. Sve se nerazlučivo miješa – strah, bijes, molitve, zavjeti, otupjelost... Zvuči dobro poznato i otrcano, ali ljude u borbi do pobjede ili poraza ne drži patriotizam ili osjećaj dužnosti, već nepojmljiva povezanost sa suborcem do sebe.

Srpski vojnici na Solunskom frontu nisu bili izuzetak. Na njih se 5. augusta 1916. sručila bugarska ofanziva i odbili su je uz krajnji napor.

"Na celom frontu oseća se užasan smrad leševa koji se raspadaju. Možda bi smo trebali sklopiti primirje na tri-četiri sata, da pokopamo mrtve. Budemo li čekali da počne naša ofanziva, nećemo moći više da izdržimo na svojim položajima", tražio je Apis kao načelnik štaba Treće armije.

Duž čitavog Solunskog fronta, Antantine trupe su krenule u napad 30. augusta 1916. Prvi cilj Srpske vojske bilo je bugarsko uporište na Kajmakčalanu, najvišem

LE APISA

KONAČNI OBRAČUN:
Apis i crnorukci na Solunskom procesu; regent Aleksandar

vrhu planine Nidže sa 2521 metrom nadmorske visine. Uprkos izrazito teškom i nepovoljnom terenu, te utvrđenim neprijateljskim linijama, mnogo se očekivalo od ove akcije.

"Želimo se preko bugarskih leševa vratiti u Srbiju i omogućiti joj da vaskrsne! Želimo osloboditi sve Srbe i Jugoslovene i stvoriti slobodnu, moćnu i veliku Jugoslaviju", rekao je u govoru vojnicima regent i vrhovni komandant, princ Aleksandar Karađorđević.

Obje strane imale su ogromne gubitke. Na srpskoj, posebno među crnorukcima: na Kajmakčalanu gine i Apisov prijatelj, potpukovnik Vojin Popović poznat kao vojvoda Vuk, a u borbama je praktično zbrisan i njegov elitni odred. Kasnije, u svjetlu Solunskog procesa, sumnjalo se da je najčuveniji komitski komandant zapravo ubijen po nalogu Bele ruke... U svakom slučaju, Srpska vojska zauzela je Kajmakčalan i potom, uz pomoć savezničkih trupa, 7. novembra 1916. oslobodila Bitolj. Tu se, ostavši bez daha, zaustavila.

"Ni general Ferdinand Foš, ni general Daglas Hejg ne bi ni sanjali da napadnu ni najmanje selo na Somi, koje bi branio samo jedan njemački puk, topovima i municijom kojom raspolaže general Moris Saraj (vrhovni komandant svih Antantinih jedinica na Solunskom frontu) za juriš na dvjesta milja najjačih položaja u Evropi", napisao je tadašnji britanski ministar za municiju Dejvid Lojd Džordž.

Srpska vojska naočigled se topila: teško iskrvarila na Kajmakčalanu i bez mogućnosti popune i odmora, u kasnu jesen 1916. morala je i da zaustavlja nove bugarske napade.

"Neprijateljske snage jače su od naših", piše Apis u depeši Vrhovnoj komandi sredinom novembra 1916. "Treća armija mora da se na neki način pojača..."

"Vrhovna komanda ne raspolaže nikakvim rezervama koje bi mogla poslati", stoji u odgovoru.

Ogromni gubici u teškim borbama bez jasnog cilja protiv nadmoćnijeg neprijatelja, rezultirali su velikim padom morala. Sablasna geografija masovnih grobnica u makedonskim kamenjarima poručivala je srpskim vojnicima da nitko od njih neće preteći i vratiti se porodici u Srbiji. Učestalo sabotiranje naredbi i dezerterstva ukazivali su i da je vojska na rubu pobune. A to nisu bili regruti, već iskusni i okorjeli veterani sa bezbroj bitaka iza sebe u oba balkanska i dvije i po godine svjetskog rata.

"Srpska vojska je izgubila pola sposobnih ljudi; zavladali su umor i apatija, pa preti opšte begstvo iako smo preduzeli specijalne mere", objašnjavao je premijer Nikola Pašić zbog čega Antanta neće moći računati na srpske trupe ako hitno ne pojača Solunski front. "Ministar vojni zahteva da se sva Srpska vojska povuče u pozadinu, da se odmori i reorganizuje za važne buduće operacije..."

Pariz i London nisu ojačali Solunski front, ali su krajem 1916. srpski vojnici ipak povučeni u pozadinu; na položajima ih je ostalo manje od trideset hiljada. No, bezvoljnost i borbena iscrpljenost vojske predstavljale su za Aleksandra idealnu šansu da zada uništavajući udarac Crnoj ruci: krajem decembra 1916, zajedno sa Apisom, uhapšena je prva grupa od deset njegovih suradnika.

Na njihove sudbine još gore će se odraziti prilike na koje princ i pukovnik nisu mogli uticati. »

MOJRE I NJIHOVE NITI

Perspektiva Antante tada se činila krajnje mračnom. Osokoljena velikim početnim uspjesima ruske ofanzive u proljeće 1916, Rumunija je objavila rat Centralnim silama samo da bi uskoro doživjela katastrofalan poraz. U međuvremenu se i Rusija našla na koljenima. Njene jedinice – zaustavljene u napredovanju i suočene sa kontranapadima – zahvatili su rasulo i pobune. Da li će i koliko Rusija opstati u ratu kao organizirana vojna sila, razmatralo se u svim vladama i generalštabovima.

Na zapadu jedva da je bilo bolje. Već prvog dana svoje ljetne ofanzive na Somi, britanske trupe su imale dvadeset hiljada mrtvih; poslije krvavih borbi narednih mjeseci, pošlo im je za rukom da zauzmu svega nekoliko kvadratnih kilometara ničije zemlje. Francuska vojska također se nalazila u velikoj krizi: jedva i uz ogromne gubitke zaustavivši Nijemce na Verdunu, u njenim redovima jačala je skepsa vezana za najavljeni pokušaj proboja fronta tokom 1917...

"Nema nikakvih razloga misliti da će gubici srazmjerno biti manji što je veća sila na pojedinim ratištima", stoji u memorandumu lorda Ledsdauna, uticajnog ministra bez portfelja u britanskoj vladi, upućenog kabinetskim kolegama u novembru 1916. "Mi polako ali sigurno ubijamo najbolje stanovništvo ovih otoka."

Drugim riječima, lord se zalagao za zaključenje mira uslijed opće ratne iscrpljenosti. Nije bio usamljen. Zahvaljujući vojnim uspjesima 1916, i Njemačka je sa pozicije sile ponudila okončanje neprijateljstava. Pariz i London samo što su odbili ovaj diktat, a već je stigla mirovna inicijativa Sjedinjenih Američkih Država... Ipak, u pokušaju da svoju zemlju izvuče iz rata, najdalje je otišao novi austrougarski car Karlo – nasljednik preminulog Franje Josipa – stupanjem u tajne pregovore sa Francuskom. Srbija je, ukoliko dođe do mira usvajanjem njegovog prijedloga, mogla računati na obnovu državnosti bez jasno definiranih granica i izlazak na more preko sjevera Albanije – ali uz nekoliko uvjeta.

"Kraljevina Srbija mora u buduće da prekine sa bilo kojim društvom ili organizacijom koja bi težila za raspadom Monarhije", pisao je car Karlo francuskom predsjedniku Poenkareu. "Sva takva udruženja mora uništiti; svim sredstvima i u njenoj vlasti i lojalno mora takvu političku agitaciju sprečavati, bilo u Srbiji, bilo van njenih granica; i – o tome mora dati obavezu pod jamstvom Sila Sporazuma."

Da je došlo do separatnog mira na tim osnovama, Srbija bi postala protektorat izgubivši veći dio tekovina iz balkanskih ratova... Karlova inicijativa – poput njemačke ili američke – ostala je bez ikakvog efekta: o budućnosti zaraćenih zemalja odlučiće haubice, tenkovi, bojni otrovi i ratna ekonomija, ali to tada nitko nije mogao znati. Pogotovo ne Aleksandar i Pašić. Kakav je bio njihov položaj u okviru Antante, svjedoči i činjenica da nisu pozvani na savjetovanje u Rimu krajem 1916. gdje se, između ostalog, raspravljalo i o planovima za ofanzivu na Solunskom frontu u ljeto 1917.

Prestolonasljednik i premijer zato su, uprkos uzajamnoj surevnjivosti i razmimoilaženjima, shvatili da dijele isti čamac za spasavanje: vlast obojice zavisila je od interesa velikih sila. Ili, drugim riječima, od spremnosti za najteže kompromise i diktate – ako drugačije ne ide.

Za razliku od Aleksandra i Pašića, Apis je bio u sasvim drugoj situaciji. Prevratom od 29. maja 1903. on je iz samog osnova promjenio Srbiju i zahvaljujući dominaciji svoje klike u vojsci, osigurao položaj jednog od ključnih političkih arbitara u zemlji, mudro izbjegavši ograničenja formalnih funkcija i vlasti.

"Pod kraljem Petrom, Apis je u vojsci bio skoro svemoćan, i razgovarao sa radikalnom Vladom skoro na ravnoj nozi", piše Slobodan Jovanović. "Sa pojavom prestolonaslednika Aleksandra ta se situacija stala da menja".

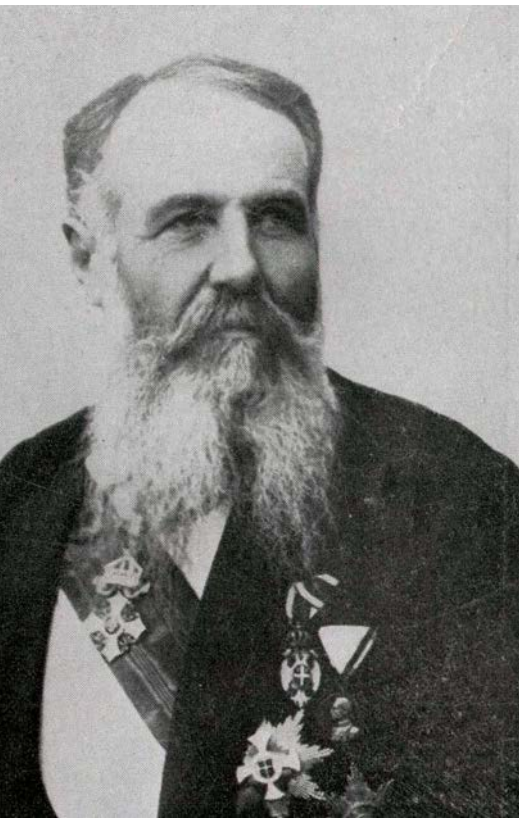
Ali ne u potpunosti i ne zauvijek. Dok god su postojali Apis i Crna ruka, regent nije mogao ovladati vojskom, a samo je ona u tuđini, na Solunskom frontu, još činila Srbiju. Zato je vođa crnorukaca postao dvostruki problem. Ako rat za Antantu krene naopako, moglo se sa sigurnošću očekivati da bi on učinio sve da spriječi Aleksandra i Pašića da, zarad opstanka na vlasti, prihvate uvjete nalik na one cara Karla. U tome bi – bez ikakve sumnje – Apis imao podršku dobrog dijela oficirskog kora – jer, u suprotnom, čemu pakao povlačenja preko Albanije i sve dotadašnje žrtve u borbama za oslobođenje i ujedinjenje jugoslavenskih naroda? I obrnuto, u slučaju trijumfalnog povratka u Srbiju, Aleksandar je dobro znao da bi mu pobjednička vojska pod uticajem vođe Crne ruke predstavljala kamen oko vrata prilikom kreiranja poratnog uređenja Jugoslavije... Nit Apisovog života – koju su dvije mojre istakle i razmotale – treća je upravo sjekla.

"Slobodan Jovanović koji ga je (Apisa) dobro poznavao i s kojim sam bio prijateljski povezan, jednog dana u proljeće 1915. mi je rekao: 'Znaš, da sam šef države, bio bih sumnjičav prema Dimitrijeviću. On je opasan čovjek'", napisao je švicarski humanist Arčibald Rajs i čovjek blizak prestolonasljedniku u Solunu 1916.

KAFA I CIGARE

Zapravo, u namjeri da učvrsti i ojača svoj položaj, Aleksandar je odmah poslije napuštanja Srbije nastojao da se riješi Apisa. Belorukaši oko regenta krajnje su ozbiljno razmatrali načine kako da ga negdje ubiju – na frontu ili ulici. Međutim, od toga nije ispalo ništa. Apis se dobro znao čuvati, a još je važniji bio strah od neumitne osvete crnorukaca.

Aleksandar je zatim planirao da formira preke sudove za oficire i, po kratkom postupku, likvidira vođu Crne ruke zbog tobožnje izdaje. U tom smislu, kamarila oko regenta već je uveliko širila glasine da Apis održava tajne veze sa Nijemcima kako bi u pogodnom trenutku sklopio separtni mir sa Centralnim silama i ugrabio vlast u Srbiji. I ova kombinacija se pokazala kao ćorak. Na frontu pod potpunom kontrolom saveznika, tako nešto jednostavno nije mogao uraditi nitko – pa ni Apis – a da to ne saznaju francuska i britanska obavještajna služba. No, mnogo važnije od neuvjerljivosti ove konstrukcije bila je nespremnost Pašića da se suglasi sa formiranjem do tada nepostojećih prekih sudova za oficire. Ionako žestoko omražen u vojsci, premijer nije želio dodatno zaoštravanje odnosa sa starješinama. Složio se, međutim, sa hapšenjem Apisa i drugova, te njihovim suđenjem pred redovnim vojnim sudom: Pašić i radikali imali su svoje, posebne razloge za obračun sa Crnom rukom.

OBEZBEĐIVAO SE NA SVIM STRANAMA:
Nikola Pašić

Proces protiv Apisa i jedanaestorice drugova predstavljao je festival krivokletništva i laži u režiji Aleksandra i njegove kamarile od početka do kraja. Gotovo sve sudije bili su dugogodišnji lični neprijatelji optuženih. Oni sami, na drugoj strani, ne samo da nisu tražili njihovo izuzeće i koristili druge procesne pogodnosti, nego je djelovalo i da se jedva brane.

"Bili su svesni da nisu krivi, verovali su stoga da ne mogu biti ni osuđeni, a ako je unapred rešeno da i pored toga što krivice nema, niti se ona može dokazati, budu osuđeni – onda im je bilo svjedeno", objašnjava ovo držanje Apisov nećak Milan Živanović.

Solunski proces započeo je 2. aprila 1917. optužbom zbog zavjere za prevrat i, uopće, subverzivno-terorističke prirode Crne ruke. Uprkos šikani optuženih i maksimalnoj pristrasnosti sudija, na ročištima se uvidjelo koliko su navodi iz optužnice nategnuti i neubjedljivi.

"Ovo je samo pravna komedija", rekao je Apis svom prijatelju i suoptuženiku pukovniku Čedomiru Popoviću. "Oni će nas osuditi za nešto reda radi i poslati brodom u Afriku do kraja rata. A onda kud koji, mili moji."

Iznenada, tužilac je 9. aprila 1917. istupio sa optužbom za atentat na regenta – da je po Apisovom nalogu i uz pomoć ostalih, Rade Malobabić je 11. septembra 1916. kod sela Ostrove, iz puške sa daljine od preko dvije stotine metara, ispalio dva metka na automobil u pokretu u kome se nalazio Aleksandar. Do tada ni princ niti itko drugi takav događaj nije pominjao, a jedini je svjedok bio izvjesni Temeljko Veljanović, inače uhapšen zbog ubistva, pa pušten...

"Tobožnji atentat na prestolonasljednika uopće nije bio atentat, nego prevara, namještena tako da pruži privid opravdanosti hapšenja srpskih oficira", izvjestio je Forin ofis britanski ataše sa Solunskog fronta, pukovnik Artur Harison.

No, Apisu i drugovima sada je bilo jasno da đavo dolazi po svoje. Uz manja ili veća kolebanja, svi su ostali solidarni sa svojim šefom. Jedini izuzetak bio je potpukovnik Velimir Vemić – onaj isti što je iz objesti nekažnjeno ubio sopstvenog vojnika za vrijeme balkanskih ratova. Na fotografiji Solunskog procesa, optuženici sjede pogureni sa rukama u krilu, odsutnog pogleda poput brodolomnika na splavu dok tone. Slično, u prvom redu, izgleda i Apis.

"Da imam sto života, ne bi mi bilo žao da ih izgubim koliko mi je žao što su zbog mene stradali toliki iskreni prijatelji i drugovi", rekao je upravniku zatvora u Solunu kapetanu Milanu Stojkoviću.

Po svoj prilici, zbog griže savjesti što je svoje suborce doveo na ivicu groba, Apis je napisao pokajničko pismo Aleksandru računajući da će ukoliko on preživi, svi ostali proći znatno bolje. A da se mogu uzdati u milost krune, perfidno ga je – preko posrednika – uvjeravao i prvi čovjek Bele ruke, Petar Živković. To je, izgleda, prelomilo Apisa i da na pretresima ne pominje čitav niz zajedničkih spletki sa regentom, niti da iskoristi tajno priznanje da je organizator Sarajevskog atentata. Na prvi pogled, upravo mu je to i došlo glave.

"Vojna situacija naših saveznika i pobeda naših neprijatelja smatra se neizbežnom u najkraćem roku. Zato nam je suđeno da podlegnemo u bitki. Mirovni pregovori uskoro će da započnu i mi i prijatelji naše stranke uskoro ćemo da se nađemo pred najvećom opasnošću", objašnjavao je Pašić svojim radikalskim ministrima odnos prema Apisu i crnorukcima. "U pitanju je naša koža ili njihova. Ova stvar ne može da se odlaže jer nas događaji mogu da iznenade."

Stari premijer je dobro znao da ga Apisova smrt čini sljedećom metom princa opsjednutog željom da vlada. No, sa druge strane, Pašić ne bi toliko dugo opstajao na političkoj sceni bez obezbjeđivanja na svim stranama.

"Pašić i Stojan Protić jamačno su nalazili da će i Dinastiju, i svoju stranku, a i sebe lično najbolje obezbediti, ako unapred budu dali jednu zalogu svoje ispravnosti prema Austriji", piše Slobodan Jovanović. "Ta je zaloga imala da bude streljanje onog čoveka koji je napismeno priznao svoje učešće u Sarajevskom atentatu. Time bi bila skinuta s radikalne Vlade svaka sumnja da je ona znala i odobravala rad Apisa i Crne ruke u Bosni. Što se tiče njene buduće ispravnosti prema Austriji, koje bi jamstvo bilo pouzdanije od toga fakta, da je radikalna Vlada, dotle još u punom ratu sa tom Silom, dala iz vlastitih pobuda osuditi na smrt jednog od vinovnika Sarajevskog atentata... Ukratko, da bi oprali sebe i svoju stranku pred Austrijom, Pašić i Protić slali su joj na peškeš Apisovu glavu."

To je bio pravi razlog da se Pašić i drugi vodeći radikali suglase sa smrtnim kaznama izrečenim na Solunskom procesu Apisu, Milanu Milovanoviću, Radoju Laziću, Čedomiru Popoviću, Vladimiru Tucoviću, Velimiru Vemiću, Bogdanu Radenkoviću, Ljubomiru Vuloviću i Radi Malobabiću dok su Damnjan Popović i Muhamed Mehmedbašić osuđeni na dvadeset, odnosno petnaest godina. U prvom trenutku, malo je tko vjerovao da će ove presude zaista biti izvršene.

"Pa, zna Onaj (Aleksandar) da bi ga i malo dete u Srbiji proklelo, makar i pobedio u ratu i proširio državu do Beča i Pešte. Gde sme, bre, da postrelja toliko oficira. More plaše mečku rešetom", rekao je Vladimir Tucović zatvorskom oficiru, poručniku Josifu Protiću.

U razgovoru sa tim istim Protićem – koji se kao crnorukaški komita borio u Makedoniji i tamo stekao ratni nadimak Smail-aga – Apis se pokazao puno realnijim. Dobro je poznavao Aleksandra.

"Oni drugi, ne vjerujem da će biti streljani. Onaj to može da odgodi. Ali mene – mene više ni Sveti Petar ne može spasiti!" »

TAMO DALEKO: Srpska vojska na Solunskom frontu

Znam to i osećam. Samo kupi kafe i cigara. Kupi više cigara, za mesec dana, neka nešto i ostane. Uostalom, znaš koliko pušim i pijem kave dnevno. A onda dođi sokole moj, pićemo zajedno. Slađe je u društvu", rekao je Apis poslije izricanja presude.

Bio je u pravu. Djelomično. Većina osuđenih na smrt uskoro je pomilovana, izuzev njega, Vulovića i Malobabića: sudsko ubojstvo organizirano je isključivo kako bi se Apisu došlo glave, a streljanje ove dvojice trebalo je da posluži kao dokaz postojanja zavjere za prevrat i atentata na regenta. Nikog nisu uvjerili: pritisak na Aleksandra da ih pomiluje zato su vršili Britanci, ruska privremena vlada, Jugoslavenski odbor, pa čak i princ Đorđe. Bez uspjeha. Jedini čovjek koji je mogao spasiti Apisa – Nikola Pašić – uprkos ostavkama samostalaca u svom koalicionom kabinetu nije ni prstom mrdnuo. Želeći da se po svaku cijenu održi na dvije stolice, smatrao je krizu vlade za sasvim umjerenu cijenu.

"On (Apis) nije mogao biti pomilovan, ne zbog atentata na Aleksandra, za koji je bio osuđen, nego za atentat na Franca Ferdinanda, za koji nije bio ni suđen", objašnjava Jovanović makijavelizam radikalskog vođe.

Međutim, Aleksandru su ove kombinacije trebale samo da bi prevrtljivog Pašića imao zakačenog na udici. Za razliku od srpskog premijera, on je, uprkos svemu, vjerovao u konačnu pobjedu. Vođa Crne ruke, dakle, morao je umreti iz sasvim drugog razloga. Kao i Apis nakon Majskog prevrata, tako je i Aleksandar poslije Solunskog procesa postao samostalan politički arbitar iznad Ustava i skupštinske većine, sa vojskom čvrsto u svojoj ruci umjesto u onoj Crnoj. Ili, prosto rečeno, postao je Apis umjesto Apisa – samo daleko moćniji, proračunatiji i opasniji, lišen svih obzira, ali ne i ideologije.

"On je bio kadar i za zavere, i za atentate, ali samo onda kada bi to bila sredstva za postignuće kakvog popularnog cilja", napisao je Jovanović za Apisa. "Samo iz patriotizma smeo je da gazi u krv; pravi okoreli pustolov nije bio."

Nešto iz ove dvije rečenice odnosi se i na Aleksandra. Svoj plan da prigrabi i Apisovu ulogu u društvu i državi sproveo je hladno i vješto od početka do kraja, a Pašić i svi ostali saučesnici predstavljali su samo puko oruđe. To će ostati i ubuduće i nije da neki od njih toga nisu bili svjesni od samog početka.

"Bi šta bi, mi njih pobismo, pa ako im dođemo pod ruku, neka oni pobiju nas", rezignirano je konstatirao predsjednik Velikog vojnog suda general Mirko Milisavljević, potvrdivši smrtne kazne Apisu i drugovima.

ZAVRŠNA RIJEČ

Apis, Vulović i Malobabić su streljani, ostali otjerani na robiju, a vojska očišćena od crnorukaca i njihovih prijatelja. Pobjeda i stvaranje Jugoslavije, zatekli su osuđene na Solunskom procesu iza rešetaka. Tada su pomilovani i pušteni. Uprkos simpatijama u javnosti, general Milisavljević nije imao razloga da se plaši – bez Apisa crnorukci nisu predstavljali opasnost. Naprotiv, kako je vrijeme odmicalo, vjetrovi života raznijeli su ih na sve stane, pokosile bolesti i godine.

"Jedino što ih je još vezivalo bila je Apisova uspomena", piše Jovanović. "Svi oni, kako je ko znao i umeo, gledali su da ga operu od ljage koja mu je bila naneta Solunskim procesom. Neki od crnorukaca koji nisu bili osuđeni, gledali su da se dodvore Aleksandru, ali se ni oni nisu odricali Apisa."

Ipak, to nije vrijedilo mnogo. Tek pod Josipom Brozom Titom počelo se dešavati ponešto od onog što nije moglo pod Aleksandrom: kao poslanik na Trećem zasjedanju AVNOJ-a u Beogradu, pukovnik Vladimir Tucović je učestvovao u proglašenju Demokratske Federativne Jugoslavije, a u skamiji do njega nalazio se crnorukac i potpukovnik Božin Simić. Njega je Solunski proces zatekao u Rusiji, a poslije karijere u Crvenoj armiji tokom Oktobarske revolucije i učešća u puču od 27. marta 1941, potpisivanju sporazuma sa Staljinom pred sam napad Njemačke na Jugoslaviju, ministrovanja u emigrantskoj vladi, penzioniran je kao Titov ambasador u Ankari krajem četrdesetih godina dvadesetog vijeka. Činilo se da je ovo samo prećutno priznanje da crnorukci nisu krivi...

A onda je kao grom iz vedra neba odjeknula vijest da je u Beogradu 2. juna 1953. obnovljen Solunski proces. Razlog za taj postupak nalazio se u želji socijalističkih vlasti da kompromitiraju Aleksandra te, još i više, u starim i čvrstim vezama nekih istaknutih komunista i crnorukaca. Između ostalog, visoki partijski funkcioner Moša Pijade pisao je za crnorukaški "Pijemont", a Mustafu Golubića – Apisovog komitu i kasnijeg vrhunskog agenta NKVD-a koga su ubili gestapovci u Beogradu 1941. – dobro je poznavao i sam Tito.

Punu rehabilitaciju svih osuđenih doživio je samo Radoje Lazić. Na ponovljenom suđenju, stari generalštapski pukovnik Srpske vojske nije dokazivao, niti se branio. On je u svoje, Apisovo i ime ostalih mrtvih drugova optuživao. Završna riječ, poslije svega, pripala je Crnoj ruci.

POST SCRIPTUM

Pukovnik Dragutin Dimitrijević Apis i Viteški kralj ujedinitelj Aleksandar Karađorđević posvetili su posljednje riječi zajedničkoj državi jugoslavenskih naroda. Možda Aleksandar i nije rekao "Čuvajte mi Jugoslaviju" dok je izdisao izrešetan mecima ustaškog atentatora, ali su te riječi proizlazile iz njegovog djela. Za Apisa nema sumnje. Posljednje što je izgovorio prije plotuna streljačkog stroja glasi:

"Živela Jugoslavija!" ¶

FILIP ŠVARM

kraj

LJUBOMIR ŽIVKOV

Canossa 2017.

Kako da predsednici Vlade dam stotinu dana, kad predsednica meni nije dala nijedan

Veži konja gde ti gazda kaže! Ovu mudroliju nisam nikad čuo u mom konjskom periodu, kad su moji imali konje, a to je trajalo do moje velike mature (i u gimnaziju su me bili odvukli konji, na studije marksizma odneće me već putnički voz ŽŽ, druga klasa do Dunav-stanice), nisam to čuo zato što je svak vezivao svoje konje, ako ih je imao; niko koga sam poznavao nije imao gazdu, nijedna od meni znanih porodica nije imala slugu, a pogotovo ne specijalistu koji bi se zvao konjušar. "Veži konja gde ti gazda kaže" naučiću od muzičara, ne samo kafanskih, nego i onih kojima se posrećilo da sviraju i pevaju na razini višoj od uboge gostione, većina je znala i defetističku, neustaničku i nehajdučku izreku "pokornu glavu sablja ne seče", ali nije išla tako daleko u istoriju i tako duboko u srce stvari, nego se zadovoljila ovim štalskim uputstvom. "Veži konja gde ti gazda kaže" toliko je puta bilo primenjeno u umetničkoj praksi da se na tome nije moglo stati, otišlo se, kao i u udvoričkom novinarstvu i karijerizmu uopšte, korak dalje: "Veži konja tamo gde misliš da bi dragi gazda voleo da ga zatekne vezanog, ako se blagoizvoli tj. gazda pojaviti u svojoj krčmi."

Čitaj unapred misli gospodara svojega, to je psalam koji zvoni u muzičarskim glavama, kao da ugađati mušterijama nije dovoljno naporno i nije dovoljno tugaljivo: šta bi gazda voleo da mi sviramo, bi li mu srce bilo veselije kad bi nas video uniformisane, bi li cenio kad bismo ostajali duže nego što je pogođeno, ili bismo ga razljutili što sviramo klijentima koji zadržavaju personal, a ceh jedva da uvećavaju? Naš vlasnik bi da gostima prilazimo kao istinski ravnopravnim bićima, iako neka bića oskudevaju, neka naprosto škrtare, a neka čašćavaju kapelu i preko svojih finansijskih mogućnosti? Ili bi dobrotvor naš, naoborot, želeo da se posvetimo i predamo onima od kojih birt živi, a fandrokašima moramo i mi umetnici pokazati gde im je mesto?

Kako bih razmišljao da sam na galiji, da sam veslač u doživotnom radnom odnosu? Kako da vežem prokleto veslo tamo gde mi gazda kaže, kako da se istaknem u radu? Da zapinjem više nego ostali, da ravnomerno, ali osetno ubrzavam, i da time požurujem celu posadu na mojoj strani galije? Podizanjem produktivnosti uticao bih i na veslače sa druge strane, jer su simetrija i ujednačeni ritam majka galiotstva i staroplovidbe? Bi li moje izgaranje bilo primećeno i kakvoj bih se nagradi ili unapređenju mogao nadati? Da postanem onaj koji se slobodno kreće osam koraka napred i nazad, da korbačem dajem doskorašnjim kolegama tempo i da ih podstrekavam na veća pregnuća?! Ili bi robovlasnik, videvši kako nadmašujem svoju robovsku braću, rekao u sebi: ovaj ima tu da vesla dok ne zanemoća, a za nadzornika mi treba neko manje radin, a ko više uživa u baratanju trostrukom kamdžijom?

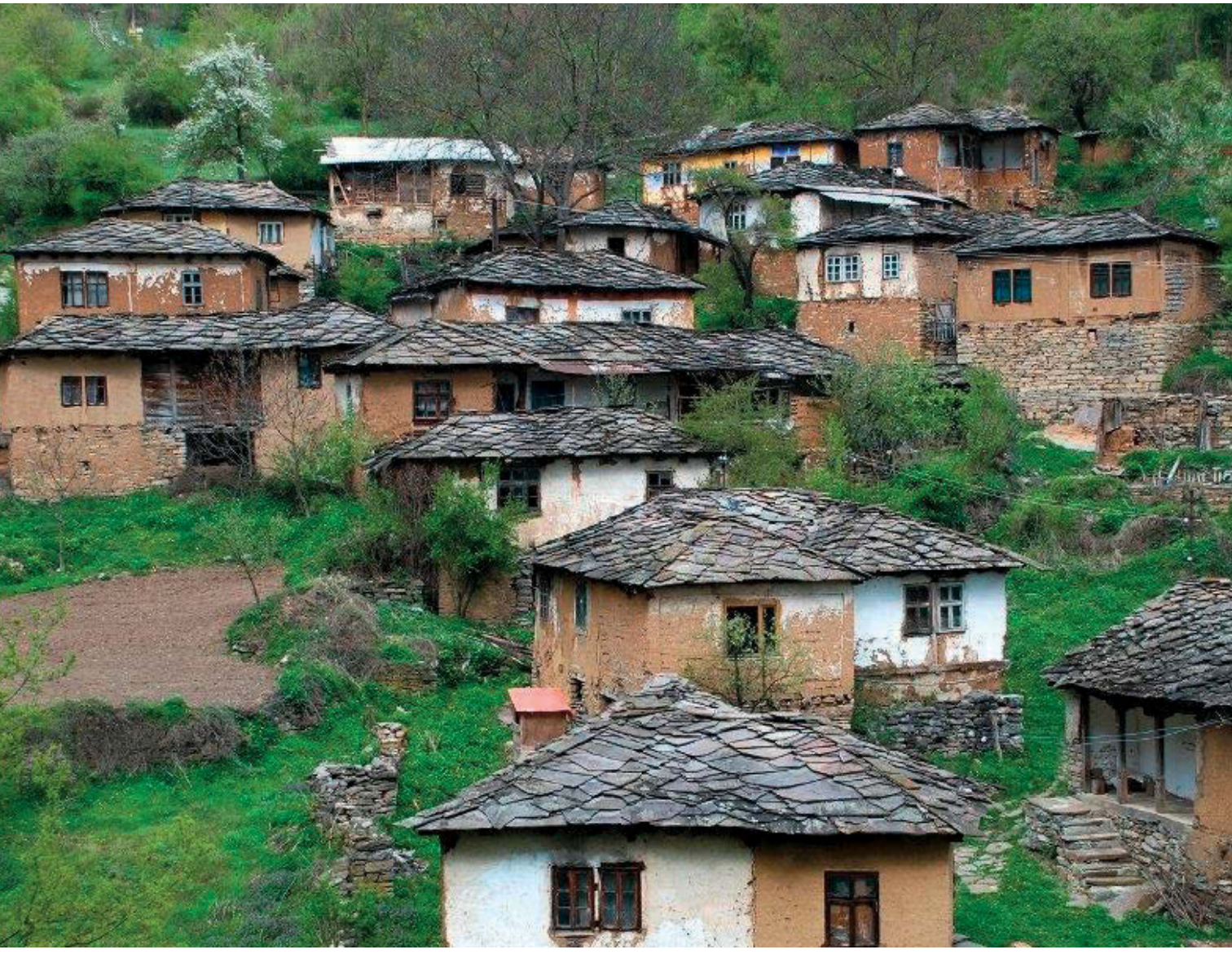
Da li je, dakle, Anu (kako je prisno javno oslovljava) gospodar poslao kod jednog od pedesetoro ili stotinu ambasadora, koliko ih je u Beogradu, ili je predsednica Vlade samovoljno i dragovoljno odnela u rusku ambasadu stenogram svoga nesrećnog intervjua, nadajući se da je dobro predosetila šta bi Predsednik Republike voleo da ona učini? Potonji je sa cezarskom mrzovoljom rekao da ga ne zanimaju stenogrami, da on zna šta Ana misli, tako nekako, ali kako Predsednik to može znati? Imamo predsednika i predsednicu koji jedno drugom čitaju misli i koji jedno drugom bežično izlaze u susret, radujuć drug druga?

Poklonjenog brdskog konjića (kome ni leti ne opadne sva zimska dlaka, nego liči na starog čobanina koji usred leta preko košuljanke ima poderani gunj), vezanog za brezu pred rezidencijom, nije ruski ambasador ljudski ni pogledao, na neprimetni Ekselencijin mig ata je preuzela građanka Zaharova, spasibo za podarok, i vse!

Može li Ana, kako je zove predsednik Republike, g. Vučić, da zamisli kako ambasadoru Srbije u Moskvi nije po volji nešto što je kazao ruski premijer? Bi li g. Medvedev pohitao u našu embahadu da donese lekarsko opravdanje, transkript, manuskript, bilo kakav dokaz svoje nevinosti i svoje odanosti Srbiji? Zar je moguće da biće stasalo u hijerarhiji i koje u hijerarhiji doživljava svoje zvezdane trenutke toliko izgubi ne samo instinkt za rang, nego da zaboravi jednostavnu nomenklaturu u diplomatiji: ataše divani sa atašeom, treći sekretar sa trećom sekretarkom, baštovan sa baštovanom, premijer sa premijerom etc. Gde to ima da predsednik vlade žuri kod nekog ambasadora da ovoga odobrovolji i da mu povrati poljuljanu veru?

Ali našto biti ovoliko strog prema početnici u pokoravanju? Ili Ana, kako je zove predsednik Republike, nije početnica? Možda je u dosadašnjoj karijeri već ispekla taj zanat, pa ga je, verujući u njegovu univerzalnu i blagoslovenu delotvornost, brže-bolje primenila i u svojoj najvišoj razvojnoj fazi? Put u ambasadu popločan je najboljim namerama, a nema bolje namere od one da razgališ srce gazdino, Vajni servis, kad su njegovi dični rukovodioci videli koliko je gazdi stalo do karnevala u SIV-u, poslao je tamo dvadeset-dve kamere, da nas blagoizvesti o svemu što gazda ljubi i što o našem trošku priređuje, vladaru nije potrebno da televiziji nešto naloži, RTS, koji se sit naugađao još Titu i Miloševiću, sam radosno izlazi u susret pretpostavljenim suverenovim željama, pa kako ne bi i Ana, kako ju prisno, a javno oslovljava Batin ortak g. Vučić Aleksandar. ¶

Da li i kome nasleđe

“Skoplje 2014”, “Beograd na vodi”, rušenje i nadograđivanje starih gradskih četvrti Novog Pazara, Subotice i Prizrena, primeri su koji konkretizuju odgovor na pitanje kakav je uticaj naše društvene i političke svakodnevice na nasleđe, kojim se bavila nedavno održana međunarodna konferencija “Kulturno nasleđe vredi Jugoistočnoj Evropi” (organizatori Evropa Nostra Srbija i Mreža za nasleđe jugoistočne Evrope)

Danas se, u stručnoj zajednici, nasleđe sve obuhvatnije posmatra – ne samo kao spomenici kulture ili kulturna dobra u muzejima, arhivama, bibliotekama – već i kroz kulturni pejzaž kao odraz odnosa čoveka i prirode, kao i kroz običaje, zanate, znanja, usmena predanja i muziku. Sveobuhvatno shvaćeno, ono predstavlja odnos sadašnjeg društva prema dalekoj i skorašnjoj prošlosti, odnosno pitanja ko, zašto i na koji način bira da čuva i održava određene elemente i slike o prošlosti.

Uz to, nasleđe se sve više posmatra kao

vredi

PRIMERI IZ SVAKODNEVICE:
Selo Gostuša;
Ko(to)r o Kotoru;
Folkk projekat

deo razvojnih politika i kao resurs koji doprinosi raznolikijim ciljevima od cilja očuvanja spomenika kulture. Ono doprinosi socijalnoj integraciji, obrazovanju i kritičkom mišljenju, utiče pozitivno na kvalitet života i okruženja građana, gradi imidž određene zajednice i njenih specifičnosti u globalnom kontekstu, podstiče otvaranje novih radnih mesta i atraktivnost određenih mesta, pomaže privlačenju investicija i strukturnih ulaganja...

URBANA REGENERACIJA

Upravo to argumentuje publikacija *Kulturno nasleđe vredi Evropi,* koja je rezultat trenutno najreferentnijeg evropskog istraživanja uticaja kulturnog nasleđa na društvene, kulturne, ekološke i ekonomske aspekte razvoja, i osnova za lobiranje i oblikovanje politika vezanih za nasleđe širom Evropske unije. Ovo istraživanje, rađeno od strane Evropa Nostre, ukazuje na uspešne primere iz zemalja članica EU i promoviše ideju da kulturnom nasleđu treba pristupiti integrisano, ne samo kroz kulturne politike, već i politike u oblasti obrazovanja, turizma, poljoprivrede i ekonomskog razvoja. Skraćena verzija istraživanja objavljena je na srpski jezik ovog juna, i bila povod za međunarodnu konferenciju "Kulturno nasleđe vredi Jugoistočnoj Evropi", fokusiranu na trenutno stanje, politike i prakse u oblasti nasleđa u našem regionu.

U mnogobrojnim uspešnim primerima pospešivanje društvene dobrobiti ulaganja u kulturno nasleđe, koje mogu da služe kao podsticaj i inspiracija za naš region, ima i onih na koje treba biti posebno obazriv. Često zanemarena strana nekih "uspešnih" praksi je da se zarad stvaranja finansijske vrednosti odriču socijalne pomoći, obrazovanja ili očuvanja raznolikosti određenog mesta. Najočigledniji u ovome su primeri "urbane regeneracije", koji pokušavaju da revitalizuju zanemarene gradske četvrti tako što će investirati u restauraciju i prenamenu ovih prostora za stanovanje i poslovne svrhe, uz kulturne i ugostiteljske sadržaje. Pozitivni efekti ovih procesa promovisani od strane političara, menadžera i evaluatora su povećanje broja turista i investicija, novih radnih mesta i cena nekretnina, ali i poboljšanje životnog standarda stanovnika četvrti, pa čak i stepena obrazovanja. Zapostavljena činjenica je da je proces ekonomske i urbane revitalizacije doveo do iseljavanja građana koji su siromašniji, i promene klasne strukture stanovništva, koja utiče na statističke podatke o većoj obrazovanosti ili platežnoj moći. Nisu se poboljšali uslovi života onima koji su tu živeli, već se izmenila struktura stanovništva.

Takođe, uspešni projekti nisu nužno prevodivi na drugim lokacijama bez dublje analize ekonomskog, političkog i društvenog konteksta, ali i geopolitičke pozicije mesta u kome je projekat pokazao određene rezultate. Muzej moderne umetnosti u Londonu, Tejt modern (Tate Modern), jedan je od takvih primera. Stari industrijski objekat na obali Temze adaptiran je početkom dvehiljaditih za potrebe muzeja koji od tada beleži rekordne posete turista i građana, slavi se kao podsticaj oživljavanja južne obale Temze, i kao ustanova koja ne samo da je sebe "isplatila" već i stvorila dodatnu ekonomsku vrednost. Nemoguće je posmatrati Tejt modern kao primer izolovan od Londona kao metropole posećene od strane miliona turista godišnje, u državi koja promoviše liberalno tržište i kompetitivnost, sa specifičnom kulturom »

Jugo moja Jugo

odlaska u muzeje, i investitorima zainteresovanim da razvijaju nove lokacije unutar grada, te očekivati iste ili slične efekte od pretvaranja bivše fabrike u muzej. Ali je moguće analizirati specifičnosti određenog mesta, njegove pozicije, ekonomije i društvenih odnosa, kao i istorije i nasleđa, i planirati inicijative koje teže da ostvare dodatne dobrobiti za stanovnike i šire društvo.

LEGISLATIVE I PRAKSE

Mnoge od tvrdnji, predstavljenih u gorepomenutom istraživanju, mogu delovati kao preterano optimistično obećanje neprimenjivo u našem kontekstu. Politike i prakse u oblasti nasleđa, u Srbiji i širem regionu dominantno su oslonjene na logiku konzervacije, ne prepoznajući dugoročno planiranje korišćenja nasleđa kao resursa za šire društvene, kulturne, obrazovne, vaspitne, ekonomske i ekološke politike razvoja. Postojeća legislativa ne usmerava institucije u ovom pravcu, malo je projekata koji se bave dugoročnim upravljanjem, društvenom funkcijom, obrazovnom svrhom i ekonomskom održivosti spomenika kulture, i gotovo da nema istraživanja koja se bave uticajem kulturnog nasleđa na okruženje.

Inicijative u Srbiji i regionu koje idu u smeru otvaranja kulturnog nasleđa za šire društvene probleme i izazove, iako ne sistemski, dešavaju se trudom pojedinaca, timova i organizacija koje eksperimentišu u ovom pogledu. Neke od njih čuli smo na junskoj konferenciji.

Projekat istraživanja i revitalizacije kamenog sela Gostuša, na Staroj planini, primer je angažovanja Niškog zavoda za zaštitu spomenika kulture ne samo pri obnovi nekih od objekata u ovom selu, već i u očuvanju starih zanata i planskom razmišljanju o edukativnim, turističkim i drugim potencijalima ovog mesta. Projekat "FOLKK" dizajn inkubatora Nova Iskra, rađen kroz saradnju savremenih mladih dizajnera i zanatlija širom Srbije, primer je očuvanja zanatstva, kulturnog nasleđa kao inspiracije za savremeno stvaralaštvo i stvaranja kvalitetnih proizvoda koji se danas izvoze na inostrana tržišta. Kompanija Digital Mind iz Srbije primer je uspešnog poslovanja ne samo u Srbiji već na svetskom tržištu, koje spaja interpretaciju kulturnog nasleđa i savremene tehnologije, posebno namenjene mlađim generacijama. Projekat "Jugo, moja Jugo" Muzeja istorije Jugoslavije, osim što je po prvi put istražio i predstavio istoriju dela jugoslovenske emigracije, iskoristio je ovu temu za edukativne programe za srednjoškolce na temu današnjeg problema odliva mozgova u Srbiji. Dobri primeri postoje, i treba ih podsticati ne samo kao pojedinačne inicijative već i sistemski.

NASLEĐE I POLITIKA

Kakvo je naličje priče o uticaju nasleđa na društvo kod nas? Odnosno, kakav je uticaj naše trenutne društvene i političke svakodnevice na nasleđe? Nasleđe, kao javni resurs, uvek je polje političke borbe, odnosno polje u kome se susreću, prepliću i bore raznoliki interesi. A interesi stručnjaka u oblasti zaštite nasleđa, istraživača, lokalnog stanovništva, turista, vlasnika spomenika kulture, investitora, lokalnih vlasti i političkih elita često nisu ni kompatibilni ni otvoreno komunicirani i diskutovani. Stvarne prakse u Srbiji i regionu Zapadnog Balkana često opovrgavaju zakonsku regulativu, pogotovo kada su u pitanju skorašnji slučajevi odnosa prema spomenicima kulture, razvoju istorijskih gradova, lokalitetima na Listi svetske baštine UNESKO i kulturi sećanja.

Primer predstave *Kotor o Kotoru*, koju smo imali prilike da gledamo u Beogradu u okviru konferencije "Kulturno nasleđe vredi Jugoistočnoj Evropi", oslikava upravo društvo koje prolazi kroz proces ekstremne privatizacije javne svojine i javnih prostora, uključujući i devastiranje onih prostora koji su zaštićene prirodne i kulturne celine, zarad interesa investitora i investicija koji čine ova mesta dostupnim onima koji imaju da plate, često narušavajući vizure, strukturu, dinamiku, ali i društvene odnose prostora u koje investiraju. Pripremljena od strane građana Kotora, grada u području zaštićenom kao svetska baština, ova predstava priča i o izrazito netransparentnim i "mutnim" ugovorima, i o nedostatku javnih konsultacija, dugoročnog planiranja i učešća struke i građana u pitanjima koja se tiču društva koje želimo da gradimo, mesta u kojima želimo da živimo i društvenih odnosa koje želimo da omogućimo u tim prostorima.

Sličnih primera u regionu je pregršt – projekti "Skoplje 2014", "Beograd na vodi" i uređenje javnih površina, fontana i spomenika u Beogradu, ali i mnogi javnosti manje poznati pojedinačni projekti rušenja i nadograđivanja starih gradskih četvrti Novog Pazara, Subotice, Prizrena, protiv kojih mnogi stručnjaci unutar ustanova zaštite nasleđa ćute, jer se suštinske odluke odobravaju negde drugde. Nasleđe nam u regionu najčešće služi za međuetničke sukobe, potpirivanje nacionalnih mitova i zatvorenih identitetskih pozicija, a istovremeno u toj grčevitoj borbi za "našu" kulturu, identitet i nasleđe i te kako smo spremni da ga se odreknemo zarad još jedne generičke četvrti u našim gradovima. Pitanje vrednovanja spomenika kulture, različitih slojeva nasleđa i istorijskih četvrti naših gradova, samo su jedan od aspekata preko potrebnih javnih diskusija, ali nikako zanemarljiv, jer upravo oni značajno utiču na atmosferu jednog mesta, njegovu dinamiku, privlačnost za stanovnike, posetioce i sve druge aktere. ¶

VIŠNJA KISIĆ,
doktor nauka muzeologije i upravljanja kulturnim nasleđem, generalna sekretarka Evropa Nostre Srbija

Što je na malom, na velikom je isto

Fotografije: Milovan Milenković

"Znate, to vam je ona priča o jogurtu: ako u trgovini vidite srpski i američki jogurt, vi ćete kupiti američki iako je skuplji i neko je pljunuo u njega. Tako je i sa literaturom. Kao da je knjiga iz Čakovca ili Valjeva lošija od one iz Bruklina"

Jedan od najboljih romana regionalne književnosti 21. veka – kako "Laguna" preporučuje čitaocima roman *Pastorak* Jurija Hudolina, priča je o dečaku koji se sredinom osamdesetih s majkom preselio iz Slovenije u Istru kod njenog novog muža, u srdačnu sredinu. Vremenom, i Istra i očuh se menjaju. *Pastorak* je priča o odrastanju i o raspadu Jugoslavije.

Jurij Hudolin (1973) je rodom iz Ljubljane, a živi u Istri. Na Filozofskom fakultetu u rodom gradu diplomirao je Srpskohrvatsku književnost i jezik. Objavio je romane *Obest*, *Hodač po žici*, *Ingrid Rosenfeld* i pre nekoliko meseci – knjigu priča *Na ulici železničke stanice ništa novo*, zbirku kolumni *Pusti ti to*, i devet knjiga poezije od kojih je *Ako je laž kralj* dobila nagradu za najbolju prvu knjigu godine na slovenačkom Sajmu knjige i nagradu "Slavko Grum", a *Govori žena* je proglašena knjigom godine po izboru *Playboya*. Hudolin je autor petnaestak scenarija za TV Slovenija, osnivač je i urednik časopisa "Apokalipsa", i prevodilac srpskih, hrvatskih i crnogorskih autora na slovenački jezik. Roman *Pastorak* je objavio 2008. godine, a na srpskom je objavljen u prevodu Dmitra Belića.

"VREME": Neki slovenački kritičari su vaš roman *Pastorak* svrstali u omladinske romane, verovatno zbog glavnog junaka. Da li bi mogli da ga čitaju tinejdžeri?

JURIJ HUDOLIN: Meni se ta njihova ocjena učinila smiješnom. *Pastorak* je razvojni roman, govori o odrastanju, o porodici, ali i o raspadu Jugoslavije, o nekim značajnim osobinama Italijana, Slovenaca, Hrvata i donekle i drugim pripadnicima vještačke tvorevine – Jugoslavije. »

Roman definitivno nije za djecu ni omladinu, već je za odrasle i za roditelje koji znaju da nasilje nikud ne vodi.

Takođe ukazuje i na pogubni nacionalizam. Koji su oblici nacionalizma u sadašnjoj Istri o kojoj pišete, i u Sloveniji odakle ste rodom?

Poslednjih desetak godina moja prebivališta su Pula i Umag, pa je *Pastorak* slika Istre. Ja jesam Slovenac, i veliki deo života sam proveo u Ljubljani. Moj utisak je da je to zemlja, iako ima dobar sluh za mene i moj rad, veoma konzervativna, da neguje alpski folklor; i jako zadužena zemlja, što je posledica vremena raspada Jugoslavije kad su vladali liberali. Od tih liberala, možda njih polovina ne zna ko je Roza Luksemburg. To nisu bili liberali, nego tranzicijski pljačkaši, tajkuni. Dosta njih danas živi na Karibima. Oni koji su ostali, po klasičnoj kameleonskoj igri prelaze u drugu stranku, što se dešava svuda u svijetu. Inače, za život, Slovenija je dosta prijatna zemlja, jer je bogata lijepom prirodom, mirna je, to je zemlja koju neće niko napast. Ne bi imalo smisla niti koristi napasti je, Slovenija nema naftu, jedino ima prirodne ljepote, a ljudi se danas ne ubijaju zbog ljepote, nego zbog para.

U Sloveniji je jaka konzervativna struja, i struja hipokrizije u politici i međusobnim odnosima da je to možda veći oblik nacionalizma od onog, direktnog, kakav poznaju druge države. Nacionalizam je tvorevina populizma, koji postoji od kako je svijeta. Zato se ljudi obeležavaju – ti si Vizantinac, ti si Bosanac. Priznaćete da može i obratno, može da se kaže – ti si cijelu povijest bio pod Germanima. Ispadi nacionalizma se događaju u svim zemljama. Razlog je primitivna logika koja vlada njihovim politikama – mi ćemo izbiti onoga ko je različit od nas, drukčijih navika i običaja.

Upečatljiva tema vašeg romana je odnos dečaka i očuha, posebno dečakovo obožavanje očuha i kad se on ne ponaša očinski prema njemu. Slično se dešava i sa odnosom vladara/političara i naroda.

Naravno, zato što sve ono što se dešava u porodici, u malom miljeu, isto se dešava i u državi. Kao što se dešava da u porodici nema kompromisa, tako isto se dešava i u državi – mi to odlično znamo. Intimni svijet dečaka i njegova porodica jesu najbitniji u njegovoj genezi, ali na odrastanje utiče okolina i sve u njoj, naročito populistički mediji i ljudska glupost. Na to sam hteo da upozorim ljude.

Verovatno i na nasilje u porodici, još jednu temu vašeg romana. U Srbiji je nasilje u porodici veoma prisutno, kako se Slovenija nosi s tim problemom?

Nasilje u porodici je činjenica prisutna od početka povijesti svijeta. Slovenačke socijalne službe se dosta dobro nose s tim, i to tamo nije problem. Problem je ljudska paranoja. Nekog ko nas maltretira mi nećemo da prijavimo zato što je njegov karakter možda toliko različit od našeg da mi,

paranoični, nemamo snage da ga prijavimo. Zato i ne dobijemo pomoć, pa se mnogo takvih problema rješava ubojstvom.

Upisali ste studije srpskohrvatskog jezika u momentu kad je Slovenija odlučila da se odvoji od Jugoslavije. Zašto ste u tom kontekstu izabrali baš taj jezik?

Jeste, izabrao sam baš taj jezik. U mom društvu nisu najbolje primili moj izbor studija. Te godine sam pobegao iz Pule u Ljubljanu. Živjeo sam sa ocem koji je boem, ali ne u uobičajenom smislu te reči, i ja sam se odgajao sam. Taj samoodgoj traje i danas, i do neke mjere sam zadovoljan kako je sve to ispalo. Naučio sam živjeti sa saznanjem da je i problem dio svakodnevice kao što je i sreća, da su i veselje i žalost podjednako prirodne stvari. I zato nema potrebe siliti ljude da misle pozitivno – kako ćeš misliti pozitivno ako su ti nekog zaklali.

Da li je tačno da je u Sloveniji jugonostalgija jaka?

Da. Znam paletu nagrađenih pisaca koji se bave jugonostalgijom. Ja je ne osjećam zato što sam bio svugdje, a i zato što sam danas uvjereniji nego što sam bio prije da je ta vještačka tvorevina Jugoslavija bila osuđena već prvim svojim danom na ovo što se desilo devedesetih. U stvari, dosta je i poživjela.

Ulaskom Slovenije i Hrvatske u Evropu, vi ste postali evropski pisac. Kako doživljavate tu promenu?

Na Evropu sam gledao isto kao na Jugoslaviju. Vidjećete za nekoliko godina, mada nisam euroskeptik, ta vještačka tvorevina ne može opstati zbog istih razloga zbog kojih nije opstala Jugoslavija. Najsmješniji primjer je Grčka, svi znamo da Grčka nema šanse da vrati novac, i to je fundament konflikta: zašto bismo mi novac posuđivali nekom? Ne može jedan posuđivati drugom, a da mu taj ne vrati iako su svi drugi sve gladniji. Kažem vam, što je na malom, u porodici, na velikom je isto.

Evropa u životu pisaca nije ništa promjenila. Osim retkih, uspješan pisac u Sloveniji može samo da preživljava. Ja mislim da uspješan pisac u Srbiji bolje živi od pisca u Sloveniji. Honorari i stipendije koje dobijaju pisci u Sloveniji su jednaki mjesečnoj plaći visokoobrazovanog čovjeka. Ako za više godina pisanje jednog romana dobiješ jednu mjesečnu plaću, to je potpuno neizvodiv život. Ali, ima pisaca koji se dosta prevode i zato bolje žive.

O čemu oni pišu, da li su to neke takozvane lakše teme?

Nemam ništa protiv književnog treša. U Evropi se i tako ništa ne čita, u Sloveniji naročito, vi Srbi ste tu bolji od nas, pa je zato bolje čitati makar treš nego ništa.

Vi ste prevodilac, dakle u poziciji ste da nametnete dobru literaturu...

Većinu knjiga sam odabrao po svom ukusu. Za prijevode je moguće dobiti finansijsku potporu, na primjer od "Tradukija", agencije za potporu prevodilaca; od države, prijevode objavljuje ljubljanska Beletrina, časopis "Apokalipsa". Godišnje prevedem tri do pet knjiga, što samo s moje strane – nije malo. U Sloveniji se, kažem, malo čita, a knjige srpskih autora još manje nego drugih. Znate, to vam je ona priča o jogurtu: ako u trgovini vidite srpski i američki jogurt, vi ćete kupiti američki iako je skuplji i neko je pljunuo u njega. Tako je i sa literaturom. Kao da je knjiga iz Čakovca ili Valjeva lošija od one iz Bruklina.

Ministar kulture Slovenije Anton Peršak u intervjuu "Vremenu" je rekao da saradnja između naroda naše dve države prirodno postoji...

Postoji, naravno da postoji, ali samo zato što je umjetnost jezik celog sveta. Po meni, zato što govorimo slovenske jezike, ta saradnja je premala. Momka od 20 godina zanima englesko govorno »

područje zato što je ekonomski isplatljivije i omogućava ti da se razviješ. Mislim da bi ljudi koji dobiju mogućnost da vladaju državom trebalo više pažnje da posvete onima ispod 30 godina, možda bi tada manje odlazili iz zemlje. Ja imam 45 godina, i posljednja sam generacija JNA. Mlađi od mene ne znaju jezike bivše Jugoslavije. Moj sin ima 13 godina, zna engleski, a srpski – ništa. Možda razumije tek poneku riječ zajedničkog korena. Više zna o Beču i Rimu nego o Zagrebu i Beogradu. A ako i zna, to ga asocira na nacionalizam zbog svega što nam je povjest dala.

Vaše knjige se prevode po regionu...

Da, i na engleski i njemački. Na srpski je preveden samo *Pastorak* i dvije zbirke pjesama, mada biste mogli da računate i romane prevedene na hrvatski, s obzirom na to da je to zajednički jezik. Ne razumijem zašto se akademici srpski i hrvatski, iako su doktori nauka, mogu svađati zbog jezika. Kakav tek primitivizam, kakav bol, možeš očekivati od čovjeka s kojim možeš manipulirati tako što mu daš u ruke bocu rakije i nož.

Pre više od 20 godina ste osnovali i uređujete časopis "Apokalipsa". U Srbiji su retki časopisi koji se bave kulturom, zato što im je teško da rade. Kako je u Sloveniji.

Takav časopis ne može da postoji bez potpore države. Poslednjih godina ta potpora je sve manja i manja. A i ja mislim da treba da prepustim mesto mlađima. Ako imaš 40 godina i pišeš knjige, onda budi pisac tako da možeš živjeti od toga. A ako ne možeš, onda...

Pre nekoliko meseci u Sloveniji je objavljen vaš novi roman *Osnove ljubavi i zla*. Kako ste izjavili, i taj roman, pored *Pastorka* i *Hodača po žici*, ima autobiografskih elemenata. O čemu ste pisali?

To je priča o ljubavi, o ženi koja pati zato što nije rodila dijete i o muškarcu koji ga ne želi zato što zna da bi bio loš otac. To je, zapravo, roman o kompromisu zahvaljujući kome se dijete ipak rodi, i opet zapravo, o nadi koju ima. Ja mislim da ima nade za svijet i da će mu se dogoditi još mnogo toga lijepog. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Srča i Izohipse

Nedavno objavljene dve zbirke poezije u slovenačko-srpskom izdanju jedine su te vrste u Sloveniji

Srpski kulturni centar "Danilo Kiš" u Ljubljani predstavio je dvije knjige u srpskom i slovenačkom izdanju, u cilju jačanja slovenačko-srpskih kulturnih odnosa. To su zbirke poezije *Srča/Črepinje*, prvenac srpskog pjesnika Bojana Vasića u prijevodu Varje Balžarosky Antić, i *Izohopse/Izohipse* Muanisa Sinanovića u prijevodu Ivana Antića.

Srpski kulturni centar "Danilo Kiš" postoji od 2009. godine i ima stotinak članova. Centar djeluje kao info-točka za ljude iz Jugoistočne Evrope koji traže stan, posao ili administrativnu pomoć. U njemu je gostovalo više od 150 umjetnika i stručnjaka društvenih nauka. Direktorica Irena Vujčić Pavlović kaže za "Vreme" da samo ime Centra "ukazuje na inovativan pristup, svjež i kreativan koncept djelatnosti u kulturi dijaspore manjina. Simboliziramo svaki otpor nacionalizmu ili uskim etničnim smjernicama. Znači, naša ideja je ideja multikulturalizma. Podržavamo integracijske procese povezivanja Jugoistočne Evrope i EU i sebe vidimo kao integracijsku vezu svega toga."

Kao svi privatni zavodi i društva u Sloveniji, i SKCDK se financira po projektu i pravo je čudo da mu je uspjelo da ubijedi brojne slovenačke i srpske institucije da financijama učestvuju u njegovom radu. Direktorica SKCDK-a kaže: "U Sloveniji postoji nekolicina natječaja na kojima konkurišu manjine. Država dijeli sredstva po principu svakome malo, pa smo ponekad primorani financirati projekt iz vlastitog džepa."

Nedavno se pojavila izvjesna nada: prošlog mjeseca, parlamentarna stranka Ljevica predložila je zakon kojim bi se dopunio dio Ustava Republike Slovenije u vezi s narodnim manjinama bivše Jugoslavije. Taj zakon bi indirektno pomogao Srpskom kulturnom centru. Biljana Žikić iz SKCDK-a, koja je intenzivno bila uključena u formulisanje prijedloga tog zakona, kaže: "Prvo bi se sistematski povećala sredstva za naše aktivnosti. Podatak da pripadnik talijanske i mađarske manjine prima 100 evra a naš sto puta manje, više je nego dovoljan. Smatram da državne natječaje za financiranje projekata često dobivaju društva koja imaju glas nacionalizma i šovinizma, i veoma nekvalitetne programe." Nakon što je predložila dopunu zakona, parlamentarna stranka Ljevica

testirala je raspoloženje ostalih parlamentarnih stranaka. Ima se utisak da će biti potrebno mnogo napornog rada da zakon dobije većinu. Takođe, na socijalnim mrežama se digla hajka na njihov prijedlog zakona, što dovoljno govori o moralnom stanju slovenačkog društva.

Urednik edicije *pesme=pesmi* u kojoj su objavljene pomenute dvojezične knjige, Ivo Antić, kaže da ova edicija sažima uređivačku politiku Centra. "U ovoj ediciji objavljujemo dvojezične knjige mlađih srpskih i slovenačkih pjesnika i pjesnikinja. Inspiraciju za pokretanje ovakve edicije dobio sam ugledajući se na dvojezičnu ediciju Narodne knjige *Naši vidici* koja je 70-ih godina objavljivala slovenačke i makedonske pjesnike u prelijepim dvojezičnim izdanjima." Pa ipak, glavni pokretač za nastanak ove edicije bila je stvarnost: pjesnici i pjesnikinje iz Srbije i Slovenije upoznaju jedni druge na festivalima, objavi se tu i tamo prevod nekoliko pjesama gostujućeg pjesnika

u periodici ili na nekom portalu posvećenom poeziji, ali ne i prevodi knjiga mladih autora. Edicija *pesme=pesmi* ima za cilj da, objavljujući ono što je najvrednije u srpskoj i slovenačkoj mlađoj pjesničkoj produkciji, pokuša da doprinese rješavanju tog problema.

Bojan Vasić (1985) živi u Pančevu. Za zbirku poezije *Srča* dobio je nagrade "Mladi Dis" i "Matićev šal", a nakon nje je objavio i zbirke *Tomato*, *Ictus*, *13 in Detroit*.

Izohipse je izbor iz tri zbirke Muanisa Sinanovića – *Štafeta oko gradske smreke*, *Pesme* i *Dvovid*. Muanis Sinanović (1989) živi u Ljubljani i Celju, za *Štafetu oko gradske smreke* dobio je nagradu Slovenačkog književnog sajma za prvenec.

Srča/Črepinje i *Izohipse/Izohipse* su jedina dvojezična izdanja na srpski i slovenački jezik u Sloveniji. ¶

TOMO RAVBAR

Nacionalni program besplatne rekreacije u Coca-Cola aktivnim zonama

Besplatni treninzi u 37 opština

Ambasadori Coca-Cola Pokreta za radost održaće u teretanama na otvorenom besplatne stručno vođene treninge prilagođene uzrastu, polu i formi vežbača a sve uz mnogo pozitivne energije

Coca-Cola sistem u Srbiji je drugu godinu zaredom pokrenuo Nacionalni program besplatne rekreacije u Coca-Cola aktivnim zonama. U okviru programa koji će trajati do novembra u 37 opština Srbije, biće organizovani stručno vođeni treninzi, brojni događaji, druženja, takmičenja osmišljeni tako da u njima mogu apsolutno besplatno učestvovati svi građani.

"Angažmanom naših Coca-Cola ambasadora Pokreta za radost, i ove godine utičemo na to da profesionalni treneri, profesori fizičke kulture i sportski radnici iz 37 opština u kojima program traje steknu iskustvo rada u našem sistemu i ostvare dodatnu zaradu. Pored besplatnog i pravilnog vežbanja, zajedno sa našim trenerima uložili smo svoju stručnost i energiju i u rešavanje konkretnih problema koje smo prepoznali u lokalnim zajednicama i tako dali posebnu dimenziju projektu koji ima za cilj stvaranje kvalitetnijeg i zdravijeg života za sve članove lokalnih zajednica u kojima su izgrađene Coca-Cola aktivne zone", izjavio je Dragan Lupšić, predstavnik Coca-Cola sistema i istakao da su zahvaljujući uspehu prošlogodišnjeg Nacionalnog programa besplatne rekreacije Coca-Cola aktivne zone postale mesto nastanka brojnih inicijativa, dobre energije, novih dešavanja, pravilne rekreacije i druženja.

Ove godine u program je uključeno 34-oro profesionalnih trenera koje su odabrali predstavnici Instituta za medicinu rada Srbije i predstavnici Coca-Cola sistema u Srbiji.

Gradovi u kojima i ove godine program širi dobru energiju, timski duh i pravilno vežbanje su: Babušnica, Pirot, Bačka Palanka, Bela Palanka, Beograd, Pančevo, Bogatić, Boljevac, Bor, Bosilegrad, Batočina, Kikinda, Leskovac, Loznica, Lapovo, Majdanpek, Negotin, Niška Banja, Novi Kneževac, Novi Pazar, Odžaci, Opovo, Petrovac na Mlavi, Lajkovac, Dimitrovgrad, Priboj, Raška, Sjenica, Kovin, Sombor, Svilajnac, Tutin, Užice, Valjevo, Osečina, Zaječar, Zrenjanin.

Više informacija o projektu, trenerima, lokacijama teretana na otvorenom i terminima treninga svi zainteresovani mogu naći na stranici *www.coca-colaaktivnezone.rs*, a kako se vežba u Coca-Cola aktivnim zonama i zbog čega da se ovom programu priključite i vi, pogledajte u videu: *https://www.youtube.com/watch?v=U_kMPa89lLg*

Kako je Holivud proždrao

LEGENDARNA NETRPELJIVOST: Suzan Sarandon i Džesika Lang u *Feud*-u

***Zavada: Bet i Džoan*, serija o događajima sa, oko i nakon snimanja prvog i poslednjeg zajedničkog ostvarenja Dejvisove i Krafordove *Šta se dogodilo sa Bejbi Džejn?* reditelja Roberta Oldriča**

Hteli mi to da prihvatimo ili ne, druga zlatna era televizijskih serija traje i ne pokazuje bilo kakve znake posustajanja, zamora ili ponavljanja. U teško uporedivom i zbilja neponovljivom kreativnom vrtlogu koji će uskoro navršiti pune dve decenije, globalni serijski program iz sezone u sezonu dalje razuđuje i nadgrađuje sopstveno idejno, tematsko, stilsko, žanrovsko i kvalitativno bogatstvo, neprestano nudeći nove razloge za nepatvorena gledalačke izazove, iskušenja i uzbuđenja. I taman kada se neki od međaša iz te sada već nesagledive ponude učini kao poslednja i konačna karika u dugačkom lancu, odnosno kada poneti njegovom ubedljivošću poverujemo kako se od te tačke nema kud dalje otići, odmah iza ugla nas spremno dočeka neki novi, još hrabriji, neodoljiv serijski proizvod, uz koji kao omađijani provodimo slobodne dane i noći.

U godini koja je tek ušla u svoje drugo poluvreme, sve izrečeno je već nesumnjivo dobilo praktičnu potvrdu, bez obzira na to da li su vaši subjektivni favoriti maratonske pseudoistorijske fantazije, sve uvrnutiji *euro-noir* krimići čije se težište lagano seli iz Britanije i Skandinavije u zemlje Beneluksa, na Apenine i Pirineje, sitkomi razapeti između klasičnih konvencija i modernističkih diverzija, kostimirane drame zasnovane na stvarnim događajima i ličnostima iz bliže i dalje prošlosti, apokaliptične vizije strave i užasa zombijevske i postzombijevske orijentacije, mjuzikli koji to jesu i nisu, manje ili više romantične komedije koje se sve više približavaju svakidašnjem životu, neprekidne trake razmahanih policijsko-forenzičkih i sudskih procedura prema kojima su drevni *whodoneit* modeli obična dečija igra, humaniji superherojski koncepti koje *Marvel* imperija forsira na malim ekranima, ili – na kraju krajeva – naivno maštovite *space opere* kojih se svi odriču i svi ih krišom gutaju. Ipak, čini se da je iz svog tog ovogodišnjeg repertoarskog bogatstva bar zasad moguće izdvojiti jedan naslov koji je nadvisio sve druge, a to je *Feud: Bette and Joan* američkog kablovskog kanala *FX*.

Integralni deo skorašnjeg, pomalo stidljivog, introspektivno-esejističkog trenda kojim Holivud preispituje vlastitu baštinu putem brojnih celovečernjih dokumentaraca, igranih filmova (*My Week with Marilyn*, *Girl*, *Hitchcock*), povremenih rimejkova, pa i još serija slične tematike (već najavljeni Amazonov *The Last Tycoon*), *Feud: Bette and Joan* je unapred – bar na papiru – delovala kao siguran pogodak. Zamišljena kao priča o legendarnoj netrpeljivosti, rivalstvu i međusobnoj mržnji između dve istinske dive starog Holivuda – Bet Dejvis i Džoan Kraford, ova dramska serija je od starta pragmatično u prvi plan isturila svoj glavni adut: glumačko-producentski par iz najsmelijih snova koji sačinjavaju dve jednako harizmatične i slavom ovenčane savremene zvezde Džesika Lang i Suzan Sarandon, čije silno motivisane, antologijske kreacije zdušno iz pozadine podržava znalački sačinjen tim epizodista

sopstvenu decu

u kom su Alfred Molina, Džudi Dejvis, Džeki Hofman, Stenli Tući, Ketrin Zita-Džons i Keti Bejts.

Arhaična i nama ne baš familijarna engleska reč *Feud* označava dugotrajno neprijateljstvo, svađu ili razmiricu, ali se čini da bi njen najadekvatniji prevod ipak bio *Zavada*, pa ćemo tako u nastavku teksta i zvati ovu višestruko zanimljivu seriju. Kreativno čedo Rajana Marfija, čoveka koji je kao producent, reditelj i scenarista u poslednjih desetak godina ozbiljno zadužio aktuelnu renesansu TV serija (*Nip/Tuck*, *Glee*, *American Crime Story*, *American Horror Story*), *Zavada* nas vodi na sam početak 60-ih godina prošlog veka i većim svojim delom pripoveda o događajima sa, oko i nakon snimanja prvog i poslednjeg zajedničkog ostvarenja Dejvisove i Krafordove – *Šta se dogodilo sa Bejbi Džejn?* (*What Ever Happened to Baby Jane?*, 1962) legendarnog reditelja Roberta Oldriča. U tom momentu njihove karijere su uprkos prethodnoj, višedecenijskoj slavi i nagradama (Dejvisova je osvojila dva, a Krafordova jednog *Oskara*) u strmoglavom opadanju, pre svega zato što su kao sredovečne žene (Dejvisova ima 54, a Krafordova 56 godina) postale potpuno neinteresantne svemoćnim holivudskim producentima, njihovim studijima, medijima i – posledično – publici.

Kako to obično biva, nevolja nikada ne dolazi sama, i one su i na privatnom planu identično uronjene u veoma ozbiljne probleme – profesionalno potpuno dezorijentisane, usamljene i uronjene u poroke, sa gomilom propalih brakova za sobom, mnoštvom dece koja još uvek nisu samostalna, kućama koje treba održavati, računima koji ih napadaju sa svih strana, i sa životnim stilovima formiranim u nekim mnogo srećnijim i bogatijim vremenima. Simultano, i industrija kojoj pripadaju je u jednako delikatnoj fazi, pošto je stari studijski sistem na izdisaju i nemušt u prepoznavanju potreba i interesovanja armije konzumenata rastuće pop kulture, finansijski i kreativni moguli koji su podigli izvorni Holivud su u odlasku, dok su televizija i marketing u nezaustavljivom usponu. Konačno, u trenutku kada se Krafordova pojavi na njegovim vratima sa proznim predloškom za budući film u rukama, i sam Oldrič je nakon autorski vrlo uzbudljivih 50-ih, tokom kojih je stekao kultni status u Evropi i pokorio festivale u Berlinu, Kanu i Veneciji, u nekoj vrsti kreativnog ćorsokaka i bez prave ideje kako da pomiri sopstvena htenja sa diktatima finansijera i prohtevima gledalaca.

Ono što sledi potom je, naravno, čisti gubitnički mit: dve već prežaljene i zaboravljene glumačke vedete, reditelj koji gubi tlo pod nogama i arogantni, bivši producentski velikan pred izvesnom penzijom (Džek Vorner) uspevaju da – uz mnoštvo muka, sukoba, međusobnih podmetanja, klevetanja i varanja, ali i uz minimalan budžet i opšte odsustvo vere javnosti u ono na čemu rade – stvore jedinstvenu i zaista nezaboravnu mešavinu drame i horora, a taj ekscentrični i sadistički, *grand guignol* spektakl postaje jedan od komercijalnih i umetničkih hitova sezone (pet nominacija za Oskara!) koji prividno vraća Dejvisovu, Krafordovu i Oldriča na pravi put. Sudbina, međutim, jednostavno nije dala mira dvema divama i taj nenadani trijumf kao da je samo raspirio njihovo rivalstvo i mržnju bez presedana, pa im *Šta se dogodilo s Bejbi Džejn?* na kraju ipak nije spasao dalje karijere, a ni ostatak njihovih tužnih životnih priča.

Čvrsto se držeći zacrtanog koncepta (u najavi su nove sezone o nekim drugim čuvenim istorijskim neprijateljstvima) serija *Zavada* ne samo da na perfektan, duhovit, zahuktalo napet i minuciozan način rekonstruiše događaje, epohu i milje o kojima pripoveda (uključujući i senzacionalnu, animiranu, solbasovsku špicu koja simultano forširuje stvarnosne i filmske događaje koji slede), nego i elegantno i pronicljivo otvara čitav niz kulturoloških, sociooloških, pa i civilizacijskih pitanja koja gore u pozadini ove burne i zavodljive lekcije iz holivudske istorije. Jer, čak i ako vam ovakva filmološka arheologija ne znači ama baš ništa, ili ako vam se čini da nemate vremena i strpljenja za svedočanstva o tome kako je jedna kinematografska zvezda padalica toliko mrzela onu drugu da je osmislila i izvela čitav socijalni igrokaz ne bi li je »

Šta je bilo posle?

Nakon događaja opisanih u seriji *Zavada*, niko od troje glavnih junaka nije do kraja uspeo da iskoristi neverovatni uspeh filma *Šta se dogodilo s Bejbi Džejn?* i da tako nadvlada sopstvenu sudbinu.

Bet Dejvis (1908–1989) je, doduše, 1964. godine snimila još jedan žanrovski sličan i veoma uspešan film sa Robertom Oldričem (*Tiho, tiho, Šarlota / Hush... Hush, Sweet Charlotte*), ali je sve do smrti uglavnom kreativno tavorila radeći na danas zaboravljenim TV serijama i TV filmovima. Ipak, uspelo joj je da se na dostojanstven način oprosti od sveta igrajući glavnu ulogu u zapaženoj veteranskoj melodrami *Kitovi u avgustu / Whales in August* reditelja Lindzija Andersona 1987. godine.

Džoan Kraford (1906–1977) je nakon skandaloznog izbacivanja iz podele za Oldričev *Tiho, tiho, Šarlota* bukvalno ostala bez karijere. I njoj su potonje utočište bile retke TV serije i jeftini filmovi strave i užasa, a samo dno je dotakla glavnom ulogom u jeftinom engleskom naučnofantastičnom hororu *Trog* (1970) reditelja Fredija Frensisa.

Robert Oldrič (1918–1983) je sa promenljivom srećom nastavio da radi sve do svoje prerane smrti, a kritika i publika mu nikada više nisu bile onoliko naklonjene kao tokom 50-ih godina prethodnog veka. Ipak, i u toj poznoj fazi on je potpisao nekoliko antologijskih ostvarenja kao što su *Dvanaest žigosanih / The Dirty Dozen* (1967), *Grisomova banda / The Grissom Gang* (1971), *Jedan voz za dve bitange / Emperor of the North* (1973) i *Zatvorski krug / The Longest Yard* (1974).

LEGENDE: Dejvis, Kraford i Oldrič na snimanju *Šta se dogodilo s Bejbi Džejn*

REDITELJ I PRODUCENT: Alfred Molina i Stenli Tuci kao Oldrič i Vorner

sprečila da se dokopa nove nagrade Američke akademije, *Zavada* nesumnjivo ima kapacitet da vas podstakne na razmišljanje o nekim drugim i naizgled nepovezanim fenomenima koji i dalje muče svet na kome jesmo.

Pre svega, na razmeđu 50-ih i 60-ih godina XX veka, taj pakao hladnoratovskih vrhunaca u kojem je zabava poistovećivana sa vrhunskim zaboravom, na kulturnom planu svakako predstavlja veliku i značenjima bremenitu raskrsnicu na kojoj je stari poredak smaknut novim. Voljom *baby boom* generacije i rokenrola neki novi ukusi, navike i monarsi su postepeno zagospodarili javnom scenom, zadržavajući glamur i oreole nedodirljivosti, ali Holivud, njegovo staro studijsko ustrojstvo, gospodari i protagonisti (uključujući i Dejvisovu, Krafordovu, Oldriča ili Vornera) nisu bili dovoljno dalekovidi da na vreme prepoznaju dotičnu promenu i da joj se eventualno prilagode, a ni dovoljno pametni i imaginativni da joj krenu u susret i potčine je sopstvenim sposobnostima. *Zavada* je zato i priča o neumitnom padu jednog sveta iluzija, o krahu dinosaurusa koji su izbezumljeni u finišu proždrali jedni druge, oslobodivši dragoceni prostor za dramatične promene koje će u istu tu industriju doneti naraštaj potpuno novih i skroz drugačijih reditelja, scenarista, glumaca, producenata i ostalih filmskih profesionalaca.

Uz to, serija *Zavada* pred auditorijum dovodi i sliku sveta koji u mnogo čemu liči na ovaj današnji, u čijim temeljima stoje beskompromisna patrijahalnost, mizoginija i posledična netolerantnost prema ženskom polu. Sarandonova i Langova koje su sada znatno starije od Dejvisove i Krafordove u vreme snimanja *Šta se dogodilo s Bejbi Džejn?* možda su dočekale da žive u okruženju koje umesto lapota ipak nudi ostarelim glumicama i ovakve kolosalne kreativne mogućnosti, ali su bez ikakve dileme uplovile u *Zavadu* ne samo sa svešću o tome kako je taj apsurdni sukob do istrebljenja bio direktna posledica muškog principa koji je vladao ondašnjim Holivudom, nego i sa opravdanim osećajem da ga u nekim drugim, boljim i pravičnijim vremenima verovatno ne bi ni bilo. Iako će im *Zavada* više nego zasluženo doneti nove ugledne nagrade (Sarandonova ima jednog Oskara, a Langova dva, ali i tri Emija i jednog Tonija), sigurno je da će im mnogo veću satisfakciju doneti okolnost da su na ovako upečatljiv način uspele da spevaju odu dvema ženama koje su podigle klasični Holivud. ¶

ALEKSANDAR D. KOSTIĆ

DRAGAN ILIĆ

Happy iljadarka

Što se iljadarke i vojske tiče, za ovo leto predlažem lako štivo Borisa Dežulovića koje spaja dve naše današnje teme, pornografiju i rat i nosi simboličan naziv – "Jebo sad hiljadu dinara!

Kada sam pre desetak godina vršio odgovornu funkciju potpredsednika skupštine stanara u jednom novobeogradskom ulazu, imali smo veoma zanimljiv sastanak sa jednom tačkom dnevnog reda – uvođenje kablovske televizije.

Okupio se kvorum, mahom penzionera, a zatim je onaj nadobudni dečko iz direkcije jednog od kablovskih sistema održao kratko i stručno predavanje koje moje starije komšije nisu baš razumele. Zapelo je kod ADSL usluge, pa smo mi mlađi objašnjavali kako će bake i deke moći da se čuju sa decom preko Skajpa.

Zatim je usledila analiza spiska tv-kanala koje je dotični operater ponudio.

Prvo pitanje koje je postavilo par dekica bilo je- "oće li biti iljadarka?"

Skapirao sam da pitaju za TV 1000, koji se emituje posle ponoći i pušta soft porniće. Tu smo se lako dogovorili, ali je zapelo oko javnih servisa iz bivših YU republika – pa jedni oće Ustaše, drugi neće, jedni oće Čokalije, drugi neće, i tako smo secirali Jugu, posthumno i televizijski do u sitna crevca.

U ponedeljak je gost Happy televizije bio Predsednik Vučić. On je već razvio toplo prijateljstvo sa gospodinom Marićem i prijatno se oseća u Peconijevom karipskom raju na samom obodu Zemuna. Tako reći – Parovi u Maldivima!

Ono što je možda promaklo Predsedniku, jeste činjenica da dotična televizija, u svojoj letnjoj programskoj šemi, tokom noći emituje soft porno filmove. U elektronskoj verziji programa koju imaju korisnici kablovskih distributera, ovaj termin i dalje je rezervisan za "Parove". Ono jeste, ni politički razgovor, ni pornić nisu zanimljivi ako nisu barem u paru, pa je informacija delimično istinita.

Pitanje glasi, kako je prošla godina dana rijaliti programa sa svim elementima pornića, a da nadležna tela nisu reagovala, makar simboličnom opomenom.

Ovo selektivno slepilo se nastavilo ovog leta, jer niko nije primetio porniće na kanalu koji je dobio nacionalnu frekvenciju.

Da bizarnost bude veća, gospodin Peconi je na sličan način svedočio kada ga je obezbeđenje njegovog poznanika upucalo tokom prijateljske prepirke u hotelu Prag. Navodno se ni on ne seća ko ga je upucao sa metar razdaljine!

Valjda tako i REM ne vidi seks preko celog ekrana, mada se mora priznati da nema eksplicitnih kadrova sa prikazom penetracije i muškog polnog organa.

Ono što se ne vidi na televiziji – i ne postoji! REM boduje samo hardkor.

Da ponovo citiram verne gledaoce "Hiljadarke" koji su mi objasnili da se kada se sretnu pred Poštom (a dugo se nisu videli), u redu za penziju pozdravljaju rečima – " de si komšija, nisam te video ko ni ku..c na hiljadarci!"

Tako se pornografija na nacionalnom tv-kanalu lepo transformiše u nežno drugarstvo političkih istomišljenika.

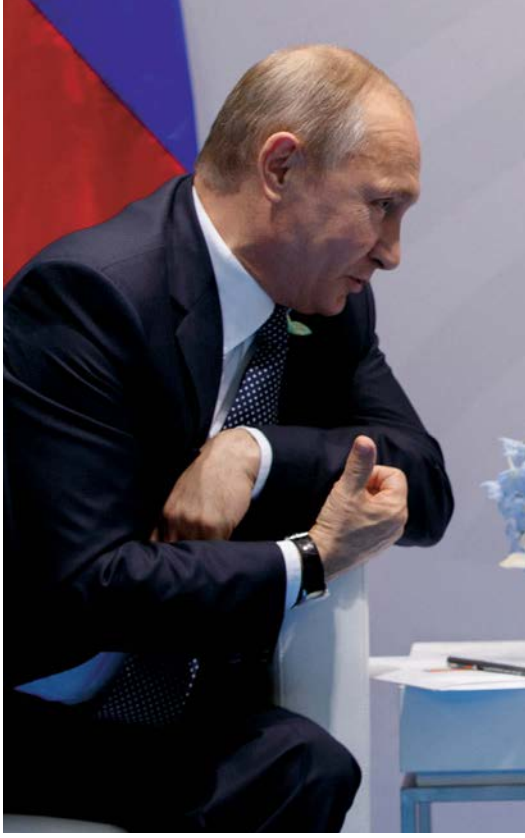
Da bi priča o pornografiji bila potpuna, tu moraju da se ubace anegdote iz vojničkog života. Ovih dana, glavna dilema svih medija jeste pitanje – da li je Ministar vojni, gospodin/drug Vulin služio vojsku?

On se tužno obratio počasnom vodu pri jednoj smotri i ničim izazvan im ispričao kako je uprkos strašnoj želji od koje je plamteo patriotizmom, bio odbijen zbog dioptrije. Onda je valjda kao Ministar pronašao način da ispuni zavet iz one vojničke sa ispraćaja – nek cveta cveće, nek blista zora, dug prema zemlji vratit se mora!

Ipak, da budem ponovo zloban i pomenem tv-arhivu (sećate se kao u Trezoru Bojane Andrić), pa se otkrilo da je u jednoj emisiji drug Vulin ispričao potpuno drugačiju priču – kako se početkom bombardovanja prijavio kao dobrovoljac, pa je bio na Bubanj Potoku, ali je dobrovoljaca bilo previše, pa su ga zbog VES-a pešadija – vratili kući. Ako imate VES, to vam piše u knjižici, znači da ste služili vojsku! Kraj priče je opet sličan, Vulin je pronašao način da služi zemlji, tada ne kao ministar, nego kao Branilac mostova!

Iz ove dve male tv-sličice možemo zaključiti da je sirotinja jednako golotinja i da će patriotizam uvek pronaći način da se pokaže. Pri tome je manje važno da li je to sve baš potpuna istina i da li je sve baš po zakonu – baš kao emitovanje pornića na televiziji. A što se iljadarke i vojske tiče, za ovo leto predlažem lako štivo Borisa Dežulovića koje spaja dve naše današnje teme, pornografiju i rat i nosi simboličan naziv – "Jebo sad hiljadu dinara!" ¶

Ujedinjeni u nejedinstvu

Da nije bilo masovnih antiglobalističkih protesta i da se nisu sreli Donald Tramp i Vladimir Putin, skup lidera dvadeset najmoćnijih svetskih ekonomija u Hamburgu ne bi imao po čemu da se pamti. Osim po Betovenovoj devetoj simfoniji u sjajnom izvođenju Hamburške filharmonije

Početak koncerta u nedavno sagrađenoj Elbfilharmoniji u hamburškoj luci kasnio je jedan sat. Čekalo se da Donald Tramp i Vladimir Putin završe razgovor koji je trajao duplo duže nego što je to bilo predviđeno. Kada su Tramp i njegova supruga Melanija konačno stigli, Hamburška filharmonija pod dirigentskom palicom Kenta Nagana počela je izvođenje Betovenove Devete simfonije. Putin je kasnio još desetak minuta i skromno seo na rubu koncertne sale da ne bi dizao uvažene kolege, šefove država i vlada dvadeset najmoćnijih svetskih ekonomija za koje je bio rezervisan prvi red. Kada je hor počeo da peva Odu radosti, himnu Evropske unije, publika se aplaudirajući digla na noge. Baš kako je to zamislila domaćica skupa Angela Merkel: moćnici poneseni snažnim taktovima Ludviga van Betovena pred razgovore o budućnosti planete. Poneki Evropljanin iz ubeđenja mora da je u sebi pevušio tekst Fridriha fon Šilera. Publika je nakon koncerta bila oduševljena, ujedinjena u gromoglasnom aplauzu. I što se jedinstva tiče, to je bilo sve na ovogodišnjem skupu G20.

PUTIN I TRAMP

Pored tema kao što su zaštita klime, borba protiv terorizma, migracija, kriza na Korejskom poluostrvu, globalna trgovina i privredni rast, u centru pažnje samita bio je prvi susret američkog i ruskog predsednika. O čemu su Tramp i Putin tačno razgovarali ne zna se, ali rat u Siriji, ukrajinska kriza i navodno mešanje Moskve u američke predsedničke izbore svakako opterećuju odnose SAD i Rusije.

Nakon susreta nije bilo konferencije za medije, već samo šturih saopštenja i, naravno, Trampovih tvitova. Ruski ministar inostranih poslova Sergej Lavrov okarakterisao je sastanak između Putina i Trampa kao "konstruktivan", naglašavajući da je razgovor potvrdio zajedničku želju za nalaženjem "obostrano korisnih sporazuma". Na svom Tviter nalogu predsednik SAD napisao je da je "došlo vreme da se krene napred u konstruktivnoj saradnji sa Rusijom".

Utoliko detaljnije se analizirala njihova neverbalna komunikacija. U ovom sučeljavanju "alfa-mužjaka" stručnjaci su ustanovili da je politički daleko iskusniji Vladimir Putin odneo prevagu – delovao je smirenije, dok je Tramp odavao znake nesigurnosti i nervoze.

U DRUGOM PLANU

Iako uvek u centru pažnje, Tramp ni ovom prilikom nije uspeo da pridobije naklonost medija. U analizi francuske agencije AFP, koju je prenela "Politika", navodi se da su veoma "mučno" delovali Trampovi pokušaji da "resetuje" odnose sa svojim globalnim "rivalima". To se videlo u njegovom razgovoru sa Putinom, ali i sa predsednikom NR Kine Si Đinpingom. AFP ističe da na sastanku sa kineskim šefom države Tramp "izgleda nije preveo višenedeljni javni pritisak i gnevne tvitove o Kini u smislen diplomatski napredak". Si Đinping je pak na sastanku sa američkim kolegom rekao da čvrsti odnosi SAD i Kine doprinose globalnoj stabilnosti, a da je to posebno važno u "današnjem, komplikovanom svetu".

Bilateralni susreti ostalih lidera na marginama samita bili su u senci susreta najmoćnijih. Britanski "Ekonomist" zapitao se da li su, recimo, indijski premijer Narendra Modi i Si Đinping uspeli da "pronađu zajednički jezik" kada su u pitanju njihove pogranične razmirice, koje sprečavaju da se i Indija pridruži globalnoj kineskoj inicijativi "Jedan pojas – jedan put". "Da li će Turska i Saudijska Arabija napraviti ikakav pomak u Siriji? Hoće li Tereza Mej postići novo razumevanje sa svojim evropskim kolegama o Bregzitu?", samo su neka od gorućih pitanja koja je postavio britanski nedeljnik.

TEŠKI PREGOVORI

Najveći kamen spoticanja na samitu bila je borba protiv klimatskih promena. Uz sve pokušaje nemačke kancelarke Angele Merkel da lideri G20 dođu do zajedničkog stava o borbi protiv klimatskih promena, Tramp je te razgovore

U CENTRU PAŽNJE: Vladimir Putin i Donald Tramp
Foto: AP

naprosto ignorisao, pošto je pre mesec dana povukao SAD iz Pariskog sporazuma o klimi. SAD su se po tom pitanju našle izolovane i potpuno same. Zakulisna diplomatija Angele Merkel veliki uspeh postigla je jer je bitne saveznike Sjedinjenih Država – Saudijsku Arabiju i Tursku – privukla na svoju stranu, te je u završnom dokumentu istaknuto da 19 članica G20 nastavljaju svoju "snažnu posvećenost Pariskom sporazumu", kao i da je njegova puna primena "nepovratna".

Upadljiva neslaganja prisutnih lidera bila su vidljiva i kada se diskutovalo o slobodnoj trgovini. Nemačka kancelarka priznala je da su razgovori o trgovini na samitu Grupe 20 išli "veoma teško". Prema njenim rečima, većina učesnika založila se za "slobodnu, ali i fer trgovinu", podvlačeći pritom značaj Svetske trgovinske organizacije (STO). Američka agencija Asošiejted pres navela je da Merkelova nije precizirala ko je bio protiv takvog zajedničkog pristupa, ali je na samitu bila izražena zabrinutost upravo zbog Trampovog stava o "Americi na prvom mestu", posebno kada se to odnosi na trgovinu. "Pregovori su veoma teški, ne želim da govorim o tome", kratko je izjavila nemačka kancelarka.

I pre nego što je ušao u Belu kuću, Tramp je najavljivao da će redefinisati postojeće trgovinske sporazume, a upućeni su u tome videli najavu novog američkog "protekcionizma". Prva "žrtva" takve Trampove politike bio je Transpacifički sporazum o slobodnoj trgovini, koji su SAD sa Trampom na čelu već napustile. Tramp je bio posebno osetljiv na američki uvoz jeftinijeg čelika iz Kine, ali i iz EU, više puta zapretivši da će SAD, ukoliko budu prinuđene, uvesti kaznene carine na uvozni čelik. Na samitu u Hamburgu predsednik Evropske komisije Žan-Klod Junker zapretio je da će Evropska unija "odmah i na adekvatan način" reagovati ukoliko SAD uvedu carine na uvoz evropskog čelika.

Nakon toga pronađeno je solomonsko rešenje: u završnom saopštenju govori se o obavezi "borbe protiv protekcionizma", ali i da države, sa druge strane, mogu da preduzmu legitimne korake u odbrani svojih radnika i industrija, šta god to značilo.

ŠTA JE SA SIROMAŠNIMA

Liderima najrazvijenijih država sveta obratio se i papa Franja, koji je zatražio od svetskih lidera na samitu da im "apsolutni prioritet" budu siromašni i izbeglice, "raseljene, isključene iz društva bez nacionalne, rasne, verske i kulturne odrednice". Papa Franja takođe je zatražio i odbacivanje oružanih sukoba i okončanje "besmislenih masakra", jer bi cilj G20 trebalo da bude "mirno razrešenje ekonomskih razlika".

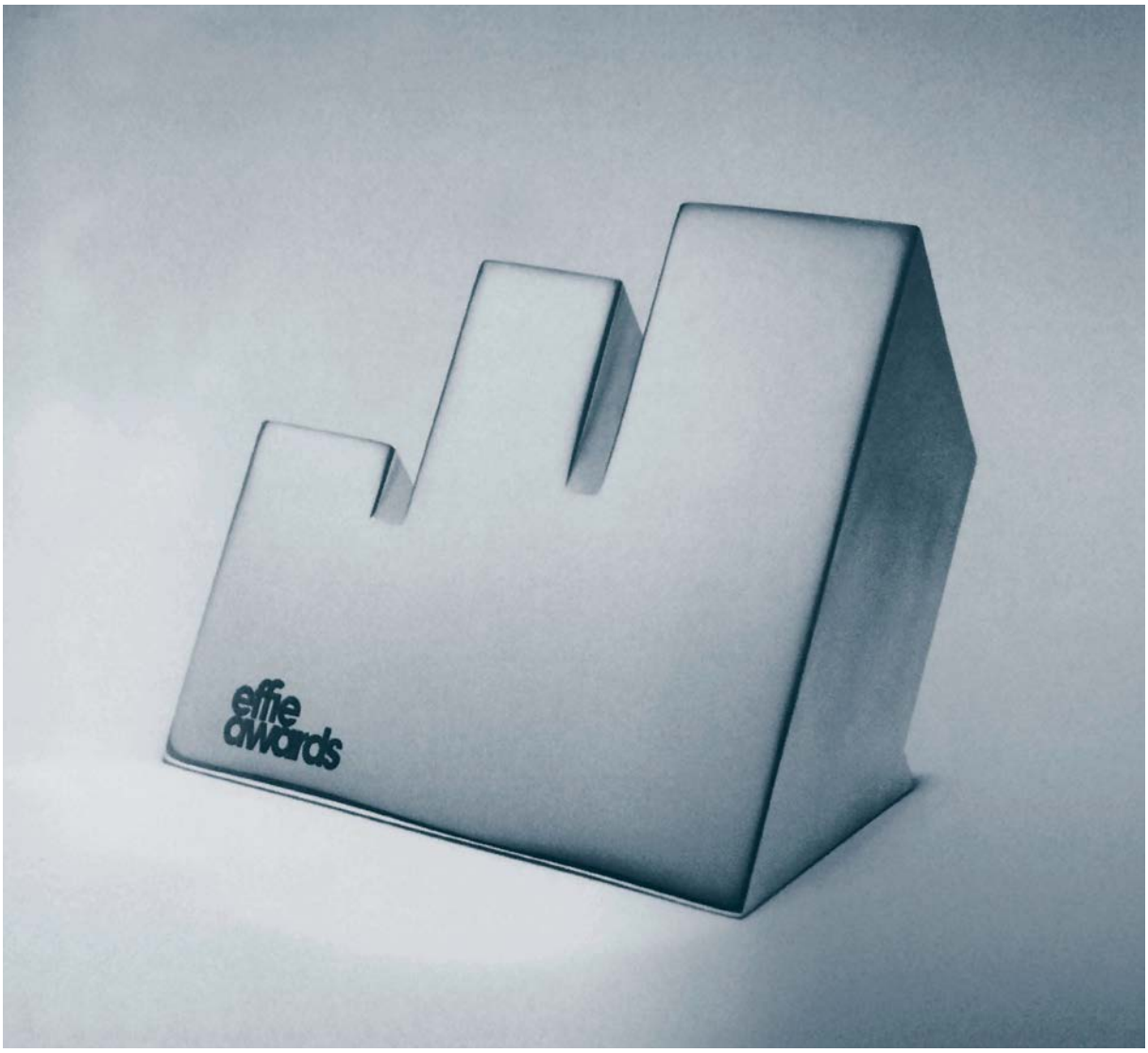
Samit u Hamburgu nije prošao bez pravih, nasilnih sukoba. Za to su se postarali antikapitalistički orijentisani demonstranti koji su u velikom broju bili prisutni u rodnom gradu kancelarke Merkel. Demonstranti su lomili sve pred sobom, paljena su kola i kamioni, a povređeno je više stotina pripadnika policije i učesnika protesta. Ulice Hamburga na momente su ličile na ratnu zonu. Antiglobalisti iz radikalne grupe "Blek blok" pokušali su čak da se probiju do Filharmonije. Nemački ministar unutrašnjih poslova Tomas de Mezijer uporedio je radikalne učesnike protesta sa "neonacistima i islamskim teroristima".

IVANKA ZA STOLOM

Za možda i najveći kuriozitet na samitu G20 postarala se ćerka predsednika Donalda Trampa, Ivanka, koja je na jednom od sastanaka na skupu sela na tatino mesto i faktički zamenila oca dok su trajali razgovori lidera. Na fotografiji sa tog sastanka vidi se da je Ivanka Tramp – koja, inače, obavlja funkciju neplaćene savetnice u Beloj kući, a na samit G20 došla je kao zvanična članica američke delegacije – sela između kineskog predsednika Sija i britanske premijerke Tereze Mej. To je izazvalo žestoke reakcije na društvenim mrežama u Americi. SAD su upoređene sa "banana-republikom", a kritičari su osporavali i Ivankine kvalifikacije i njen legitimitet da predstavlja Ameriku na tako značajnom samitu. Diplomatski pomirljivo, Angela Merkel novinarima je rekla da delegacije same mogu da odlučuju o tome ko će sedeti za stolom u odsustvu predsednika.

Moglo bi se reći da je ovogodišnji samit G20 u Hamburgu ponovo doneo tek spisak lepih želja za budućnost, ali oko jedne važne globalne teme ipak je napravljen potpuni konsenzus učesnika. A to je uklanjanje svih ekstremističkih sadržaja sa interneta. U saopštenju o borbi protiv terorizma, koje je objavila vlada Nemačke, navodi se da su se lideri G20 saglasili da internet provajderi treba da uvedu novu tehnologiju i obuku zaposlenih kako bi se otkrili i uklonili ekstremistički sadržaji sa interneta. Čelnici najrazvijenijih zemalja dogovorili su se i da zajedno rade kada su u pitanju potencijalne terorističke pretnje u vazdušnom saobraćaju. ¶

UROŠ MITROVIĆ

Koliko je efikasna jedna kampanja

Ovo godine su kod nas prvi put dodeljene Effie nagrade na istoimenom festivalu na kojem su se ocenjivale kampanje sa posebnim akcentom na efikasnost – šta je konkretno oglašivač postigao kampanjom

Effie Awards je priznanje koje se dodeljuje na lokalnom, regionalnom i globalnom nivou agencijama i oglašivačima koji stoje iza uspešnih marketinških kampanja koje su ostvarile ili premašile postavljene ciljeve i tako rešile izazove pred kojima su se našli njihovi brendovi i kompanije. Effie je po prvi put organizovala Američka marketing asocijacija sa sedištem u Njujorku 1968. godine, a početkom osamdesetih počinje da se dodeljuje i u Evropi. "Effie nagrade imaju dugu tradiciju, u susednoj Hrvatskoj dodeljuju se već devet godina, pa je velika stvar da se i Srbija nađe na ovoj mapi. Ovo je prestižan festival po mnogo čemu, a njegovo prisustvo i u Srbiji je pokazatelj priznavanja značaja marketinškoj profesiji, kako kompanijskoj tako i agencijskoj", kaže za "Vreme" Katarina Pribićević, direktorka strateškog planiranja McCanna Beograd, agencije koja je u saradnji sa klijentima osvojila četiri bronzane medalje na ovom festivalu (dve za Coca-Colu, jedna za Bambi i jedna za Raiffeisen bank). Organizator festivala je srpski ogranak Međunarodnog

NAGRAĐENE KAMPANJE: Bronzane medalje za Bambi, Coca-Colu i Raiffeisen banku, u saradnji sa agencijom McCann Beograd

udruženja propagandista (IAA).

"Ovo je istovremeno razlog što se nagrade dodeljuju i reklamnoj agenciji, ali i oglašivaču (kompaniji), jer kampanja je uspešna samo kada ove dve strane rade kao partneri. Na sam festival sa svojim radovima mogu se prijaviti i kompanije same, nezavisno. Ali, najčešće je to ipak zajednički projekat koji prikazuje sve korake od početka do njegove izvedbe, i rezultata", smatra Pribićevićeva, koja je bila članica žirija na prvom ovakvom festivalu u Srbiji (o metodologiji ocenjivanja u okviru pod istim nazivom).

Effie Awards festival je jedan od najznačajnijih i najprestižnijih marketinških nagradnih festivala u svetu, a njegov dolazak u Srbiju veoma je važan kako za struku tako i za celokupno tržište marketinga i komunikacija, kaže Katarina Gaborović, direktorka marketinga i odnosa sa javnošću u Raiffeisenu. "Činjenica da Effie selekcija predviđa sveobuhvatan proces analize i ocenjivanja kvaliteta i učinka u protekloj godini, a posebno to što taj proces vrše eminentni stručnjaci iz branše, dodatno potkrepljuje njegovu težinu i značaj. Takođe, on doprinosi boljoj komunikaciji i saradnji oglašivača s jedne, i kreativnih i medijskih agencija s druge strane, što svakako vodi kvalitetnijim kampanjama i unapređenju brendova." Sličnog je mišljenja i Aleksandra Savić, senior brend menadžerka u kompaniji Bambi, koja smatra da je činjenica da se Effie Awards festival po prvi put održao u Srbiji značajna za sve predstavnike marketinške i kreativne industrije. "Svakako će to što se Effie nagrada sada dodeljuje i u našoj zemlji uticati na sve predstavnike – kako kompanija, tako i agencija, da idu korak napred i nude nešto potpuno novo kad je reč o integrisanim komunikacijama."

BRONZANE NAGRADE ZA DŽIVDŽANE I MINI-MINI PLAZMU

Jedna od bronzanih nagrada otišla je agenciji McCann Beograd i Raiffeisen banci za kampanju za keš kredite u kategoriji Finansije i platne kartice. "Ova kampanja realizovana je tokom leta prošle godine, kao logičan sled kampanje koja je promovisala 'Može' platformu i godinu dana ranije ostvarila zapažene rezultate. Ovo priznanje je utoliko značajnije jer se naša kampanja izdvojila u oštroj konkurenciji dobrih bankarskih reklama za slične ili iste proizvode, i to po oceni kolega – vodećih marketinških stručnjaka u našoj zemlji", kaže za "Vreme" Katarina Gaborović. "Takođe, nagrada bronzani Effie potvrdila je kvalitet 'Može' platforme, koja na prijemčiv način komunicira osnovnu poruku, a koja je iz godine u godinu dodatno razvijena uvođenjem animiranih likova – simpatičnih vrabaca dživdžana kao glavnih protagonista u neretko 'krute' i predvidljive bankarske teme."

"Čik prestani da se zabavljaš" je naziv kampanje za Plazmu Mini-Mini. Da podsetimo, na proleće 2016. kompanija Bambi je na tržište izašla sa joj jednim proizvodom – Plazmom Mini-Mini. "Kampanja 'Čik prestani da se zabavljaš' osvojila je bronzanu nagradu na prvom Effie Awards festivalu, u kategoriji prehrambena industrija, grickalice i dezerti. Kampanja za Plazma Mini-Mini kompanije Bambi kreirana je u saradnji sa agencijom McCann Beograd", reči su Aleksandre Savić.

ŠTA SE MERI EFFIE NAGRADOM

Katarina Gaborović smatra da za razliku od drugih takmičenja u reklamnoj industriji koja nagrađuju isključivo originalnost ideje, veštinu i kvalitet izvođenja, Effie uzima u obzir ceo proces – strateško planiranje, istraživanje tržišta, kreativnu razradu ideje i upotrebu »

Effie u svetu

Effie je po prvi put organizovala Američka marketing asocijacija sa sedištem u Njujorku (AMA) 1968. godine, a početkom osamdesetih u Evropu je uvodi Nemačko udruženje marketinških agencija (GWA). Kasnije je ovo takmičenje počelo da se organizuje u Belgiji, Holandiji, Francuskoj, Austriji... Pored evropskih zemalja Effie se dodeljuje i u Čileu, Meksiku, Japanu, Singapuru. Danas se Effie dodeljuje na pet kontinenata u preko 40 zemalja. Za skoro pola veka postojanja, Effie je globalni simbol uspešnosti. Global Effie dodeljuje se kampanjama koje su bile uspešne u najmanje šest zemalja sveta, a za Euro Effie mogu da se kandiduju kampanje koje su se realizovale u bar dve zemlje Starog kontinenta. Za više detalja posetite www.effie.org i www.effie.rs.

Marketing se isplati

"VREME": Koliko je Effie nagrada značajna za klijente, kao potvrda da je ulaganje u marketing dobra investicija?

KATARINA GABOROVIĆ, RAIFFEISEN BANKA: Vrlo je važno biti među laureatima jedne tako značajne nagrade. Tokom proteklih godina, naša banka je dobila više nagrada za uspešne marketinške kampanje, kako od strane relevantnih domaćih marketinških organizacija tako i međunarodnih, posebno onih koje su usmerene na bankarske brendove. Na ovu nagradu posebno smo ponosni, pre svega imajući u vidu kompleksnost i transparentnost izbornog procesa o kome smo već govorili, ali i činjenicu da Effie možda i najsveobuhvatnije "secira" kampanju. Effie nagrada nesumnjivo potvrđuje isplativost ulaganja u marketing, ali ona to čini na bazi merljivih rezultata i parametara. Jednostavno rečeno: da nije bilo dobrih rezultata, ne bi bilo ni ove nagrade!

ALEKSANDRA SAVIĆ, BAMBI: Konkretno, u našem slučaju, Plazma je ponosna što svakom novom nagradom potvrđuje svoj neprikosnoveni kvalitet i lidersku poziciju, a najznačajnija nagrada svetskog ranga stigla je upravo na 50. rođendan omiljenog domaćeg brenda. Velika je čast da u prvoj godini Effie nagradâ, jedna pripadne i Plazma brendu. Ova nagrada je potvrda kako jaki kreativni koncepti i inovativna komunikacija podmlađuju brend i otvaraju vrata mlađoj ciljnoj grupi – tinejdžerima.

Metodologija ocenjivanja

"Kada govorimo o metodologiji ocenjivanja, govorimo o četiri segmenta koja se zasebno ocenjuju, kontekst i njegova analiza. Ovde je potrebno čitaoca i ocenjivača 'uvesti u priču' o našoj proizvodnoj ili uslužnoj kategoriji, o trendovima i kretanjima, konkurenciji... Potrebno je jasno predstaviti okvir u kome se naš brend našao i koliko je izazov date kampanje bio veliki i težak.

Zatim je potrebno oceniti strategiju. Ovde je reč o oceni postavljenih ciljeva i načinu na koji je rešeno da se situaciji pristupi. I ovaj segment umnogome zavisi od toga kako je postavljena analiza konteksta. Treći segment, kreativni rad, koji se odnosi na sve segmente kampanje (od najsitnijih do onih ključnih), ocenjuje se kao i prethodna dva. Za razliku od većine drugih festivala, Effie najveću pažnju poklanja upravo četvrtom segmentu projekta, odnosno ostvarenim rezultatima, čija je vrednost u ukupnoj oceni najveća. Ostvareni rezultati moraju doslovno odgovoriti zadatim ciljevima ili ih premašiti. Odnosi se na rezultate prodaje, odnosno poslovne rezultate, marketinške i percepciju brenda. Dakle, sve što može da se izmeri. Tek tada slika studije slučaja postaje kompletna, i nezavisni delovi postaju deo harmonične celine jednog uspešnog, srednje uspešnog ili neuspešnog projekta", objašnjava Katarina Pribićević.

Ovo je prestižan festival po mnogo čemu, a njegovo prisustvo i u Srbiji je pokazatelj priznavanja značaja marketinškoj profesiji", kaže za "Vreme" Katarina Pribićević

medija, sa posebnim fokusom na rezultatima kampanje i koliko je ona doprinela rastu prodaje ili nekom drugom željenom cilju. "U slučaju naše kampanje, žiri je posebno nagradio činjenicu da smo, zajedno sa agencijom McCann Beograd, uspeli da u konkurenciji 30 banaka, u situaciji kada je platforma ista a proizvod malo promenjen, dopremo do najšire ciljne grupe, ali što je i najvažnije – sve to uz ostvarivanje dobrih rezultata i unapređenje imidža brenda! Konkretno, tokom trajanja kampanje količina ukupnih plasmana banke je porasla čak 50 odsto u odnosu na period pre kampanje, a svi relevantni pokazatelji poznatosti brenda takođe su znatno poboljšani", kaže šefica marketinga Raiffeisena.

Effie nagrada, prema rečima Savićeve, posmatra i inovativnost kampanje, ali i efiskasnost koju je ona postigla. "Kampanja nekada može da bude zaista kreativno urađena do savršenstva, ali takva kampanja gubi svoj smisao ukoliko je ne prati i rezultat – što tržišni, što u smislu jačanja pozicije brenda među potrošačima. Svakako se moraju posmatrati oba aspekta, jer jedno bez drugog ne može." Inače, kompanije Bambi sa svojim brendom Plazma već nekoliko godina sarađuje sa agencijom McCann Beograd. "Mislim da upravo ta dugoročna saradnja pruža mogućnost da agencija sve bolje razume potrebe klijenta i da s vremenom nauči kako brend 'diše'. To je negde i najbitnije. Pored već nagrađene kampanje za Plazma Mini-Mini, imamo i druge kampanje na kojima smo uspešno sarađivali, a jedna od najupečatljivijih ove godine je lansiranje Plazme Slane", objašnjava Aleksandra Savić.

Da je najvažniji partnerski odnos između agencija i klijenta da bi se postigla efikasna i efektna kampanja, slaže se i Katarina Gaborović. "Kada govorimo o partnerskom odnosu, veoma je važno da on bude na najvišem nivou između klijenta i agencije, baš kao i transparentnost i odnos međusobnog poverenja. Samo takav odnos može da izrodi kvalitetnu kampanju koja se takvom percipira i od strane šire javnosti, ali i od strane stručnjaka, kao što je slučaj kod izbora za nagrade. Ova dva faktora važna su i u drugim odnosima – pre svega u odnosu kompanije sa svojim klijentima i onima koji će to tek postati. Jedino otvorenost, jasna i nedvosmislena komunikaciona poruka mogu da dopru do najšire publike, te da izazovu njenu reakciju i odgovor u smislu odabira baš vašeg proizvoda u mnoštvu jednako dobrih." ¶

BILJANA VASIĆ

BAZENI ZA DVORIŠTE

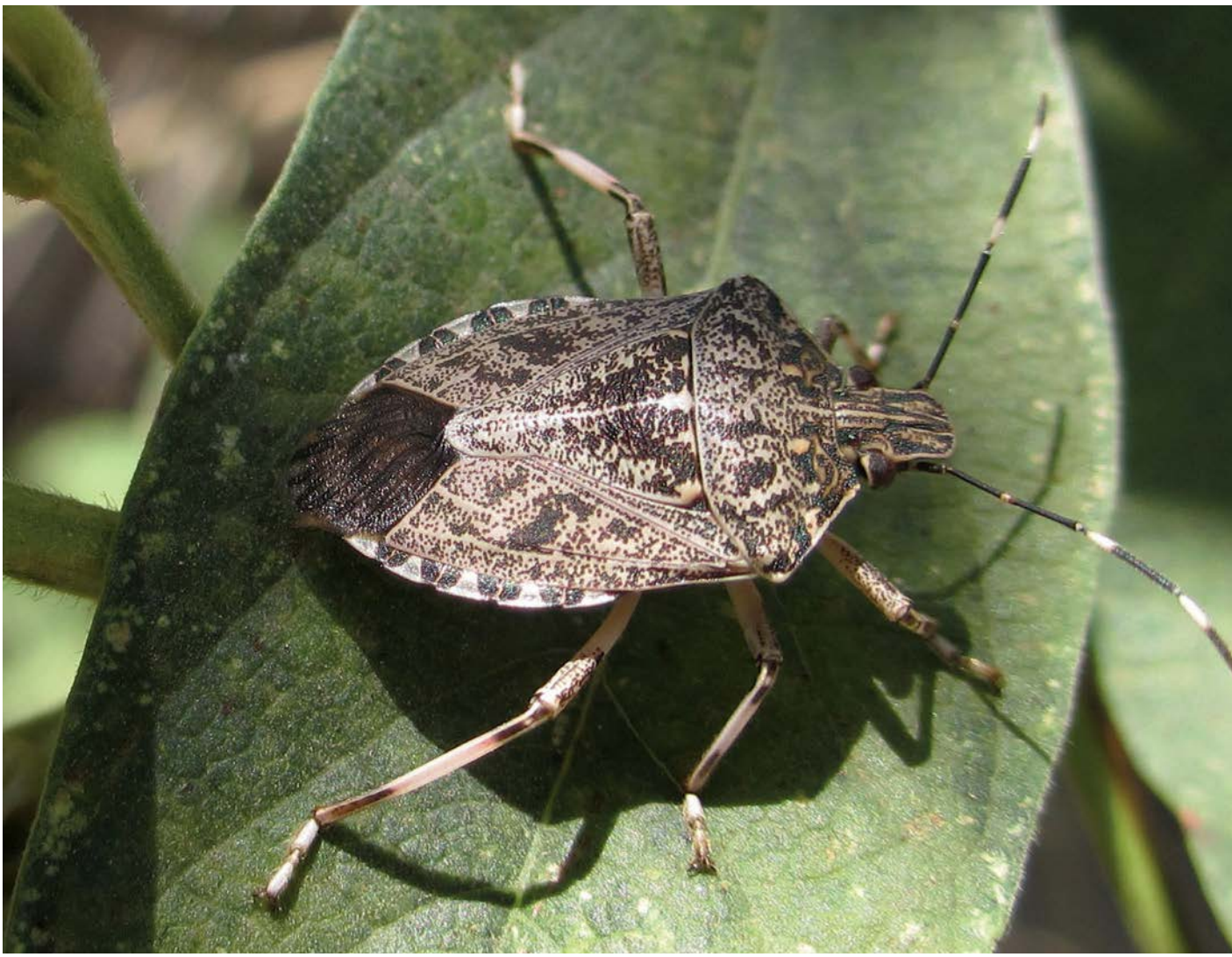
DOČEKAJTE LETO SPREMNI

Detaljnije na www.takolako.com ili pozovite na broj (011) 635 8440

takolako®

Ne bojte se, neće

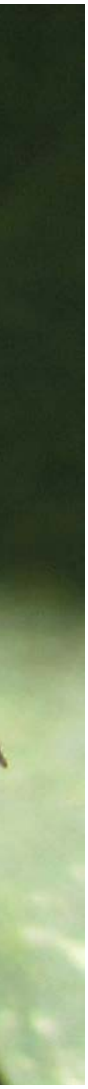
Smrdibube su tipska letnja priča za novine, paradigma moderne javnosti u kojoj se lako napravi panika povodom i najmanje mogućnosti ugrožavanja čovekovog komfora

Slučaj insekta trapezoidnog oblika, dugog oko jedan centimetar, već nekoliko godina, tokom leta, stavlja u iskušenje domaću štampu da piše o invaziji, najezdi i opasnostima od ovih riličara. Neke populacije smrdibuba, naime, očigledno su se uvećale i češće se mogu naći u stanovima, što je očigledno motiv da se govori o njihovoj najezdi, ali i o "neprijatnostima koje izazivaju svojim prisustvom", napadima na kuće i "nenormalnom" mirisu.

Ovaj za ljude bezopasni insekt ispušta neprijatan miris kad se ubije ili povredi, pa se u domaćim medijima, osim paničnih (i netačnih) obaveštenja da smrdibube sišu krv ljudima, mogu čitati i genijalni saveti kako je jedini način da se odbranite od užasa smrdibube – sprej protiv insekata. Ako ste iole kritični prema ovakvim napisima, možete prosto da pokušate da potencijalnog uljeza uhvatite, što nije teško jer je to spor riličar i pustite ga na slobodu.

U društvu gde se zaista teško brane bilo kakve tekovine kulture, najezda smrdibuba je gotovo metafora, ali one stiču pažnju onog trenutka kad uđu u zaista pogrešnu kuhinju. I tu ih sačeka kakav urednik koji prvo pokuša kakvim novinama da ih ubije, pa budući zbog toga nagrađen neprijatnim mirisom, svoju borbu sa insektom novinama i nastavi. Srbija se, po ovoj modi, ne razlikuje od drugih država, uključujući i Ameriku, gde povećanje pojedinih populacija smrdibuba na sličan način budi medijsku pažnju. Pojava smrdibuba je, tipska letnja priča za novine, a zapravo paradigma moderne

e vam ništa

javnosti gde se vrlo lako rasplete panika povodom i najmanje mogućnosti ugrožavanja čovekovog komfora.

IZBEGLICE IZ KINE

To ne umanjuje njihovu brojnost, pa se ipak postavlja pitanje da li se nešto poremetilo u ovoj ekološkoj niši. Kako kažu na Institutu za biološka istraživanja "Siniša Stanković", učestalija pojava smrdibuba može se povezati sa migracijom braon smrdibuba koje u naše krajeve stižu iz Kine i drugih delova istočne Azije. Naša sagovornica sa ovog Instituta objašnjava kako je reč o takozvanoj invazivnoj vrsti koja u našim krajevima nema prirodnih neprijatelja i zbog toga njihova brojnost raste. U stanove češće dolaze prilikom promena vremenskih uslova, što je samo time i uzrokovano. Smrdibube (kao i svaki drugi život) pred opasnošću traže sebi sklonište i tako ponekad dospeju u zapravo najsuroviji ekosistem za sve druge žive vrste – u ljudski dom.

Fenomen invazivnih vrsta je inače poznata i nezgodna pojava, kao što kod nas neke invazivne vrste riba i biljaka zaista dovode do ugrožavanja životne sredine, a neke od njih predstavljaju štetočine. Verovatno je najpoznatiji takav slučaj zečeva u Australiji koji su od početka 19. veka bez prirodnih neprijatelja okupirali čitav kontinent i postali pretnja usevima i brojnim drugim vrstama. Osim što kao i drugi insekti nisu omiljena stvar koju ljudi žele da vide, smrdibube ne nanose veću štetu ljudima svojim učestalijim prisustvom u stanu ili kući, ali velika brojnost njihove populacije bez sumnje utiče na neku drugu vrstu i uopšte ekosistem.

Nazvana neugodno, smrdibuba, ova stenica zapravo živi u raznim delovima sveta. On pripada familiji *Pentatomidae* i može biti zelene ili braon boje. U Evropi je inače tokom poslednja dva veka opisano više od dve stotine pojedinačnih vrsta smrdibube. Biolozi su ih najšire svrstali u red riličara (*Hemiptera*) koji je otac biologije Karl Line opisao još 1758. godine. U ovaj red spadaju insekti, polukrilci sa rilicom. Uže, smrdibube pripadaju podredu stenica (*Heteroptera*) kojih inače ima više od 40.000 vrsta. Stenice se hrane biljnim sokovima, drugim insektima, a neke vrste stenica zaista jesu paraziti koji napadaju čoveka.

Smrdibuba je familija stenica koja je razvila zanimljiv način odbrane od predatora. Zbog neprijatnog mirisa koji ispušta u samoodbrani, njeni neprijatelji izbegavaju da je pojedu. Miris potiče od supstance koju smrdibuba proizvodi u žlezdama i ispušta kao izlučevinu kroz pore, a koja sadrži aldehide, organske materije koje joj daju miris. Kad se ova vrsta stenica ubije, iza nje ostane neprijatan miris, što joj je uostalom darovalo i ime. Po većinskom mišljenju njen miris podseća na začin korijander, ali će vam iskusan biolog reći da više liči na hlorofil, odnosno na miris izmrvljenog lišća.

DAJU ŽIVOT ZA OPSTANAK

Smrdibuba je tokom svoje evolucije očigledno razvila ovu po svoju vrstu zgodnu sposobnost. Zanimljivo je sledeće pitanje: kako jedna vrsta razvija mehanizam kojim se štiti nakon smrti jedinke? Selekcioni pritisak, dakle predator ili voluntaristički ubica, poput, na primer, čoveka, podstiče opstanak onih gena u populaciji koji pogoduju opstanku tako što uslovno rečeno ubija jedinke koje nemaju zgodnu osobinu za preživljavanje. Ali, ako su smrdibube već mrtve kad svojim neprijatnim mirisom odvrate predatora od daljih napada na vrstu, na koga selekcija deluje?

Naša sagovornica sa IBISS-a objašnjava kako je tu reč o delovanju selekcije koja pospešuje razvoj neprijatnog mirisa kao sredstva samoodbrane, a da je to što nakon usmrćenja smrdibube neprijatno mirišu samo uzgredna posledica. Smrdibuba se mirisom brani čim uoči opasnost, bez veće ideje da pogine i tako spase celu svoju vrstu. No, situacija u kojoj smrdibubu ne ubijete jer znate da će vas ona kazniti mirisom nakon toga, već je izbacite kroz terasu ili prozor, pravi je primer *win-win* igre.

Ova stenica trguje mirisom za sopstveni život, ali neke druge, njene dalje rođake primenjuju sasvim drugu strategiju. Tako obična stenica (*Cimex lectularius*) koja je rasprostranjena po celom svetu može bez hrane da izdrži i po pola godine, na skrovitom mestu miruje danju i uvek pri temperaturi nižoj od 15 stepeni, dok se noću uvlači u krevete i siše ljudsku krv. Međutim, uglavnom je nevidljiva i ne prenosi nikakvu bolest. ¶

S. BUBNJEVIĆ

Powered by EUnet HOSTING

Connected by SBB

Kompletna IT rešenja na jednom mestu

INTERNET • TELEFONIJA • CLOUD • HOSTING

Nudimo vam različite internet i hosting usluge, kao i napredne servise za uspešno poslovanje.

- Cloud Linux i Windows serveri
- Zakup profesionalnih namenskih servera
- Brojne cloud aplikacije (SaaS)
- Cloud inzenjering
- Web hosting
- Usluge Tier 3 Data centra
- BIZ Smart paketi
- Optički internet
- Managed servisi
- Poslovna fiksna telefonija

EUnet HOSTING

www.eunethosting.com
011 30 10 500

Bulevar Zorana Đinđića 8a
Beograd

SBB SOLUTIONS
pametna rešenja

www.sbbsolutions.rs
Kontakt centar 19966

Digitalni štrajk i net neutralnost

Ako ste ove srede (12. jula) imali problema sa mejlom, pretragom ili gledanjem nekih video-klipova, za to je kriv vaš internet provajder. Pod uslovom da ste u Americi, naravno, mada posledice oseća celi svet. I ta krivica je neobična, ovo je prvi generalni štrajk na internetu, ako se ne varam. Nekoliko velikih sajtova (Netflix, Amazon, Gugl) namerno je usporilo svoje servere da bi nam demonstrirali kako će izgledati surfovanje internetom ako FCC (američki RATEL) do kraja avgusta usvoji odluku o napuštanju net neutralnosti.

Net neutralnost je trenutno bazični princip interneta, to je garancija da su svi podaci na mreži ravnopravni, čak i kada nas to pomalo nervira. Za razliku od pravog autoputa, na ovom informatičkom nema bržih i sporijih traka i nema preticanja. Dakle, može vam se dogoditi da žurite, a da su sve tri trake (ili svih šest) zauzeli spori kamioni. Protivnici principa neutralnosti kažu da kamioni mogu da se kreću jednom trakom i da to za njih neće predstavljati problem, kako bi oni koji su kupili skuplje automobile mogli da idu brže. I šta je loše u tome, pitaju se.

Pobornici net neutralnosti odgovaraju da je plan, zapravo, da se regularan saobraćaj uspori, maltene poput zabrane kamionima da voze vikendom i praznicima, a sve za račun onih koji su voljni da plate taj skuplji prevoz. To bi provajdere, inače glavne pobornike ukidanja neutralnosti, dovelo u poziciju da mogu da promovišu svoje sadržaje na račun drugih, dakle da ono što se njima dopadne spuštate superbrzo, dok su svemu ostalom potrebni vekovi da se učita, sve dok besni ne odustanete.

Interesantno je da su se na istoj strani, onoj za ukidanje neutralnosti, našli čuveni američki biznismen Mark Kjuban i predsednik Donald Tramp, inače ljuti neprijatelji (Kjuban je bio jedan od najglasnijih pobornika Hilari Klinton). Tramp je stao uz velike telekomunikacione kompanije, takoreći čvrst biznis, naspram Silicijumske doline (i brda) koja ga, inače, ne voli. Kjuban tvrdi da je neutralnost glupost i kaže da će to uništiti televiziju koja se sve brže prebacuje na internet. Ako televizijski program nema prioritet u odnosu na druge podatke na mreži, onda će slika da vam se zamrzava i štuca i vi ćete prestati da gledate, kaže on. Neutralnost, po njemu, ubija ozbiljnu biznis inicijativu na internetu, niko neće da ulaže novac ako brzina isporuke sadržaja nije jasna i garantovana. Kod filmova (Netflix) je lakše, sačekaćete da se film učita pa ćete ga gledati, ali ko će da plati za gledanje utakmice, a da mu lopta stane na pola puta od gola ili koša tri sekunde pre kraja?

Takvih primera ima mnogo, a direktor FCC-ja Ažit Paj (postavio ga Tramp) tvrdi da je net neutralnost trenutno najveća kočnica daljem razvoju infrastrukture, navodno niko ne želi da ulaže u internet linkove ka zabačenim područjima ako ne može da napravi lukrativan poslovni model.

Argumenti pristalica net neutralnosti su jednostavni. Ne želimo da iko ima prednost na internetu, jer to menja suštinu njegove slobode. Ako su kamioni spori, napravite više traka ili brže kamione. Ne želimo da neko može da plati za pravo prvenstva, govore oni. Što zvuči dobro, ali ne daje odgovor na pitanje kako da usporim spam i hakere da bih mirno gledao ono što želim i što sam spreman da platim.

Srbija će u toj igri postupiti kako veliki odluče, što i nije neki presedan. Ali, ako se princip neutralnosti napusti, probajte samo da zamislite kako bi izgledalo čitanje Tvitera, blogova ili predizborna kampanja. U kojoj je sasvim legalno platiti provajderu da ubrza tvoje podatke na račun konkurencije koja nema resurse. Skoro kao da si stavio reklamni omot na sve novine dan pred izbornu tišinu, ako ne i malo više od toga. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije **u redakciji**	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	**1500 RSD**	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	**2000 RSD**	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	**2900 RSD**	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	**3800 RSD**	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Kinoteka

Ima već 33 godine od kada sam zakoračio na beogradske ulice dolazeći na studije, a još se živo sećam najjačih utisaka iz prvih dana: najgori je bila panika pred nepreglednom mrežom autobusa, tramvaja i trolejbusa velikog grada u kojoj sam se slabo (nikako) snalazio, panika logična za nekoga ko u rodnom Čačku nikada nije morao da sedne u gradski prevoz; najlepši je bio prvi ulazak u Kinoteku.

Foto: A. Anđić

Drugarica sa radne akcije na koju sam slučajno naleteo na ulici, Beograđanka, pozvala me da uveče navratim do Kosovske ulice. Iz studentskog doma na Zvezdari pošao sam dva sata ranije, da slučajno ne zakasnim, pa sam u Hram ušao sam. Daleko od toga da u Čačku tog vremena nije bilo mesta gde su se mogli pogledati filmovi, svih kategorija. U "Prag" su nas vodili organizovano iz nižih razreda osnovne škole da gledamo partizanske filmove (bioskop je bio samo jednu ulicu dalje), kasnije sam sa društvom tu otkrio Brusa Lija i niskobudžetne vesterne. U "Sutjesku", u centru grada, išlo se prvo da bi se gledali "švedski akcioni", popularni među pubertetlijama sedamdesetih godina, ali bi se, kasnije, zakačile i ozbiljnije stvari – tu sam, otvorenih usta, odgledao "Kuma 1". Dom kulture je bio rezervisan za umetnost, nedeljudve posle FEST-a tamo se prikazivala revija najboljih filmova koji su prethodno gostovali u Beogradu.

Svejedno, u Kinoteci sam se izgubio od sreće kada sam bacio pogled na mesečni program. Teško je današnjoj omladini koja može sa neta da skine sve što je ikada snimljeno, objasniti kakav je osećaj kada na jednom mestu nađeš ono što si mislio da si zbog mladosti zauvek propustio, i toliko toga što nisi ni znao da postoji. Te prve večeri odgledao sam "Lorensa od Arabije" i ostao zatrovan Dejvidom Linom za ceo život. Sledećeg dana, u nedelju, prikazivao se Bergmanov "Sedmi pečat". Bergmanov ciklus trajao je mesecima, uvek u istom terminu, nedeljom od četiri po podne, i okupljali su se manje-više isti ljudi, posle nekog vremena smo se javljali jedni drugima.

I ne samo na Bergmanu. Činilo se da isto pleme godinama hodočasti u Kinoteku, svakog oktobra obogaćeno novim mladim ljudima koji su stizali gladni filma i nesmetanog uživanja u njemu. Dešavalo se ponekad da tamo provedem po pola dana (kafa i osveženje u susednom, oronulom "Unionu"), uz poneki skok do Dvorane kulturnog centra, gde su se popunjavale rupe u filmskom znanju iz sedamdesetih godina.

Ni pre ni posle Kinoteke ne pamtim bioskop u kome baš niko nije pričao, dobacivao, mljackao, žvakao. Desilo se jednom, doduše, da su u zimsko popodne trojica zalutala da se ogreju, pa su se glasno kliberili, a film je bio sa simultanim prevodom, jedva razumljivim (prevodilac je pričao negde iz kabine, naravno da slušalice za publiku nisu postojale). Potrajalo je, a onda se neko okrenuo i pristojno ih zamolio da budu tiši, jer se zbog njih ništa ne čuje. "Opa, pobuna na brodu Baunti", iskezio se prestupnik (kakva vremena, i huligani su znali bar naslove onoga što vredi). Podiglo se nekoliko mladića, jedan je stisnuo klipetu za obraz, i mirno, ali rečito mu rekao: "Sad ćuti, a posle napolju mogu da ti pokažem pobunu na Bauntiju." Niko više nije zucnuo, posle nekog vremena trojica su se pokupila i izašla, i nisu nas čekali ispred ulaza.

Bila je ona jedna crna godina, ili možda dve, dok je trajalo renoviranje. Jeste, stare drvene stolice su bile tvrde i neudobne, zvuk je bio očajan, zimi je umelo da bude hladno, ali ne pamtim da se ikada neko zbog toga požalio. Nije da su ikome smetali bolje ozvučenje i ventilacija, samo je predugo trajalo, pa je izgledalo da se, kada se renovirana sala otvorila, srećna porodica okupila posle duge razdvojenosti.

I trajalo je tako, godinama. Ne sećam se kada su odlasci počeli da se proređuju, ali znam razloge. Bogohulno je poređenje, ali tako kada poslovi, deca, obaveze počnu da gutaju svoj deo vremena ljudi počnu da sve ređe odlaze na utakmice. Doduše, za utakmice važi i ono "uozbiljio se", što se na Kinoteku nikada ne može primeniti, ali navika se polako gubi, sve dok skoro potpuno ne nestane, neosetno.

Ovih dana se redakcija "Vremena" preselila u Kosovsku. Leto je, vrata Kinoteke su zabravljena, ali nekako mi je toplo oko srca kada prođem pored njih, svakog dana. Brzo će septembar, pa da pokupim mesečni program i vidim šta ima zanimljivo... ¶

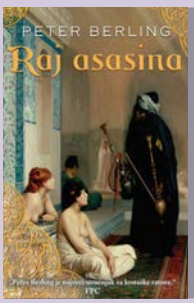
MOMIR TURUDIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

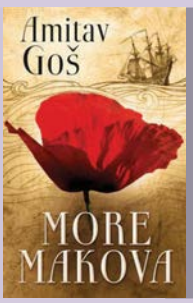
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 17. juna do 21. jula 2017.

Peter Berling:
RAJ ASASINA

Priča o bratstvu Asasina, nemilosrdnih ubica iz vremena krstaških ratova, čiji je vođa bio misteriozni Starac s planine, gospodar „asasinskog raja". „Ono što je Džordž Lukas među filmskim rediteljima, to je Peter Berling među piscima istorijskih romana."

Amitav Goš:
MORE MAKOVA

Izvrstan roman o kolonijalnoj prošlosti Istoka, koji čitaoca vodi na čudesnu plovidbu od Indije do Kine u vreme Opijumskih ratova. Knjiga koju su kritičari proglasili remek-delom književnosti XXI veka, a njenog autora stavili uz bok Melvilu i Konradu.

Pola Meklejn:
KRUŽENJE OKO SUNCA

Istorijsko-ljubavni roman o Beril Markam, slavnoj britanskoj avijatičarki i avanturistkinji, koja je u Keniji između dva svetska rata bila deo dekadentnog evropskog društva iz Srećne doline, gde se uplela u tragični ljubavni trougao s lovcem Denisom Finčom Hatonom i Karen Bliksen, autorkom romana Moja Afrika.

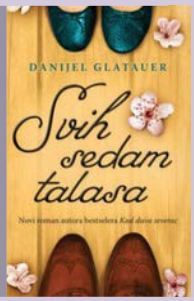
Metju Gudman:
OSAMDESET DANA

Godine 1899. dve njujorške novinarke upuštaju se u trku koja od njih će brže obići planetu i oboriti rekord Fileasa Foga iz čuvenog Vernovog romana. Roman nastao po istinitom događaju.

Danijel Glatauer:
SVIH SEDAM TALASA

Nastavak bestselera Kad duva severac, *o dvoje ljudi koji se nikad nisu videli, ali su se tokom internet prepiske smrtno zaljubili. „Najčarobniji i najpametniji ljubavni dijalog savremene književnosti se nastavlja."*

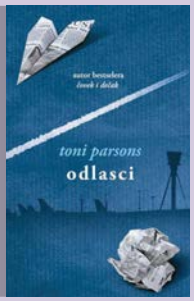
Tes Geritsen:
KLUB MEFISTO

„Medicinski triler" iz serijala čije su junakinje detektivka Džejn Ricoli i doktorka sudske medicine Mora Ajls. One kreću u istragu ubistava povezanih sa okultnim udruženjem koje naučno hoće da dokaže postojanje Satane.

Toni Parsons:
ODLASCI

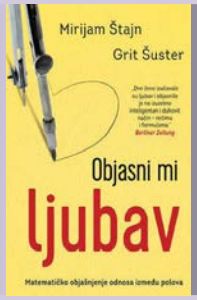
Zbirka priča o sudbinama koje se ukrštaju na londonskom aerodromu. Knjiga nastala tokom sedmodnevnog boravka Tonija Parsonsa na aerodromu Hitrou u svojstvu zvaničnog aerodromskog pisca.

Lisa Marklund:
CRVENA VUČICA

Triler najbolje skandinavske žanrovske spisateljice iz serijala o novinarki Aniki Bengston. Istražujući zločin, Anika će otkriti klupko korupcije i terorizma i sukobiti se s moćnicima iz političkog i medijskog establišmenta, ali i sa ljudima iz svoje redakcije.

Mirijam Štajn, Grit Šuster :
OBJASNI MI LJUBAV

Zabavna knjiga koja pokušava da pruži matematičko objašnjenje odnosa između polova i odgovori na pitanja kao što su: šta nam Pitagorina teorema govori o ljubavi, postoji li neka formula koja predviđa preljubu i mogu li se pomoću logaritama objasniti problemi u vezi?

Agata Kristi:
SMRT U OBLACIMA

Herkul Poaro tokom avionskog leta spava, a kada se probudi, na sedištu iza sebe otkriva beživotno telo jedne saputnice. Svi prisutni u avionu, uključujući dva stjuarda, osumnjičeni su za ubistvo. „Samo bi se najgora cepidlaka mogla praviti da nije u potpunosti iznenađena završetkom romana."

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara „Momo Kapor", Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeva br. 21, Beograd
Delfi knjižara „SKC", Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara „Borislav Pekić", Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara „Dobrica Ćosić", Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara „Vuk Karadžić", Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara „Miloš Crnjanski", Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara „Borča", Zrenjaninski put bb, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad
Delfi knjižara „Jovan Jovanović Zmaj", Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara „Vasko Popa", Trg Sv. Teodora Vršačkog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara Stop Shop, Bulevar Medijana 21g, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara, „Branko Ćopić", Omladinska br. 37, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac

Reprezentativni primer: iznos kredita 100.000 RSD, mesečna rata 4,511.34 RSD, rok otplate 26 meseci (broj rata 24), NKS 7,75% (fiksna, godišnja), EKS na dan 01.06.2017. 10,55%. Troškovi koji padaju na teret klijenta: kamata: 8.917,99 RSD; provizija za obradu zahteva: 2.676,40 RSD; provizija za administriranje: 325,08 RSD, menica: 50,00 RSD, Osnovni izveštaj Kreditnog biroa 246 RSD.

Raiffeisen BANK

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec